

De staatsschulden getoetst aan de beginselen der staathuishoudkunde

<https://hdl.handle.net/1874/322927>

DE STAATSSCHULDEN

DE WET EN DE BEGRIPPEN

STAATSHUISHOUDEKUNDE

EENE PROEVE

DE STAATSSCHULDEN

GETOETST AAN DE BEGINSSELEN

DOCTOR IN DE RECHTEN

DER

STAATSHUISHOUDEKUNDE.

DE WET EN DE BEGRIPPEN

DE WET EN DE BEGRIPPEN

DE STAATSCHULDE

GEDEELTE VAN DE REKENINGEN

1841

STATISTISCH OVERZICHT

DE STAATSSCHULDEN

GETOETST AAN DE BEGINSELEN

DER

STAATSHUISHOUDKUNDE.

EENE PROEVE

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE REGTEN

AAN DE

UTRECHTSCH E HOOGESCHOOL,

DOOR

H. HOOFT GRAAFLAND.

UTRECHT.

B. DE K E M A.

1851.

DE STAATSSCHULDEN

GEHOORT AAN DE BURGMEESTEREN

1800

STADTSHOOFDRAJTER

RENE PROYE

«Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.»

JUVENALIS.

«Mille circonstances imprévues accélèrent ou retardent un bouleversement ; mais on peut affirmer que les États endettés, qui s'étourdissent sur leurs dangers, arriveront à la banqueroute, de même que la mort est certaine, sans que l'époque en soit connue.»

UTRECHTSCHE HOOGESCHOOL. BROZ.

1800

H. HOFF GRAYLAND

1800

B. DE KRAA

1800

INHOUD.

INLEIDING.	1.

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de staatsschulden in het algemeen.

§ 1. Begrip van staatsschuld	5.
§ 2. Oorzaken der staatsschulden	"
§ 3. Iets over de historie der staatsschulden	8.
§ 4. Over de vormen der staatsschulden	19.
§ 5. De effektenhandel	23.
§ 6. Het beurspel	27.
§ 7. Rijzing en daling der effekten	31.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de leeningen.

§ 1. Begrip van leeningen	35.

I. GEDWONGEN LEENINGEN.

§ 2. Onmiddellijk gedwongen leeningen	38.
§ 3. Gevorderde voorschotten op de belastingen	40.

	Bl.
§ 4. Achterstanden (<i>arriérés, Ausgaberrückstände</i>)	42.
§ 5. Papiereu geld	43.
§ 6. Borgtogten en consignatiën	47.

II. VRIJWILLIGE LEENINGEN.

A. Voor korten tijd.

§ 7. Gevraagde voorschotten op de belastingen	48.
§ 8. Kredietpapier	49.

B. Voor langen tijd.

a. WAARBIJ ALLEEN INTREST BETAALD WORDT.

§ 9. Met een' bepaalden tijd voor de aflossing (<i>à terme</i>).	51.
§ 10. Met een' onbepaalden tijd voor de aflossing (<i>à rente perpétuelle, perpetual annuities</i>)	53.

b. WAARBIJ NEVENS DEN INTREST EEN GEDEELTE VAN HET KAPITAAL TERUGBETAALD WORDT.

§ 11. Eigenlijke tijdreuten (<i>annuities for terms, of years</i>)	54.
§ 12. Lijfrenten (<i>annuities for life, rentes viagères</i>)	56.
§ 13. Tontinen (<i>tontines</i>)	58.

c. WAARBIJ BIJ DE AFLOSSING WINSTEN KUNNEN TEN DEEL VALLEN.

§ 14. Loterijleeningen	59.
§ 15. Welke is de beste soort van leeningen?	63.
§ 16. Wijzen, waarop de leeningen gesloten worden	64.
§ 17. Over intrest of rente	71.

	Bl.
§ 18. Over het staatskrediet	79.
§ 19. Conversie van staatsschulden	87.
§ 20. Wat is gunstiger, dat de regering van vreemden	
leent, of van ingezetenen	91.

DERDE HOOFDSTUK.

Over delging van schuld.

§ 1. Over delging van staatsschulden in het algemeen.	96.
§ 2. Over amortisatiefondsen	106.
§ 3. Over een staatsbankroet	117.

VIERDE HOOFDSTUK.

Nadeelen der staatsschulden.

§ 1. De natie wordt armer	125.
§ 2. De staatsleeningen geven aanleiding, dat er	
meer verkwist wordt, en meer oorlogen ge-	
voerd worden	131.
§ 3. Belastingen	136.
§ 4. Ongelijke verdeeling der goederen.	138.
§ 5. Het beursspel	143.
§ 6. Een staatsbankroet	"

VIJFDE HOOFDSTUK.

De apologie der staatsschulden wederlegd.

§ 1. De natie wordt rijker.	144.
§ 2. De staatsschulden bevorderen vrede en rust	151.
§ 3. Gunstige of onschadelijke verdeeling der goederen	153.
§ 4. Staatsschulden bevorderen de circulatie	162.

§ 5. Leeningen van den staat beletten, dat de kapitalen uit het land gaan. 165.

§ 6. De staatsschulden zijn een prikkel voor de geringen, om zich goed te gedragen. 166.

BESLUIT. 168.

DITTE HOOFDSTUK

Over de leening van schulden

§ 1. Over de leening van schulden 165.

§ 2. Over de leening van schulden 166.

§ 3. Over de leening van schulden 167.

VRIJHEID HOOFDSTUK

Nedertien der staatsschulden

§ 1. De staatsschulden zijn een prikkel, dat er 168.

§ 2. De staatsschulden zijn een prikkel, dat er 169.

§ 3. De staatsschulden zijn een prikkel, dat er 170.

§ 4. De staatsschulden zijn een prikkel, dat er 171.

§ 5. De staatsschulden zijn een prikkel, dat er 172.

§ 6. De staatsschulden zijn een prikkel, dat er 173.

§ 7. De staatsschulden zijn een prikkel, dat er 174.

§ 8. De staatsschulden zijn een prikkel, dat er 175.

VRIJHEID HOOFDSTUK

De apologie der staatsschulden wederom

§ 1. De apologie der staatsschulden wederom 176.

§ 2. De apologie der staatsschulden wederom 177.

§ 3. De apologie der staatsschulden wederom 178.

L I J S T

VAN DE MEESTE DER AANGEHAALDE WERKEN.

- Ackersdyck*, (J.) Nederlands Financien. Nationale Schuld, Amsterdam, 1843.
- " " " Vervolg, Utrecht, 1843.
- " " " Over Belastingen en Bezuiniging, Utrecht, 1849.
- Bailly*, (A.) Histoire financière de la France depuis l'origine de la monarchie jusqu'à la fin de 1786, Paris, 1839.
- Blanqui* ainé, Histoire de l'Économie politique en Europe, depuis les anciens jusqu'à nos jours, 3e édition, Paris, 1845.
- Bresson*, (J.) Histoire financière de la France depuis l'origine de la monarchie jusqu'à l'année 1828, Paris, 1829.
- Cohen*, (B.) Compendium of Finance, 2d edition, London, 1828.
- D*, (Mr.) Over de Belastingen, het Beheer der Geldmiddelen, de Staatsonkosten, en de Bezoldiging der Ambtenaren, staande de Republiek der Vereenigde Nederlanden, Amsterdam, 1837.
- Droz*, (J.) Économie politique ou Principes de la science des Richesses, 2e édition, Paris, 1846.

- Engels*, (Mr. P. H.) De Geschiedenis der Belastingen in Nederland, van de vroegste tijden tot op heden, met eenen beknopten inhoud der tegenwoordig in werking zijnde Belastingwetten, Rotterdam, 1848.
- Feller*, (Dr. F. E.) Archiv der Staatspapiere, enthaltend den Ursprung, die Einrichtung und den jetzigen Zustand der Staats-Anleihen, 2e Auflage, Leipzig, 1834.
- Ganilh*, De la science des Finances, et du ministère de M. le comte de Villèle, Paris, 1825.
- " Dictionnaire analytique d'Economie politique, Paris et Bruxelles, 1826.
- Hall*, (Mr. F. A. van) Proeve van een onderzoek omtrent de Schuld van het Koninkrijk der Nederlanden, Amsterdam, 1840.
- Hamilton*, (R.) An Inquiry concerning the Rise and Progress, the Redemption and present State, and the Management of the National Debt of Great Britain and Ireland, the 3^d edition, Edinburgh, 1818.
- Hüllmann*, (K. D.) Deutsche Finanz-Geschichte des Mittelalters, Berlin, 1805.
- Klwit*, (A.) Primae lineae collegii diplomatico-historico-politici, Lugduni Batavorum, 1780.
- Kops*, (Mr. J. L. de Bruyn) Beginselen van Staathuishoudkunde, Leyden en Amsterdam, 1850.
- Likawetz-Oberhauser*, (Dr. A.) Die europäischen Staats-Schulden vergleichend dargestellt, Wien, 1850.
- Malthus*, Principes d'Économie politique considérés sous le rapport de leur application pratique, 2e édition, Paris, chez Guillaumin et Co, 1846.
- Mac Culloch*, (J. R.) A Treatise on the principles and practical influence of Taxation and the Funding System, London, 1845.

- Metelerskamp*, (R.) De Toestand van Nederland in vergelijking gebragt met die van enige andere landen van Europa, Rotterdam, 1804.
- Montesquieu*, *Esprit des Lois*, Paris, 1845.
- Nebenius*, (F.) Der öffentliche Credit, Carlsruhe und Baden, 1820.— 2^e Auflage, 1er, Allgemeiner Theil, Carlsruhe u. Baden, 1829.
- (*Osiander*, (H. F.)) Geschichtliche Darstellung der niederländischen Finanzen, seit der wiedererlangten Selbstständigkeit des Staates in 1813, Amsterdam, 1829.
- Osiander*, (H. F.) Geschichtliche Darstellung der niederländischen Finanzen von 1830—32, Stuttgart, 1834.
- (*Pinto*, (I.)) *Traité de la Circulation et du Crédit. Contenant une Analyse raisonnée des Fonds d'Angleterre, & de ce qu'on appelle Commerce ou Jeu d'Actions*, Amsterdam, 1771.
- Rau*, (Dr. K. H.) Lehrbuch der politischen Oekonomie, Heidelberg. I^r Band. Volkswirtschaftslehre, 5e Ausgabe, 1847. — II^{er} Band. Volkswirtschaftspolitik, 3e Ausg., 1844. — III^{er} Band. Finanzwissenschaft, 1e Abtheilung, 3e Ausg., 1850; 2e Abth., 2e Ausg., 1846.
- Ricardo*, (D.) *Oeuvres complètes*, traduites en Français par MM. Constancio et A. Fonteyraud, Paris, chez Guillaumin et Ce, 1847.
- Say*, (J.-B.) *Traité d'Économie politique*, Paris, chez Guillaumin et Ce, 1841.
- " " " *Cours complet d'Économie politique pratique*, Bruxelles, 1843.
- Schmidts*, (C. L.) *Histoire raisonnée des Fonds publics de tous les États de l'Europe et de l'Amérique*, Amsterdam, 1824.
- Sinclair*, (J.) *The History of the public Revenue of the British Empire*, the 3^d edition, London, 1803 & 1804.

Smith, (A.) Recherches sur la Nature et les Causes de la Richesse des Nations, traduction du comte G. Garnier, Paris, chez Guillaumin et Ce, 1843.

Schuld (De) van den Staat als Aanwinst van het Nationaal Vermogen, uit den tegenwoordigen Staat van Engeland toegelicht, 's Gravenhage, 1839.

Storch, (H.) Cours d'Économie politique, ou Exposition des principes qui déterminent la Prospérité des Nations, St.-Pétersbourg, 1815.

Tex, (Mr. C. A. den) Over den invloed van Staatsgelden leeningen op de vermeerdering of vermindering van den nationalen rijkdom. (In de Nederlandsche Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving, verzameld en uitgegeven door Mr. C. A. den Tex en Mr. J. van Hall, 2e deel, Amsterdam, 1840.)

Voorthuysen, (E. van) Hz., De Directe Belastingen, inzonderheid die op de Inkomsten, Utrecht, 1848.

Wagenaar, (J.) Vaderlandsche Historie, 2^e druk, Amsterdam, 1752.

INLEIDING.

Het is billijk, dat elk lid der maatschappij, in evenredigheid van zijn vermogen, bijdrage, om die maatschappij, welke hem veiligheid van persoon en goederen waarborgt en zoo vele andere onberekenbare voordeelen verschaft, in stand te houden. Een staat heeft in het algemeen geen eigene bezittingen en dus ook geen eigene inkomsten, althans geene, die toereikend zouden zijn, om in zijne menigvuldige behoeften te voorzien¹⁾; er blijft dus geen ander middel over, dan dat de ingezetenen een gedeelte van hunne inkomsten afstaan, met andere woorden, belastingen opbrengen. Belastingen intusschen, hoe noodzakelijk ook, zijn een kwaad, omdat zij eene opoffering van den belastingschuldige vereischen; alleen omdat de staat van zijnen kant voordeelen schenkt, worden zij met billijkheid opgelegd, en kan de staat vorderen, dat zij zonder gemor en ontevredenheid gedragen worden. Het is

1) Staten kunnen eigene bezittingen hebben, zoowel bodem (*domeinen*) als kapitalen. Domeinen waren vroeger eene hoofdbron der openbare inkomsten. Met hunne kapitalen kunnen de staten ondernemers van nijverheid zijn, doch in den regel is zulks af te raden, en heeft het ook geen plaats, behalve wat de munt en het postwezen betreft. Domeinen leveren meestal veel minder op dan particuliere grondeigendommen; in de meeste takken van nijverheid zal de staat minder goed slagen.

duidelijk, dat, wanneer de belastingschuldige in de voordeelen, die de staat hem schenkt, geene vergoeding of geen evenredige vergoeding vindt voor de offers, die van hem geeischt worden, de eenige grond, waarop hunne billijkheid rust, wegvalt. Zoo zegt de groote Fransche staatshuishoudkundige, J. B. Say :

« Quand les peuples ne jouissent pas des avantages que l'impôt peut leur procurer, quand le sacrifice auquel il les soumet n'est pas balancé par l'avantage qu'ils en retiennent, il y a *iniquité*. Ce bien leur appartient; on ne saurait, à moins de commettre *un vol*, ne pas leur donner en échange un bien qui le vaille ¹⁾. — toutes les fois que le sacrifice qu'il impose ne tourne pas au profit du peuple, qu'il n'est pas employé à pourvoir à la satisfaction de l'un ou de l'autre de ses besoins, il y a une *violation du droit de propriété* ²⁾).

Het voordeel dus van elke uitgaaf moet tegen de opoffering, die zij vereischt, opwegen ³⁾. Slechts noodzakelijke, of nuttige uitgaven zijn aan den staat veroorloofd ⁴⁾. Voortreffelijk zegt de schrandere Montesquieu ⁵⁾ :

1) *Cours complet*, pag. 492.

2) *Cours complet*, pag. 430. Vg. *Storch*, IV, pag. 128; *Rau*, III, § 28.

3) « Man sollte keine Ausgaben beschliessen, deren Aufbringung den Bürgern ein grösseres Uebel zufügt, als das durch sie zu Wege gebrachte Gute beträgt. » (*Rau*, III, § 468). « — voter une dépense, c'est décider que l'avantage que l'État doit en tirer est assez grand pour balancer le sacrifice qu'elle occasionne. » (*Say*, *Cours complet*, pag. 489.)

4) Noodsakelijke uitgaven zijn dezulke, zonder welke de staat niet zou kunnen bestaan, of in gedurig gevaar verkeerden zou, zooals het onderhoud van een leger, de jaarwedden der overheden, enz. Nuttige zijn dezulke, die het algemeen welzijn bevorderen, zooals uitgaven voor inrigtingen van onderwijs, het aanleggen van wegen, kanalen, enz.

5) *Livre XIII*, ch. 1.

«Pour bien fixer ces revenus (de l'État), il faut avoir égard et aux nécessités de l'État, et aux nécessités des citoyens. Il ne faut point prendre au peuple sur ses besoins réels, pour des besoins de l'État imaginaires.— Il n'y a rien que la sagesse et la prudence doivent plus régler que cette portion qu'on ôte et cette portion qu'on laisse aux sujets.

«Ce n'est point à ce que le peuple *peut* donner qu'il faut mesurer les revenus publics, mais à ce qu'il *doit* donner.»

Hoe vaak echter hebben de regeringen zich aan verspillingen schuldig gemaakt! De geschiedenis van schier alle volken kan daarvan ten bewijze verstrekken. Daar de inkomsten van den staat uit de inkomsten der ingezetenen gevonden worden, zoo is het duidelijk, dat wat de regering verspilt door de ingezetenen moet worden opgebracht; hoe meer de staat verteert, hoe minder de ingezetenen overhouden.

En niet alleen, dat de regeringen verteerden, wat jaarlijks door de ingezetenen uit hunne inkomsten werd opgebracht: verkwistingen van allerlei aard, kostbare oorlogen en andere buitengewone omstandigheden deden maar al te dikwijls een tekort ontstaan. Men durfde niet altijd zulke hooge belastingen opleggen als noodig zouden geweest zijn, hierin te voorzien, en moest dus naar andere middelen zoeken, om de tekorten te dekken. Een uitmuntend middel vond men daarvoor in het maken van staatsschulden, dat al meer en meer op eene groote schaal is te baat genomen. Men ziet zich dan niet tot spaarzaamheid gedrongen en behoeft de uitgaven niet te beperken.

De staatsschulden en de belastingen, die er het gevolg van zijn, zijn in de nieuwere tijden tot zulk eene hoogte opgevoerd, dat men zulks bij oude schrijvers omtrent de vroegere volken aangeteekend vindende, geneigd zoude zijn, hunne berigten voor fabels te houden. Dan helaas!

het zijn geene fabels, maar treurige waarheden; de meeste staten gaan onder eenen drukkenden schuldenlast gebukt¹⁾!

Worden die staatsschulden door sommigen als hoogst nadeelig en verderfelijk afgeschilderd, er zijn er woer anderen, die als verdedigers daarvan zijn opgetreden. Het kwam ons niet onbelangrijk voor de gronden, die van weerszijde worden aangevoerd opzettelijk na te gaan, te onderzoeken, welken invloed de staatsschulden op de welvaart der volken uitoefenen. De Staatshuishoudkunde, de wetenschap, die de welvaart ten onderwerp heeft, en de oorzaken leert kennen, die haar te weeg brengen, of vernietigen, zal daarbij de toetssteen moeten zijn.

De overweging van de voor- en nadelen der staatsschulden zullen wij vooraf doen gaan door eene beschouwing van de wijze, waarop die staatsschulden ontstaan en gedelgd kunnen worden.

1) In Europa zijn er slechts weinige staten, die geene schulden hebben, t. w. het koninkrijk Zweden (indien men daar het papiergeld uitzondert), het groothertogdom Toskanen, de meeste Zwitsersche kantons, de republiek San Marino en de vorstendommen Lichtenstein, Lippe-Detmold en Lippe-Schaumburg. (Zie *Likawets-Oberhauser*, S. 36.)

EERSTE HOOFDSTUK.

Over de staatschulden in het algemeen.

Begrip van staatschuld.

Eene schuld is eene verplichting om aan een' ander iets te geven.

De *openbare* of *staatschulden* zijn die schulden, welke de regeringen in naam der natiën hebben aangegaan.

De staatschuld of schuld van een' staat in de ruimste beteekenis omvat alles, wat de staat, uit welke oorzaak ook, verschuldigd is (verplicht is om te geven).

In eene engere beteekenis noemt men staatschuld wat de staat geleend, of waarvoor hij zich schuldenaar erkent heeft.

§ 2.

Oorzaken der staatschulden.

Een privaatan moet zijne uitgaven naar zijne inkomsten regelen; maar die regel kan op den staat van geene toepassing zijn. De staat heft zooveel van de inkomsten der ingezetenen als tot de gewone uitgaven benoodigd is; dat is, de inkomsten worden naar de gewone uitgaven geregeld, terwijl bij den privaatan het omgekeerde plaats vindt. Wanneer de staat nu buitengewone uitgaven doet,

zijn de gewone inkomsten dikwijls niet toereikende en moeten er middelen gezocht worden, om in het tekort te voorzien. Die buitengewone uitgaven bestaan vooral in oorlogskosten. Volgens Adam Smith heeft de Amerikaansche oorlog aan Engeland meer dan 100 millioen p. st. gekost¹⁾. Say vermeldt, dat de oorlogen van Napoleon aan Frankrijk alleen 5000 millioen franken gekost hebben²⁾. Het is echter niet slechts in oorlogstijden, dat de inkomsten ontoereikende zijn. Verkwistingen, eene kostbare staatshuishouding, te hoogeraming van verwacht wordende inkomsten³⁾ doen maar al te dikwijls te midden van den vrede verbazende tekorten ontstaan. Soms ook worden er staatsschulden gemaakt tot hoogst nuttige uitgaven, b. v. tot het droogmaken van meren, het aanleggen van spoorwegen, enz.

Heeft de staat eigene bezittingen, domeinen, dan zou hij er in kunnen voorzien door deze te vervreemden; doch dikwijls zullen zij niet eens hiertoe voldoende zijn. Gesteld echter dat zulks het geval is, dan kan het nog onraadzaam zijn tot vervreemding over te gaan⁴⁾. Oudtijds verzamelden de meeste staten een' schat, om daaruit buitengewone uitgaven te bestrijden, doch dit is een zeer ongeschikte maatregel geworden⁵⁾.

1) *Smith*, II, pag. 636, in nota 1.

2) *Say*, *Cours complet*, pag. 445, in nota 1.

Zie wat verschillende oorlogen aan Frankrijk, Engeland en ons vaderland gekost hebben, bij *den Tex*, bl. 174, 175.

3) Dit heeft in ons vaderland dikwijls plaats gehad ten opzichte onzer Oost Indische bezittingen.

4) Zie Hoofdst. III, § 1.

5) Te dier tijd waren de volken niet rijk genoeg, om in geval van nood die belastingen op te brengen, welke de Regering tot het uitvoeren van groote ondernemingen noodig had. Iedere Staat verzamelde zich dus eenen schat, die vooral was vergaderd uit hetgeen in

Het is verkeerd, om kapitalen renteloos te laten liggen, die nuttig aangewend nieuwe rijkdommen zouden doen ontstaan¹⁾; terwijl het voorhanden zijn van zulk eenen schat al ligt tot onnoodige uitgaven zal voeren²⁾. Om de buitengewone uitgaven van den nieuweren tijd, vooral de oorlogskosten, te kunnen dekken, zou de schat ook al zeer groot moeten zijn.

Een ander middel, om in de buitengewone behoeften te voorzien, bestaat daarin, dat de staat vrijwillige giften (*dons gratuits*) vraagt. De ingezetenen moeten dan groote vaderlandsliefde bezitten, waarop niet altoos te rekenen valt. En is men tot die giften gedwongen, gelijk o. a. in ons vaderland meermalen heeft plaats gevonden, dan zijn zij niet anders dan als belastingen aan te merken, aan welke men den naam van *vrijwillige giften* verkiest te geven. Voorzeker eene bittere ironie!

Smith, Ricardo en Say stellen voor, om in het tekort, dat door buitengewone uitgaven ontstaat, te voorzien door het heffen van buitengewone belastingen. Maar door de belastingen zoodanig te verhoogen, als tot dadelijke

den oorlog op vreemde volken was veroverd. Athene had den zijnen; de overige vrije Staten van Griekenland (zelfs het armoedige Lacedaemon niet uitgezonderd), de Koningen van Perzië, van Macedonië, de Ptoleméen in Egypte, zelfs de kleine Koningen van Judea, hadden ieder den hunnen: zoo lang Rome een vrij Gemeenebest was, bezat hetzelfde eenen zeer grooten schat, en onderscheiden van deszelfs eerste Keizers verzamelden aanmerkelijke sommen, om de buitengewone uitgaven in tijd van nood daaruit te vinden.* (*den Tex*, bl. 170) Vg. *Mac Culloch*, pag. 396, 397.

1) « — those who amass treasure, » zegt *Mac Culloch* (pag. 397), « withdraw, in so doing, a corresponding amount of capital from the great work of production. »

2) *Rau*, III, § 464, *Sinclair*, I, pag. 331 ff.

dekking van groote buitengewone uitgaven, zooals voornamelijk de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren medebrengt, zoude vereischt worden, zoude men der nijverheid en den nationalen rijkdom eenen gevoeligen slag toebrengen. Men zoude de meesten noodzaken hunne kapitalen aan te spreken en dus tegen dien hoofdregel zondigen, dat de belasting alleen op het inkomen, niet op het kapitaal, drukken mag. De boom mag niet omgehakt worden, opdat men meer vruchten zou kunnen plukken.

Wij zullen hier later op terugkomen.

Er blijft nog over om te leenen. En is men dan werkelijk tot hooge buitengewone uitgaven verplicht, dan verdient dit middel tot hare bestrijding de voorkeur. Leeningen hebben het voordeel, dat zij de gevorderd wordende lasten verligten, door ze over een aantal jaren te verdeelen. De regering verkrijgt op die wijze de kapitalen, die het best aan hunne bestemming kunnen worden onttrokken, en zal spoediger het geld bij elkander hebben, dan wanneer zij tot drukkende buitengewone belastingen overging.

Het is dan ten gevolge der omstandigheid, dat de inkomsten onevenredig zijn aan de uitgaven, dat men staatsschulden maakt.

§. 3.

Iets over de historie der staatsschulden.

„De Ouden kenden ook wel schulden, die de Staat betalen moest. Niets natuurlijker dan dit. — maar het stelsmatig schuldenmaken en het daarstellen van gevestigde Staatsschulden behoort alleen bij de nieuwere Volken te huis¹⁾.“

1) den Tex. bl. 171, in nota.

Garnier zegt hieromtrent het volgende¹⁾: »De staats-schulden, de staatsgeldleeningen, de kredietmiddelen en al die scheppingen van denkbeeldige eigendommen, waarvan het genot berust op de belastingen, welke onze naneyen eenmaal zullen verkiezen te betalen, zijn fictiën, die aan de ouden geheel onbekend waren, zelfs in die verbasterde tijden, in welke de spitsvindigheid van het sophismus de plaats innam dier gezonde en opregte philosophie, welke aan hun openbaar en huiselijk leven tot rigtsnoer strekte. Die volken zouden nooit hebben kunnen begrijpen, hoe eene regering voor altijd de plaats van schuldenaar tegenover hare onderdanen kan innemen, en hoe deze als eenig onderpand van hunne schuldvordering de belastingen aanzien, die zij zelve in de toekomst zullen opbrengen. Deze uitvinding, waarbij het zeer twijfelachtig is, of de volken en regeringen er zich mede geluk moeten wenschen, behoort geheel tot ons nieuw Europa.

Het is wel niet zonder voorbeeld²⁾, dat in dringenden nood, de hoofden der regering zich voor het oogenblik met de beurs van eenige rijke burgers geholpen hebben, wanneer de schatkist geheel uitgeput was; maar die leeningen, persoonlijk door de overheden en op hun woord gesloten, moesten op eenen bepaalden tijd, die zeer spoedig aanbrak, afgelost worden.»

In de middeleeuwen waren de financiën van den staat veelal niet afgescheiden van die van den vorst³⁾. Deze

1) *Préface de Garnier*, voor het werk van *Smith*, pag. XXVII, XXVIII.

2) Zoo leenden de Romeinsche consuls gedurende den tweeden Punischen oorlog eene som, die in drie termijnen betaald moest worden. (Zie *Livius*, lib. XXIX, cap. 46, lib. XXXI, cap. 13.)

3) *Hallmann, Deutsche Finanz-Geschichte*, S. 244—246.

bestreed zoowel de uitgaven van den staat als zijne particuliere uit dezelfde inkomsten. De vorsten leenden ook, maar zij verbonden zich persoonlijk. Men kwam nog niet dadelijk tot een stelsel van geldleeningen, zooals wij het tegenwoordig kennen, waarbij de staat aansprakelijk is voor de schulden, door de regeringen aangegaan, en de aflossing in den regel niet plaats vindt ¹). De persoonlijke schulden der regerende vorsten zijn echter veelal allengs in staatsschulden overgegaan, al waren die schulden zelfs niet uitsluitend tot bestrijding van staatsuitgaven gemaakt. Ook leende men vroeger zeer dikwijls onder verband van vaste goederen ²), of van daartoe aangewezen belastingen. De nieuwe belastingen, die men tot dit einde tijdelijk plagt in te voeren, zijn veelal eeuwigdurende geworden; dikwijls werden zij, voordat nog de oude schuld afgelost was, op nieuw verpand. De zekerheid, door die belastingen gesteld voor de terugbetaling van kapitaal en intrest, bleef allengs alleen voor den intrest behouden ³).

En slechts spaarzaam werd vroeger het middel der geldleeningen te baat genomen. De staatsuitgaven zijn eerst later zoo groot geworden, toen de meerdere bescha-

1) Say merkt nog op: «Quand le pouvoir d'un prince est assez étendu pour qu'il puisse violer ses engagemens sans beaucoup de difficultés, quand c'est le prince qui contracte personnellement, et qu'on peut craindre que ses obligations ne soient pas reconnues par son successeur, les prêteurs répugnent à toute avance de fonds, à moins qu'elle n'ait un terme où leur imagination se repose.» (*Traité*, pag. 542)

2) Zelfs roerende goederen werden somtijds tot pand gegeven. De Engelsche koningen Hendrik III, Eduard III en Hendrik V verpandden de kroonjuweelen en andere koninklijke sieraden. (*Sinclair*, 1, pag. 382, 384, 387)

3) *Smith*, II, pag. 621; *Mac Culloch*, pag. 427.

ving nieuwe behoeften deed ontstaan. Veel ook, dat nu door den staat bekostigd pleegt te worden, behoorde toen tot de particuliere uitgaven der gemeenten, of van bijzondere instellingen. De kerk b. v., de universiteiten voorzagen in hare eigene behoeften. De oorlogen, die groote bron der staatsschulden, waren lang zoo kostbaar niet als tegenwoordig, en werden dan nog grootendeels op eigene kosten gevoerd; de leenmannen moesten den vorst met een aantal hunner onderhoorigen in den strijd bijstaan. En daarbij had men nog de gewoonte, om eenen schat te verzamelen, een maatregel, toen minder ongechikt, omdat men minder in de gelegenheid was, om te leenen; handel en nijverheid hadden nog geene groote kapitalen doen ontstaan.

Het kenmerkend onderscheid tusschen de vroegere en hedendaagsche leeningen ligt daarin, dat men zich vroeger verbond, om kapitaal en intrest te betalen, terwijl heden in den regel slechts de betaling der renten beloofd wordt.

Ware men bij de oude handelwijze gebleven, dan zouden de staatsschulden nimmer tot zulk eene hoogte gekomen zijn. Nu zijn zij zoo groot geworden, dat eene geheele aflossing wel immer tot de *pia vota* zal blijven behooren.

Het gezamentlijke bedrag der Europesche staatsschulden, wordt op 32,000 millioen Ned. guldens berekend¹⁾.

Daarvan hebben eene staatsschuld:

1) Zie *Likawetz-Oberhauser*, S. 33 ff., en de *Europische Staatsschulden (Onze Tijd*, D. VII, bl 52 volgg.) Men vindt daar het juiste bedrag der onderscheidene staatsschulden opgegeven, in welke verhouding zij staan tot de staatsinkomsten, tot de uitgestrektheid van het grondgebied, enz.

Voor de geschiedenis der staatsschuld van verscheidene landen zie men *Cohen, Compendium of Finance*, en *Nebenius*, 1e Ausgabe.

onder 1 millioen :

Schwarzburg-Rüdelstadt ,
 Reusz ,
 Schwarzburg-Sondershausen en
 Modena .

tusschen 1 en 50 millioen :

Waldek ,
 Nassau ,
 Hessen-Homburg ,
 Parma ,
 Oldenburg ,
 de Jonische eilanden ,
 Anhalt-Dessau ,
 Mecklenburg-Strelitz ,
 Saksen-Altenburg ,
 Anhalt-Bernburg ,
 Hessen (keurvorstendom) ,
 Lubeck ,
 Saksen-Meiningen-Hilburghausen ,
 Saksen-Coburg-Gotha ,
 Bremen ,
 Nassau ,
 Frankfort ,
 Anhalt-Köthen ,
 Saksen-Weimar ,
 Brunswijk ,
 Mecklenburg-Schwerin ,
 Wurtemberg ,
 Gricckenland ,
 Saksen ,
 Hannover en
 Baden .

tusschen de 50 en 100 millioen :

Hamburg.

tusschen de 100 en 1000 millioen :

Beijeren ,

Denemarken met Holstein ,

de Kerkelijke Staat ,

Sardinië ,

Sicilië ,

Portugal ,

België en

Pruissen.

boven de 1000 millioen :

Rusland ,

de Nederlanden ,

Oostenrijk ,

Frankrijk ,

Groot-Brittanje en

Spanje.

Dufresne de Saint-Léon begrootte in 1824 het bedrag der gezamentlijke Europesche staatsschulden op 38 à 40,000 millioen franken. (*Say, Cours complet*, pag. 519 in nota 2). Indien die berekening juist is geweest, zouden de staatsschulden sedert meer dan $\frac{1}{3}$ zijn toegenomen.

De Duitse schrijver F. von Reden berekent, dat de Europesche staatsschulden van 1848 tot 1850 met ongeveer 1300 millioen Thalers (2340 millioen Ned.) vermeerderd zijn.

Men meent, dat de Italiaansche republieken, wier nijverheid en handelsgeest de eerste instellingen van krediet

deden ontstaan, ook de eerste zijn geweest, die de hendaagsche staatsleeningen in praktijk hebben gebragt ¹⁾. „Spanje“, zegt Smith ²⁾, „schijnt dit systema aan de Italiaansche republieken ontleend te hebben. — De Spaansche staatsschuld is van zeer oude dagteekening. Dit koningrijk was reeds zeer met schulden bezwaard voor het einde der 16^e eeuw, omtrent honderd jaar, voordat Engeland enen penning verschuldigd was.“ De Engelsche staatsschuld klimt niet hooger op dan tot het jaar 1688, indien men eene som van 664,000 p. st. uitzondert, die in 1697 door het parlement aan de schuldeischers van koning Karel II gegeven werd, tot eene gedeeltelijke vergoeding voor de schade, die zij in 1672 bij het bankroet van dien vorst geleden hadden. Maar sedert is de staatsschuld van Groot-Brittanje met rasse schreden tot eene ontzettende hoogte geklommen. In 1697, het jaar van den Rijswijkschen vrede, beliep zij reeds meer dan 21 millioen p.; in 1714, na den Spaanschen successie-oorlog 54 m. In 1763 had zij het cijfer van 139 m. bereikt, waarvan in 1775 bij het uitbreken van den oorlog met Amerika 10 millioen waren afgelost. Die oorlog vermeerderde de schuld met 121 millioen, zoodat zij bijna verdubbeld werd. Nog ontzaggelijker was de schuldvermeerdering gedurende den oorlog met de eerste Fransche republiek. In 1817 was de schuld tot 848 millioen gestegen. Thans belooft zij 798 millioen, waarvan de renten en administratiekosten 28 millioen bedragen ³⁾.

1) *Blanqui, Hist. de l'Écon. pol.*; tom. I, pag. 269. Vg. *Smith*, II, pag. 643.

2) *Smith*, II, pag. 643.

3) *Smith*, II, pag. 633 suiv.; *Sinclair*, vol. I, part. II, ch. 4, *Hamilton*, part II; *Cohen*, pag. 196 ff., pag. 260 ff.; *Mac Culloch*,

In Frankrijk werden eerst in 1789, bij de omwenteling, de financiën van den staat van de bijzondere van den vorst afgescheiden ¹⁾).

De koningen hadden eene onbeperkte magt en stelden derhalve de natie zoowel voor hunne particuliere schulden aansprakelijk, als voor die, welke zij ten behoeve van den staat aangingen. Ook de Fransche koningen hebben menigvuldig het hulpmiddel der leeningen te baat genomen en hunne goederen verpand. Dikwijls hadden zij zeer weinig krediet. Men verhaalt o. a., dat toen Karel VIII in 1494 op zijnen togt, om het koninkrijk Napels te veroveren, van de Venetianen geld wilde leenen, deze eenen Franschen koopman Jacques Lepelletier tot borg verlangden ²⁾. Hendrik II verbood eens dat particulieren zouden leenen, voordat eene leening, welke hij zelf doen wilde, gesloten was ³⁾.

In Frankrijk schijnen reeds zeer vroegtijdig eeuwighdurende renten bekend te zijn geweest. Althans Bailly vermeldt ⁴⁾, dat Philips de Lange in 1316 bij zijne troonsbestijging de schatkist sterk bezwaard vond, zoowel met eeuwighdurende renten (*rentes perpétuelles*) als lijfrenten. Frans I heeft echter die wijze van geld op te nemen voornamelijk in zwang gebragt; bij zijnen dood vereischten de eeuwighdurende renten eene jaarlijksche som van

pag. 419, 445; *Nebenius*, 1er Ausg., 1er Anhang, 3er Abschnitt.

Onder de hierboven opgegeven cijfers is zoowel de vlottende als de gevestigde schuld begrepen.

1) *Bresson*, II, pag. 157.

2) *Poux-Franklin*, *Discours sur les qualités nécessaires au négociant*

3) *Bailly*, I, pag. 253.

4) I, pag. 87.

75,000 *livres*. Buitendien was het land nog met renten bezwaard, voor welke bepaalde inkomsten verbonden waren. In 1599 onder de regering van Hendrik IV waren de eeuwigdurende renten tot meer dan drie millioen gestegen, vertegenwoordigende een kapitaal van 41 millioen. De gansche staatsschuld beliep toen ruim 300 millioen. Door het wijs beheer van Sully werd de financiële toestand van Frankrijk daarop zoodanig verbeterd, dat de rentenbetaling bij den dood van Hendrik IV niet meer dan 6 millioen vereischte. De verkwistingen van Richelieu lieten het rijk bij den dood van Lodewijk XIII met eenen rentenlast van 47 millioenen bezwaard, welke onder het bestuur van Mazarin tot 52 millioen opklom. De groote Colbert bragt dit cijfer op 23 millioen terug. Maar na zijnen dood kende de verspilzucht van Lodewijk XIV geene palen meer; de staatsschuld, welke hij aan Frankrijk achterliet, wordt op 2000 millioenen begroot. Onder het regentschap werd de geheele Fransche staatsschuld door den beruchten Law met papier afgelost; maar de ingetrokken actiën deden spoedig weder eene nieuwe staatsschuld ontstaan ten bedrage van 1700 millioen. En onder de regering van Lodewijk XV en Lodewijk XVI nam de schuldvermeerdering zoodanig toe, dat er in 1786 280 millioenen voor de jaarlijkse renten gevorderd werden.

De omwenteling bragt de grootste verwarring in de financiën; Frankrijk werd met papier overstroomd. Voorts werden in 1797 de renten door het Uitvoerend Bewind op $\frac{1}{3}$ teruggebragt (*tiers réduits* of *consolidés*). Napoleon bediende zich weinig van de hulpmiddelen van het krediet, zoodat de Fransche staatsschuld in 1814 niet veel meer dan 1250 millioen franken bedroeg. Maar van dien tijd

af is zij weder ontzaggelijk vermeerderd geworden. Op den 1 Januarij 1848 beliepen de jaarlijks te betalen renten 210 millioen franken. Sedert zijn de financiën op nieuw zeer verachtterd door de Februarij-omwenteling ¹⁾.

Evenals in de meeste andere landen van Europa bestond er ook in de Nederlanden in vroegere tijden geene afscheiding tusschen de financiën der staten en der verschillende vorsten. De graaf of hertog bestreed zoowel zijne eigene als de staatsbehoeften uit de opbrengsten der domeinen, regaliën, schattingen en vrijwillige giften of *beden* ²⁾. Ook de Nederlandsche vorsten voorzagen dikwijls in buitengewone behoeften door te leenen of hunne goederen te verpanden ³⁾. Menigvuldig hebben zij geleend van de steden ⁴⁾ en de staten der gewesten, die allengs eigene inkomsten verkregen ⁵⁾. Men had meer krediet voor eene stad dan voor de vorsten, die er meestal niet veel zwaarigheid in vonden, om hunne schulden onbetaald te laten. Daarom haalde de vorst, die leenen wilde, ook dikwijls de steden over, om geld voor hem op te nemen bij wijze van *verzegeling*, namelijk schuldbrieven onder haar zegel (d. i. ten laste der stad) te creëren ⁶⁾.

De vorst beloofde dan wel die verzegelingen te zullen lossen ⁷⁾, maar het bleef veelal bij de belofte ⁸⁾.

1) Bresson, *Bailly*, Cohen, pag. 1 ff., pag. 264 ff.; Nebenius, 1te Ausg., 2er Anh., 5er Abschn.

2) Wagenaar, *Vad. Hist.* D. II., bl. 29; *Kleit*, § 773, § 801.

3) Engels, *Gesch. der belastingen*, bl. 42.

4) Engels, bl. 43.

5) *Kleit*, § 1023 sqq.

6) Engels, bl. 53.

7) Zie o. a. Wagenaar, D. IV, bl. 480, V, bl. 9.

8) Zie o. a. Wagenaar D. IV, bl. 473, D. V, bl. 12 en 117. Vg. bl. 11.

Doch ook de staten der gewesten en der steden hadden schulden, waarvoor zij alleen aansprakelijk waren¹⁾. Dikwijls namen zij geld op, om de toegestane beden te vinden.

Onder de republiek hadden de soevereine provinciën elk hare eigene financiën en schulden.²⁾ Daarenboven had men nog de schulden der Generaliteit. Bij de staatsregeling der Bataafsche republiek van 1798 werden al die schulden tot eene massa zaãngesmolten en voor nationale schulden verklaard. Bij diezelfde staatsregeling werd de schuld der vernietigde O. I. Compagnie, beloopende ruim 134 millioen, op den staat overgedragen. Van 1795 tot 1804 stegen de jaarlijksche renten van 18 tot 34 millioen. Onder Lodewijk Napoleon werd het kapitaal der schuld nog met 90 millioen vermeerderd. In 1810 bedroeg de staatschuld van ons vaderland 1264 millioenen; Napoleon bragt van 1241 millioen de renten op $\frac{1}{3}$ terug. In 1814 kwam men, ofschoon met eene goede bedoeling, op het ongelukkige denkbeeld, om die vernietigde schuld weder in het leven te roepen, en was men dwaas genoeg om het nominale kapitaal te vergrooten, ten einde het verschil van intrest tusschen de onderscheidene deelen der staatsschuld weg te nemen. Zoo verkreeg men eene wer-

1) Zeeland had reeds in 1529 eene schuld van meer dan 57,000 ponden. In 1544 bedroeg Holland's schuld bijna 200,000 gulden. Zij werd in 1547 afgelost. Maar in 1554 had Holland reeds weder 47,000 gulden aan jaarlijksche renten ten zijnen laste. (*Wagenaar*, D. IV, bl. 508, V, bl. 275, 301, 403.)

2) Holland en Zeeland waren steeds het meest met schulden bezwaard. In 1653 had Holland 140 millioen aan rente- en schuldbrieven ten zijnen laste. (*Wagenaar*, D. XII, bl. 434.) Vg. over Holland's schulden: *Tegenwoordige staat der Vereen. Nederlanden*, D. XI, bl. 298, in nota; *Mr. D, Oer de Belastingen*, bl. 19 in nota 13.

Holland's schuld bedroeg in 1795 422 m. (*Engels*, bl. 160.)

kelijke schuld van 523 millioen, rentende $2\frac{1}{2}$ % en eene uitgestelde van 1146 millioen, welke allengs door uitlooting in werkelijke moest overgaan. Ofschoon België slechts weinig schuld aanbragt, deden aanhoudende tekorten en de noodlottige instelling van het Amortisatie-Syndicaat de schuld in het tijdvak van 1815 tot 1830 zoodanig toenemen, dat zij verdubbeld was geworden. Na den Belgischen opstand is de schuldenlast nog aanhoudend verzwaard; bij het begin des jaars 1841 bedroegen de renten der staatsschuld meer dan 46 millioen. De financiële toestand van Nederland is echter na 1843 verbeterd ten gevolge van de overname van een gedeelte der schuld door België en de maatregelen tot reductie. Het nominale kapitaal onzer staatsschuld bedraagt tegenwoordig ruim 1200 millioen, waarvoor 36 millioen renten betaald worden ¹⁾.

§ 4.

Over de vormen der staatsschulden.

In de eerste plaats komt hier de *vlottende schuld* (*floating debt, dette flottante, schwebende Schuld*) in aanmerking.

Wanneer de regering tot dadelijke uitgaven verplicht is, terwijl de inkomsten om ze te dekken eerst later moeten binnenkomen, wanneer er dus eene *tijdelijke onevenredigheid* tusschen uitgaven en inkomsten ontstaat, of wanneer de inkomsten ontoereikende worden bevonden, (doordat b. v. de belastingen niet de som opgebracht hebben, op welke zij geraamd waren, of doordat men uitgaven heeft moeten doen, waarop men niet gerekend had), terwijl men hoopt in dit tekort later te zullen kun-

¹⁾ Cohen, pag. 43 ff., 146 ff.; Schmidts, Osiander, van Hall.

nen voorzien, (b. v. door eene opbrengst der belastingen boven de raming, of door op andere uitgaven iets uit te sparen), sluit de regering intusschen eene leening. Zulke leeningen, die voor korten tijd worden aangegaan, met eene vaste tijdsbepaling voor de aflossing, stellen de vlottende schuld daar.

De Fransche minister Roy gaf deze definitie¹⁾: «Ce sont ces emprunts à échéance, que nous nommons *dette flottante*, ce sont ces engagemens remboursables, soit qu'ils aient pour objet un déficit réel ou une avance de fonds, soit qu'ils aient pour objet de subvenir à des paiemens pour lesquels les fonds ne sont pas encore rentrés.»

Die tijdelijke leeningen worden op verschillende wijzen aangegaan; de regering neemt geld op bij rijke kapitalisten of bankiers, of zij erlangt een voorschot op de belastingen, of zij geeft rentegevend kredietpapier uit, enz.²⁾

Het geschiedt dikwijls, dat er ten tijde der aflossing een nieuw tekort ontstaat, zoodat men weder tot dergelijke maatregelen de toevlugt moet nemen. Slaagt men er niet in, om de vlottende schuld eindelijk ten gevolge van een batig saldo te kunnen aflossen, of verminderen, dan blijft er niets anders over, dan ze geheel of gedeeltelijk in *gevestigde schuld* te veranderen. Op die wijze zijn de vlottende schulden in vele Europeesche staten de oorsprong geworden van een aanzienlijk gedeelte der gevestigde staatsschuld³⁾.

1) Zie bij *Rau*, III, § 491, in nota a.

2) In ons land heeft men de gewoonte, schatkistbiljetten uit te geven, tegen 4, of 4½ 0/0. Soms bedient men zich echter van een goedkooper middel; men geeft namelijk schatkistbiljetten in leening, waarvoor dikwijls niet meer dan 2½ 0/0 betaald moet worden.

3) *Nebenius*, S. 327.

De Fransche vlottende schuld beliep op den 1en Maart 1850,

De *gevestigde schuld* (*funded debt*, *dette constituée* of *consolidée*, *fundirte Schuld*) is die schuld, voor welke rentenbetaling de regering jaarlijks te zorgen heeft, terwijl er omtrent de aflossing of niets bepaald is, of deze eerst na een lang tijdsverloop moet plaats hebben.

In de meeste staten worden de renten na verloop van elk half jaar uitbetaald. Die uitbetaling pleegt veelal aan de bank opgedragen te worden.

Nog andere vormen, waaronder eene staatsschuld voorkomt, zijn de voorschotten op de belastingen, de achterstanden, het papierengeld, de borgtogten en consignatiën. Zij kunnen als leeningen beschouwd worden, gelijk wij nader zien zullen.

De schuldbekentenissen of schuldbrieven, die de staat afgeeft, worden *effekten*, of *certificaten*, of *publieke fondsen* (*stocks*, *effets publics*) genoemd. Zij zijn of *op naam* van den houder, de zoogenaamde *inschrijvingen* op het *Grootboek*¹⁾ der publieke schuld, of *aan toonder* (*au porteur*). Deze laatsten worden algemeen verkozen, omdat zij gemakkelijker verhandeld kunnen worden. Men is bevrijd van de formaliteiten en onkosten, die anders met eene overdragt gepaard gaan²⁾. Ook kunnen zij, die elders wonen, de renten bekomen, zonder dat zij op de plaats der uitbetaling eenen gevolmagtigde behoeven aan te stellen. Bij de effekten op naam kunnen echter *coupons*³⁾ aan

575, 783, 443 franken. (*Revue des deux Mondes*, Bruxelles, 1850, tom. II, pag. 497.)

1) Een Grootboek is een algemeen register van al de schuldeischers van eenen staat. Elke schuldeischer staat in alphabetische orde voor eene grootere of kleinere som ingeschreven.

2) Vg. *Burgerlijk Wetboek*, art. 668 en 669.

3) Coupons zijn gedrukte briefjes, waarop de renten uitbetaald worden. Zij blijven dikwijls langen tijd als geld in omloop.

toonder gevoegd worden, waardoor men dan ook bij deze geenen gevolmagtigde tot het ontvangen der renten noodig heeft.

Bij de inschrijvingen hebben de rentheffers het voordeel, dat zij tegen diefstal en verlies gewaarborgd zijn, en de regering, dat zij het vermogen der ingezetenen beter beoordeelen kan, daar elke overdracht op het Grootboek moet aanteekend worden. Ook behoeft zij dan voor geene valsche coupons te vreezen.

Men heeft den rentheffers dikwijls de keuze gelaten ¹⁾.

Een effect is geen werkelijke rijkdom; die een effect bezit, heeft alleen de hoop en het regt daarvoor goederen te zullen ontvangen. Elke schuldbekentenis is slechts een *teeken* van rijkdom. „Die öffentlichen Schuldurkunden,“ zegt Nebenius ²⁾, „oder die dadurch vorgestellten Kapitalien sind keine wirklichen Werthe im nationalökonomischen Sinne; sondern nur Anweisungen auf künftige Werthe, in denen die Regierung die Mittel zur Erfüllung ihrer Verbindlichkeiten findet.“

Schuldbekentenissen van bijzondere personen zijn minder geschikt, om verhandeld te worden dan die van regeringen. Zal men aan eene schuldbekentenis waarde hechten, dan moet men den schuldenaar en zijne omstandigheden kennen; men moet weten, of hij den wil en de middelen bezit, om de verplichtingen, die hij op zich genomen heeft, na te komen. Wanneer de schuldenaar een privaatman is, zullen slechts weinigen met dien wil en die middelen bekend zijn, maar is het eene regering, dan kan ieder, in den regel althans, beoordeelen, in welke mate hij op haar bouwen kan.

1) Vg. hierbij Nebenius, VII, 3, § 7; Ran, III, § 506.

2) Nebenius, S. 505.

Er zijn vele redenen, waarom effecten gaarne gewild zijn; de veelal hooge renten, de gemakkelijheid, waarmede men zijn geld, zelfs kleine sommen, beleggen en weder dadelijk terugbekomen kan ¹⁾, de gemakkelijke en in den regel stipte betaling der renten, de gemakkelijke bewaring, de omstandigheid, dat zij gewoonlijk vrij zijn van belasting ²⁾ en niet in beslag kunnen genomen worden, dat men zijn vermogen geheim kan houden, dat men een voorschot bekomen kan onder verband zijner effecten, dat zij gewoonlijk als borgtogt aangenomen worden, enz.: ziedaar vele aanloksele, die ten allen tijden den afzet bevorderen.

§ 5.

De effectenhandel.

De effecten zijn eene koopwaar, waarin steeds veel handel gedreven wordt. Wanneer er instellingen van amortisatie bestaan, treden ook de regeringen onder de koopers op.

Nieuwe leeningen zetten in den regel aan dezen handel eene groote levendigheid bij. De hoop op rijzing doet gretig koopen; rijzen de effecten dan worden zij weder door andere speculanten gekocht, die op verdere rijzing hopen; dalen zij, dan ontstaat er veel vraag van dezulken, die eene vaste geldbelegging zoeken en door de hoogere renten worden uitgelokt. Immers hoe minder men voor eenen schuldbrief te betalen heeft, hoe hooger de renten

1) Soms moet men zich dan echter een grooter of kleiner verlies getroosten.

2) Nog onlangs werd in Frankrijk het voorstel verworpen om bij de overdracht van schuldbrieven op den staat een recht te heffen (van 1 centime voor elken franc rente).

zijn, die men trekt. Als men voor een effekt, rentende 4 $\frac{0}{10}$, niet meer den 80 betaalt, geniet men inderdaad 5 $\frac{0}{10}$.

De kapitaalwinsten¹⁾ en de rentenstand zijn in de verschillende landen ongelijk. Er bestaat echter altijd een streven naar gelijkheid, welke door den effektenhandel op de eenvoudigste wijze wordt verkregen; de schuldbrieven van het armere land, dat een goed krediet bezit, zullen, bij een onbelemmerd verkeer, naar het rijkere land vloeijen²⁾.

De effektenhandel wordt niet weinig bevorderd door de instelling der *beurzen*³⁾, welke men in alle groote handelssteden vindt, en door de omstandigheid, dat men bij dien handel met geene lastige formaliteiten, of groote onkosten te maken heeft. Bij ons behoeft men niet eens eenen makelaar te gebruiken. In Engeland kan men zich insgelijks naar verkiezing, al of niet van eenen tusschenpersoon bedienen. In Frankrijk is men verplicht de hulp van twee wisselagenten (*agents de change*) in te roepen⁴⁾. —

Onder de voornaamste contracten, waartoe de effektenhandel aanleiding geeft, komt in aanmerking⁵⁾:

1°. de koop en verkoop à comptant (*marché au comptant, for money of cash*).

1) Kapitaalwinsten (*Kapitalgewinnsten*) zijn de vruchten, die een kapitaal oplevert, als het tot de voortbrenging gebruikt wordt. Zij moeten onderscheiden worden van de winsten, die de ondernemer als belooning voor zijne talenten en moeite plukt. (*Industriegewinnsten*.)

2) Vg. *Nebenius*, IX, 1, § 7.

3) Te Londen heeft men eene afzonderlijke effektenbeurs (*Stock Exchange*) en handelsbeurs (*Royal Exchange*). In de meeste andere landen worden op eene zelfde beurs effekten en andere koopwaren verhandeld.

4) Zie *Code de Commerce*, art. 76.

5) *Nebenius*, IX, 2, § 10; *Feller*, *Archiv*, S. 257 ff.

De verkooper levert de effecten, of zorgt voor eene overschrijving in het Grootboek der publieke schuld en ontvangt ook terstond den bedongen prijs.

Te Amsterdam geschiedt de levering en betaling den dag, nadat het contract gesloten is.

2°. de koop en verkoop op tijd (*marché à terme, for account of for time*), waarvan de beruchte Law het eerste voorbeeld gaf.

De kooper komt met den verkooper overeen, dat de effecten eerst later tegen eenen bepaalden prijs zullen geleverd worden. Die tijdkooppen zijn:

a. zulke, waarvan niet kan worden afgeweken. (*marchés fermes, achats ou ventes fermes*).

Zij worden gesloten:

α. *fixe*. A b. v. verbindt zich om aan B 10 Russische obligatiën te leveren à 105 % op 1° April *fixe*.

β. *ter keuze* van eene der partijen. De kooper bedingt, dat hij ook binnen den gestelden termijn, welken dag hij zal goedvinden, de levering der effecten zal kunnen vragen, of de verkooper, dat hij naar believen zal kunnen leveren. Die de keus heeft, is gewoonlijk gehouden de andere partij een' dag vooraf te waarschuwen.

De leveringstermijn wordt ook wel in twee tijdperken verdeeld, in het eerste van welke de kooper de levering niet vragen mag, terwijl hij het in het laatste tijdperk dagelijks doen kan.

b. zulke, waarvan men op den tijd, dat de levering zou moeten geschieden, kan afzien, waarvoor eene premie (*archa poenitentialis*) betaald wordt. Die premiekooppen (*marchés libres, achats ou ventes à prime*) zijn:

α. *om te leveren (pour livrer)*. De kooper geeft eene premie, doch behoeft, b. v. bij daling, de effecten ook niet te nemen.

β. *om te ontvangen (pour recevoir)*. De verkooper geeft eene premie, en heeft daarvoor de bevoegdheid, om de effecten te doen aannemen.

γ. *om te leveren, of te ontvangen*. Die de premie geeft, kan de effecten of vragen, of ze laten aannemen.

De premie wordt gewoonlijk vooruit betaald en op 5 tot 10 % van den bedongen prijs gesteld.

Te Parijs noemt men *opérations de prime contre prime*, als men tegen eene premie, om te leveren bij A koopt en tegen eene premie, om te ontvangen bij B verkoopt; ten tijde der levering wint men dan natuurlijk altijd bij een van beiden.

3°. de verkoop op prolongatie (*marché à report*). Als men geld wil opnemen en effecten bezit, die men behouden wil, verkoopt en levert men die effecten, welke men overeenkomt binnen eenen bepaalden tijd terug te zullen nemen.

4°. het huurcontract bij de loterijleeningen. Die geen lot heeft en toch zijn geluk beproeven wil, huurt op eenen tijd, dat er eene trekking zal plaats hebben, een lot van eenen ander. Deze behoeft echter geen lot te bezitten, om aldus te verhuren; hij laat den speelgrage slechts een nummer aanwijzen, en belooft hem den prijs, die er op vallen mogt, te zullen betalen. Men kan alzoo loterijondernemer worden zonder een enkel lot te bezitten. De eene loterij wordt als het ware geënt op eene andere.

Bij loterijleeningen sluit men ook wel een contract van verzekering, waarbij de verzekeraar aanneemt voor het lot, waarop geene winst mogt vallen, een ander te zullen leveren.

5°. Het beleeningcontract (*emprunt ou prêt sur dépôt d'effets publics*). Wil men geld opnemen, en daarvoor zijne effecten ten onderpand geven, zoo sluit men een koop-

contract met een regt van wederinkoop, om de bij de wet bepaalde formaliteiten te vermijden, voor het geval, dat men niet aan de overeenkomst voldeed (b. v. bij daling der effecten het *surplus*¹⁾ niet vermeerderde). Maakt de geldopnemer binnen den bepaalden tijd van dit regt geen gebruik, dan worden de effecten verkocht, en hij ontvangt wat zij opbrengen boven de som, die hem op die effecten was voorgeschoten.

§ 6.

Het beursspel.

De handel in effecten (*stock's trade*), die eene ware behoefte bevredigt, door hen, die hun geld in staatspapieren willen beleggen, en anderen, die het weder op eene andere wijze verlangen aan te wenden, in de gelegenheid te stellen, dit doel te bereiken, moet wel onderscheiden worden van eenen windhandel, welken men het beursspel (*stock's jobbery*, *Differenz-Geschäft*, *jeu de la bourse*, *agiotage* in de wijdste beteekenis) noemt. De begeerte, om door gewaagde ondernemingen, die zelfs somtijds de krachten van den speculant verre te boven gaan, eensklaps rijk te worden, en de zucht tot spel, geven aanleiding tot dien windhandel, welke op de gedurige prijs-verandering der publieke fondsen gegrond is. In het koopen van effecten, om ze later duurder te verkoopen, ligt niets ongeoorloofds; elke handelaar koopt, om zijne waren op den

1) De effecten, die men ten onderpand geeft, hebben eene meerdere waarde (*surplus*) dan de som, die er op wordt voorgeschoten.

geschiksten tijd weder in den handel te brengen; maar het zoogenaamde beurspel bestaat in het sluiten van eenen *schijnkoop*. A b. v. komt met B overeen, dat deze hem op eenen bepaalden tijd eene partij effekten tegen eenen bepaalden prijs leveren zal; men heeft echter geene levering op het oog; doch is het tijdstip daar, waarop zij zou moeten geschieden, dan vraagt men alleen of de koers der effekten gerezen, of gedaald zij, of dus ook de waarde dier effekten, die het onderwerp der overeenkomst uitmaken, vermeerderd of verminderd zij; het verschil wordt voor de bedongen partij effekten berekend en betaald in het eerste geval door B aan A, in het laatste door A aan B.

Men ziet, er heeft hier eene bloote weddenschap plaats¹⁾; de levering, het criterium, dat eenen werkelijken handel, eene werkelijke ruiling aanwijst, ligt niet in de bedoeling der partijen²⁾. Men behoeft dus niet eens de effekten te bezitten; die slechts geld genoeg heeft, om het verschil tusschen den bedongen prijs en de waarde der effekten op den dag, waarop zij geleverd hadden moeten worden, te betalen, kan eenen koop en verkoop sluiten voor het bedrag van millioenen.

Te regt merkt Pinto aan³⁾: „Excepté donc ceux qui reçoivent et qui transportent réellement les fonds, le reste qui compose la foule des actionistes et des joueurs, n'achete & ne vend que ce qu'on appelle en termes d'art, *du vent*.” Winst of verlies hangt van het toeval af, of

1) Die rijzing voorspelt heet: *joueur à la hausse* (*bull* in Engeland); die daling verwacht, *joueur à la baisse* (*bear*).

2) *Nebenius*, S. 570.

3) pag. 305.

op den bepaalden tijd de effecten gerezen of gedaald zijn. Het is een spel; tegen de winst van den eenen staat altijd het verlies van den anderen over. Duizenden hebben reeds hunnen ondergang bewerkt door zich aan dat spel over te geven.

Zoowel de Engelsche als Fransche¹⁾ en andere wetgevingen hebben getracht dit misbruik tegen te gaan; maar vruchteloos, daar het hoogst moeilijk is aan iemand te bewijzen, dat hij eenen koop of verkoop gesloten heeft, zonder de levering te bedoelen. Dat echter velen slechts eenen schijnkoop sluiten, blijkt daaruit, dat het bedrag der koopcontracten zoo groot is, dat het onmogelijk zou zijn zelfs aan de helft daarvan, door werkelijke levering, gevolg te geven²⁾.

Effecten en actiën in wegen, kanalen, banken en andere ondernemingen worden voornamelijk tot voorwerp van dezen windhandel gekozen; men speelt echter ook in allerlei andere waren, in grauen, in olie, in vlas. In ons vaderland heeft men zelfs in tulpen en andere bloemen gespeeld.

Het sluiten van eenen tijdkoop (*marché à terme*) is een noodwendig vereischte voor het beursspel, terwijl de premiekoop (*marché à prime*), de tijdkoop, met het regt, om van het contract afstand te doen, de strekking heeft, het verlies binnen zekere palen te houden. Men kan echter eenen tijdkoop sluitende, eenen werkelijken handel bedoelen.—

Door *agiotage*, in eene nauwere beteekenis, verstaat men de bedriegelijke kunstgrepen, waarvan zich de beurs-

1) Zie *Code penal*, art. 421, 422. Vg. *Burg. Web.*, art. 1825.

2) *Rau*, I, § 440, in nota c.

spelers bedienen, om de effecten te doen rijzen of dalen, naarmate zij wenschen te koopen, of te verkoopen. Daartoe behoort het uitstrooijen, of doen uitstrooijen van valsche tijdingen ¹⁾, het aanbieden van hoogere prijzen dan de verkoopers vragen ²⁾, het verkoopen van een deel der effecten, die men zich wenscht aan te schaffen, maar onder voorwendsel van angstige bezorgdheid ter markt brengt ³⁾.

Zoo plegen ook zij, die eene leening met eene regering gesloten hebben, de effecten hier en daar ter markt te brengen, en aan hunne correspondenten last te geven, ze voor eenen bepaalden prijs aan te koopen, welken prijs zij allengs hooger stellen. Deze kooop en verkoop met gesloten beurs wordt eenigen tijd voortgezet, totdat er eindelijk werkelijke koopers, door den schijnbaar wiligen aftrek, uitgelokt, optreden.

Op de zedelijkheid en de welvaart eens volks oefent het beursspel eenen allernadeeligsten invloed uit. Op de zedelijkheid, „omdat het,“ zooals Storch zegt ⁴⁾ „voor elk, die een weinig geld bezit, het vooruitzicht opent, om zich zonder bekwaamheden en zonder nijverheid te verrijken ten koste zijner medeburgers, welke hij in den grond helpt.“ Die zich aan het spel overgeeft, laat den arbeid varen, en verwacht alles van de blinde fortuin, waarbij hij niet schroomt het welzijn van zijn gezin in de waagschaal te stellen. Die hartstogt wakkert de zelfzucht aan en wordt vaak de bron van allerlei misdaden.

1) Zie daarvan voorbeelden bij *Storch*, III, pag. 239.

2) Zie hieromtrent de strafbepaling van den *Code penal*, art. 419.

3) Zie *Nebenius*, S. 631 ff.

4) III, pag. 237.

Het beursspel werkt noodlottig op de welvaart, omdat de verplaatsing van rijkdommen, die daarvan het gevolg is, in den regel nadeelig zal zijn; het vermogen, dat men als het ware door eenen worp met dobbelsteenen verkreeg, zal veelal even spoedig verspild worden, als het gewonnen werd. Daarbij komt nog, dat de krachten en kapitalen, die aan het beursspel gewijd worden, voor de voortbrenging verloren gaan.

§ 7.

Rijzing en daling der effecten.

De *koers* der effecten, d. i. de prijs, voor welken zij aan de beurs verkocht worden, is aan menigvuldige veranderingen onderhevig. Den eenen dag wordt een effect duurder verkocht dan den anderen. Na afloop van de beurs wordt de koers opgemaakt uit de verschillende koopcontracten, die er gesloten zijn geworden. Derhalve wordt de prijs niet bepaald door de bestaande hoeveelheid van effecten, maar door de hoeveelheid, die er van ter markt komt ¹⁾.

Gelijk bij alle waren brengt ook hier meerdere vraag dan aanbod rijzing, het omgekeerde daling te weeg.

Maar welke zijn nu de oorzaken, die tot meerdere vraag of tot meerder aanbod aanleiding geven?

In de eerste plaats behooren hiertoe de politieke gebeurtenissen, waarmede het staatskrediet als het ware hand aan hand gaat. Say geeft hiervan een voorbeeld. „Toen Bonaparte consul was geworden,“ zegt hij ²⁾, „rezen de

1) Say, *Cours complet*, pag. 172.

2) Say, *Cours complet*, pag. 321. in nota.

publieke fondsen. Men meende te regt, dat de belastingen onder eene krachtige en standvastige regering altijd stipt zouden voldaan worden. Intusschen was men voor de overwinning bij Marengo niet verzekerd, dat de nieuwe regering zich zoude kunnen staande houden, en de fondsen rezen langzaam. Men wist, dat de eerste consul de Alpen overgetrokken was; maar zijn toestand in Italie was zeer gevaarlijk en men verbeidde den uitslag. Op zekeren dag, op het uur van de beurs, vielen er op grooten afstand eenige donderslagen. Men dacht, dat het de kanonnen waren, die het winnen van eenen veldslag aankondigden: dadelijk rezen de fondsen."

"De invloed van politieke gebeurtenissen," zegt Nebenius ¹⁾, "is afhankelijk van de hoegrootheid der gevaren, waarmede zij den vasten wil en de hulpmiddelen der regering, d. z. de grondslagen van het staatskrediet, bedreigen, en van de hoegrootheid der buitengewone inspanningen, die men maakt, of die te gemoet worden gezien, en die niet kunnen nalaten, de huur der kapitalen te verhoogen."

Buitenlandsche gebeurtenissen zullen veel minder ligt eene zoo groote daling bewerken dan binnenlandsche. Een buitenlandsche oorlog b. v. kan wel het vertrouwen verminderen, dat de regering hare verbindtenissen zal *kunnen* nakomen, maar niet noodwendig, dat zij zulks ook zal *willen*.

"Bij binnenlandsche beroeringen daarentegen, die voor eene omverwerping der regering beducht doen zijn, moet men, als eerste gevolg der anarchie, eene vernietiging der staatsschuld verwachten ²⁾."

1) S. 618.

2) *Nebenius*, S. 620.

Bij het uitbarsten van eenen oorlog zullen de fondsen dalen, niet altijd zoo zeer ten gevolge van een verminderd staatskrediet, als omdat men nieuwe gelegenheden om zijn geld te beleggen te gemoet ziet, van welke men meer voordeel verwacht. Er worden dan niet alleen nieuwe leeningen geopend, maar de oorlog doet veel vraag ontstaan naar verschillende voortbrengselen, waardoor aanvankelijk handel en nijverheid toenemen. Bij het terugkeeren van den vrede zullen de effecten weder rijzen, omdat die gelegenheden zullen verminderen, terwijl ook het krediet, zoo het geschokt mogt zijn geworden, in den regel meer gevestigd wordt.

Eenen grooten invloed op den koers hebben oorlog en vrede, onafhankelijk van den invloed op het staatskrediet en de behoefte aan kapitalen, door het afbreken of de herstelling van het verkeer tusschen de volken, want hierdoor wordt de gelegenheid benomen of geopend tot eene gelijkheid in de kapitaalwinsten en den rentenstand in de verschillende landen, waartoe, zooals wij reeds vroeger hebben opgemerkt, altijd een streven bestaat¹⁾.

Eene andere oorzaak van ongelijke verhouding tusschen aanbod en vraag, ligt in de meerdere of mindere levendigheid van handel en nijverheid; in tijden van bijzondere levendigheid neemt men zijne kapitalen uit de fondsen terug, omdat men op andere wijzen grootere voordeelen kan trekken; het aanbod vermeerdert en de effecten dalen; in tijden van verslapping vindt het omgekeerde plaats en de effecten rijzen. Rijzing is dan het gevolg van verminderde welvaart. Men kan dus niet zeggen, dat rijzing altijd een gunstig teeken is.

1) *Nebemius*, S. 622.

Maar de rijzing of daling, die het gevolg is van meerdere of mindere levendigheid van handel of nijverheid, zal zich langzamer opdoen dan die, welke van politieke gebeurtenissen of van het staatskrediet afhangt.

Van de agiotage (in de naauwste beteekenis), waardoor men kunstmatig rijzing of daling te weeg brengt, hebben wij reeds in de vorige § gesproken. Zij kan nimmer duurzaam zijn.

Onder de velerlei andere oorzaken, welke of meer vraag, of meer aanbod te weeg brengen, behoort ook de amortisatie, omdat het staatskrediet daardoor zoo zeer bevestigd wordt.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Over de Leeningen.

§ 1.

Begrip van leeningen.

Wanneer iemand een kapitaal ¹⁾ afstaat aan een ander, die belooft de ontvangen waarde, na korteren of langeren tijd, te zullen wedergeven, dan sluiten die personen eene *leening*. Die het kapitaal afstaat heet *nulleener* of *geldschicter* (*prêteur*): die het ontvangt *leener* of *geldopnemer* (*emprunteur*). Say drukt het aldus uit ²⁾: «C'est l'acte par lequel le prêteur cède à l'emprunteur l'usage d'une valeur. L'emprunt suppose la restitution ultérieure de la valeur empruntée, soit en une seule fois, soit au bout de certains termes, comme dans l'emprunt viager.»

Staatsleeningen, *emprunts publics*, zegt Say ³⁾, «sont les valeurs empruntées par un gouvernement au nom de la société qu'il représente.» En als zoodanig moeten alle wijzen van geldheffing beschouwd worden, wanneer de staat

1) Door *kapitaal* verstaan wij stoffelijke voortbrengselen, de vruchten van menschelijken arbeid. Wij nemen het hier in de wijdste beteekenis, waarin het zoowel de voortbrengselen omvat, die de mensch tot bevrediging zijner behoeften verteert, door Say *fonds de consommation* genoemd, als die, welke bestemd worden, om nieuwe voortbrengselen te doen ontstaan, het kapitaal in engeren zin, door Say met den naam van *fonds de reproduction* bestempeld.

2) Say, *Építome des principes fondamentaux de l'Économie politique*, te vinden achter het *Traité*, in voce *emprunt*.

3) *Építome*, in voce.

zich daarvoor verbindt, hetzij tot eene volkomene terug-gave, hetzij tot eene betaling van renten, of tijdsrenten (annuïteiten), hetzij tot eene loterij ¹⁾.

Wanneer de staat ambten of bedieningen verkoopt, leent hij ook; de bezoldigingen daaraan verknocht, moeten dan voor een gedeelte als renten beschouwd worden ²⁾.

De staatsleeningen zijn daarin van privaatsleeningen onderscheiden, dat de privaatschuldenaars in den regel tot aflossing gehouden zijn, terwijl gewoonlijk de regeringen zich niet *uitdrukkelijk* tot aflossing verbinden, maar hiertoe overgaan, wanneer het haar goeddunkt.

In vroegere tijden, toen de financiën van den vorst dezelfde waren als die van den staat, plagten de vorsten, wanneer zij leenden, veelal hypotheek te geven op hunne goederen, gelijk wij gezegd hebben. Thans worden de staatsdomeinen slechts zeldzaam verpand ³⁾.

Voor de zekerheid der schuldeischers doet het ook weinig af, daar er geen middel bestaat, om den staat, die aan zijne verbindtenis mogt willen te kort komen, tot nakoming daarvan te dwingen. De meeste staten hebben geene domeinen, eenigzins aan hunne schuld geëvenredigd en zullen dus, door bij enkele leeningen daarop hypotheek te geven, al ligt hun krediet benadeelen, dewijl de meening zou kunnen ontstaan, dat de niet door hypotheek gedekte schuld minder zeker ware ⁴⁾.

1) *Say, Cours complet*, pag. 514.

2) In Frankrijk heeft het verkoopen van bedieningen op de schadelijkste wijze plaats gehad. Aan sommige waren adeldom en vrijdom van belastingen verknocht. Zie *Bresson*, I, pag. 30 suiv.

3) Onlangs heeft de Oostenrijksche regering eene leening van 7½ miljoen gesloten, en op de staatsgoederen gehypothekeerd.

4) *Nebenius*, S. 393.

Bij voorschotten op de belastingen zijn de te innen belastingen als het ware hypothekair verbonden.

Somtijds blijft een staat voor eenen anderen staat borg. Zoo zijn Engeland, Rusland en Frankrijk voor Griekenland borg gebleven. Zulks kan tot allerlei verwickelingen aanleiding geven.

Terwijl een particulier niet leenen kan dan bij eene vrijwillige overeenkomst, kan de staat ook dwingen, om te leenen. Dit geeft aanleiding tot eene hoofdverdeeling der leeningen, in *gedwongen* en *vrijwillige*. Alleen de laatste berusten op het krediet. Vooral de gedwongen leeningen hebben groote nadeelen. Zij worden voegzaam aldus onderscheiden:

1. Onmiddellijk gedwongen leeningen,
2. Gevorderde voorschotten op de belastingen,
3. Achterstanden,
4. Papieren geld,
5. Borgtogten en consignatiën.

De vrijwillige leeningen worden voor *korten* of voor *langen* tijd gesloten.

Tot de eerste soort behooren:

1. Gevraagde voorschotten op de belastingen,
2. Kredietpapier.

Bij de tweede soort kan men weder onderscheiden:

- a. Leeningen, bij welke men alleen intrest betaalt,
- b. Leeningen, bij welke men nevens den intrest een gedeelte van het kapitaal teruggeeft,
- c. Leeningen, bij welke affossing winsten kunnen ten deel vallen.

De leeningen, bij welke men alleen intrest betaalt, hebben:

1. een' bepaalden,
2. een' onbepaalden tijd voor de affossing.

De leeningen, bij welke gedurige affossing plaats heeft, zijn:

1. eigenlijke tijdrenten ,
2. lijfrenten ,
3. tontinen.

De leeningen, bij welker affossing winsten kunnen ten deel vallen, zijn de loterijleeningen.

I.

GEDWONGEN LEENINGEN.

§ 2.

Onmiddellijk gedwongen leeningen.

Hierdoor moeten die leeningen verstaan worden, waarbij de ingezetenen tegen wil en dank onmiddellijk aan de regering leenen moeten. Wat het regt betreft, valt het niet te ontkennen, dat gelijk de staat het regt heeft, om belastingen op te leggen, hij evenzeer bevoegd is, om gedwongen leeningen te doen. In beide gevallen beschikt de staat over den eigendom der ingezetenen; de belastingen ontnemen daarvan een gedeelte voor immer; de leeningen houden, althans stilzwijgend, de voorwaarde in, dat men het eenmaal terug zal bekomen¹⁾, en leveren den geldschieter nog vruchten van zijn kapitaal op. Om echter billijk te zijn, zouden de gedwongen leeningen evenals de belastingen, *alle* ingezetenen moeten treffen, die daartoe in staat zijn, in evenredigheid van hun vermogen. Niets verdient grootere afkeuring dan enkele standen of personen willekeurig uit te kiezen.

Bij gedwongen leeningen stelt de regering zelve de voor-

¹⁾ Men heeft daarenboven gelegenheid, om door verkoop der schuldbekentenis de geleende som terug te krijgen, hoewel niet altijd zonder verlies.

waarden; doch dit voordeel kan niet tegen de groote na-
deelen opwegen, die er aan verknocht zijn. Zij doen
het volkomen gemis van krediet onderstellen, en mogt die
onderstelling ongegrond zijn, zoo zullen zij haar tot waar-
heid maken ¹⁾). Het is een maatregel, die slechts langzaam
en niet zonder groote kosten kan worden ten uitvoer ge-
legd, en tot allerlei lastige onderzoekingen en kwellingen
aanleiding geeft. En altijd zal het hoogst moeilijk, ja
schier onmogelijk blijven, om elks vermogen te leeren
kennen en dus naar eenen billijken maatstaf te bepalen,
hoeveel ieder zal moeten leenen. Buiten volstrekte nood-
zakelijkheid behooren zij nimmer plaats te vinden. In
alle opzigten verdienen vrijwillige leeningen verre de voor-
keur, vooral ook ten opzichte der algemeene welvaart,
omdat alsdan die kapitalen worden uitgeleend, die het
best en het gemakkelijkst aan hunne bestemming kun-
nen worden onttrokken.

Gedwongen leeningen zijn reeds vroeg alom in zwang
geweest. In 1572 liet Prins Willem I te Leiden eene ge-
dwongen leening uitschrijven, „met belofte van dezelve
penning bij de staten te doen rembourseren uit de eerste
penningen die zy zullen bekomen” ²⁾).

In drie jaren, van Julij 1672 tot Mei 1675, hadden
er in Holland zeven gedwongen leeningen plaats, tegen
den intrest van 4⁰/₁₀₀ ³⁾).

1) *Rau*, III, § 486.

2) Zie de publicatie, getrokken uit de *Afreesings-Boeken* van het
Archief der stad Leiden, door Jhr. *W. J. C. Rammelman Elsevier*, in
de *Kronyk van het historisch Geselschap te Utrecht* voor 1847, bl.
171, 172.

3) *Mr. D*, *Over de Belastingen*, bl. 154. Vg. *Engels*, bl.
158, 159.

In Frankrijk werd bij eene wet van den 20^{en} Mei 1793 eene gedwongen leening uitgeschreven van niet minder dan 1000 millioen, welke alleen de rijken treffen moest¹⁾.

§ 3.

Gevorderde voorschotten op de belastingen.

Wij hebben vroeger gezegd, dat de regering soms uitgaven doet, terwijl de inkomsten, om ze te bestrijden nog niet voorhanden zijn, en dat zij dan intusschen eene leening aangaat.

Zij anticipeert alzoo op hare inkomsten, en verteert ze vooruit. „L'anticipation”, zegt Ganilh²⁾, „est un mode d'emprunt public; il est affecté sur le revenu de l'état qui n'est pas encore échu, ni peut-être même produit.”

Onder de wijzen, waarop zulk eene anticipatie plaats vindt, behoort hier in de eerste plaats vermeld te worden, het vorderen van een voorschot op de belastingen, die later zullen verschuldigd zijn. Wanneer de regering zulk een voorschot *eischt*, gaat zij eene gedwongen leening aan, slechts daarin van de in § 2 vermelde onderscheiden, dat de ontstane schuld binnen kort zeker gedelgd wordt, namelijk op den tijd, dat anders de belastingen hadden moeten betaald worden. De uitleeners hebben dan zelve het middel tot aflossing in handen.

De korting (*disconto*), die men den belastingenschuldigen hierbij toestaat, is hunne intrest. De maatregel kan echter in weêrwil van die vergoeding (die dan nog altijd van de willekeur der regering afhangt) zeer drukkend zijn: die

1) Bresson, II, pag. 193.

2) Dictionnaire, in voce.

hun geld nog nuttig konden aanwenden, moeten het vroeger missen; anderen zijn misschien genoodzaakt zelve te leenen; het is zelfs mogelijk, dat zij daarvoor hoogerem intrest moeten geven dan de hun toegestane korting bedraagt.

Eene andere soort van gedwongen leening, door welke de regering in staat gesteld wordt op hare inkomsten te anticiperen, is, dat zij diegene, welke iets te vorderen hebben, dwingt, om daarvoor rentegevend kredietpapier aan te nemen. Over het kredietpapier zullen wij later handelen¹⁾.

De regering moet zich zooveel mogelijk wachten voor zulke anticipatiën. Immers zij handelt niet anders dan de *privaatman*, die b. v. op zijn pensioen geld opneemt. Gelijk deze in nieuwe verlegenheid zal geraken op den tijd, dat hij zijn pensioen zou genoten hebben, zoo zal meestal ook voor de regering een nieuw tekort ontstaan op den tijd, dat de belastingen hadden moeten binnenkomen, of het kredietpapier door haar teruggenomen moet worden. Daarbij komt nog, dat zij hare inkomsten verminderd ziet tot het bedrag van de toegestane korting, of van den intrest van het kredietpapier.

Say laat zich hevig tegen de anticipatiën uit. «Ces anticipations», zegt hij²⁾, «à des époques de paix, où les récoltes ont été bonnes et l'industrie florissante, annoncent un défaut d'économie, qui accuse la facilité qu'ont les gouvernements de dépenser, non-seulement leurs revenus réguliers, mais tout l'argent qu'ils peuvent trouver, à quelque titre que ce soit; disposition qui, si elle n'est

1) Zie § 8 van dit Hoofdstuk.

2) *Cours complet*, pag. 515.

pas contenue par un système représentatif réel et sévère, n'a de bornes que la banqueroute."

§ 4.

Achterstanden (arriérés, Ausgaberrückstände).

De overdragt van kapitalen bij leeningen geschiedt veelal in den vorm van geld. Men kan echter ook onmiddellijk leenen, hetgene men zich anders voor de geleende geldsom aanschaft, zonder dat de handeling daarom een ander karakter bekomt.

De rijke koopman, die aan den kleinhandelaar waren op krediet geeft (d. i. die hem de waren levert zonder daarvoor den prijs te ontvangen, tegen belofte, dat die later zal betaald worden), leent evenals hij, die aan dien kleinhandelaar geld zou verstrekken, om er de waren à comptant voor te koopen.

Ieder dan, die op krediet koopt, wordt leener of schuldenaar van den verkooper. Zoolang de schuld niet betaald is, heeft de verkooper geleend. Evenzoo heeft de regering geleend, zoolang zij den prijs niet voldaan heeft, van hetgene haar geleverd is. En heeft zulks plaats zonder overeenkomst, waarbij de verkoopers zich in den vorm van hoogere prijzen intrest hadden kunnen bedingen, dan maakt de regering zich aan groot onregt schuldig.

Wanneer de wetgeving geen middel aan de hand geeft, om haar evenals den privaatschuldenaar tot betaling van zulke schulden te noodzaken, is het eene gedwongen leening.

Maar de regering handelt niet alleen onregmatig door aan hen, die, op hare eerlijkheid bouwende, haar geleend hebben, hetgeen hun wettig toekomt, te onthouden, daar-

door misschien velen in grooten nood of het ongeluk te storten, zij benadeelt ook grootelijks zich zelve.

Niets ondernijnt zoo zeer haar krediet, of geeft meerdere aanleiding tot allerlei misbruiken. Bij nieuwe aankopen zal zij zeer duur moeten betalen, omdat men zich zal willen waarborgen tegen de kans, om lang onbetaald te blijven. De achterstanden getuigen van eene verwarde staatshuishouding. „Ze zoolang mogelijk,“ zegt Nebenius¹⁾ „door bezuiniging, en als het niet anders zijn kan, door verhooging van belastingen of hulpmiddelen van krediet te vermijden, en dan ook voor geen offer terug te deinzen, wordt zoowel door de billijkheid als door het finantiël belang geboden. Nimmer kunnen de hoogste renten of de drukkendste belastingen eene handelwijze regtvaardigen of zelfs versooning doen vinden, welke van enkelen een offer verlangt, dat men voor de gezamenlijke ingezetenen te groot acht.“

§ 5.

Papieren geld.

Wanneer de regering papieren geld in omloop brengt, dan leent zij, evenals eene bank leent, die briefjes uitgeeft. Elke houder van papieren geld heeft aan de regering geleend, gelijk elke houder van een bankbriefje aan de bank. Daar zij aan dat papier eenen gedwongen koers geeft (d. i. elk noodzaakt, om het in betaling aan te nemen), is het eene *gedwongen* leening.

De regering kan het papieren geld op tweederlei wijze in omloop brengen; doordat iemand haar goud of zilver

1) S. 316.

geeft in plaats van haar papier¹⁾, of doordat zij er mede betaalt. In het eerste geval ontvangt zij de waarde, die zij leent; in het tweede heeft zij die waarde reeds genoten.

De schuld wordt afgelost, wanneer de regering het papier intrekt en aan elken laatsten houder goud of zilver uitbetaalt, of het papier in betaling aanneemt. Het weder in omloop brengende leent zij op nieuw.

Wanneer de regeringen niets omtrent eene intrekking van het papieren geld bepalen, wordt hierdoor aan den maatregel het karakter eener leening niet benomen. De meeste soorten van leeningen hebben deze eigenschap, dat zij niet door de regeringen worden afgelost dan wanneer het haar goeddunkt.

Het gedeelte der staatsschuld, dat door papieren geld wordt gevormd, onderscheidt zich daardoor, dat er geene renten van betaald worden. Deze eigenschap heeft het papieren geld bij velen eene aanbeveling doen vinden. Maar er bestaan gewigtige gronden, die tegen de invoering van zulk een ruilmiddel pleiten.

Zal niemand er schade bij lijden dan moet het voor eerst zijne waarde blijven behouden, tot welk einde er niet meer dan de hoeveelheid mag worden uitgegeven, die voor den omloop vercischt wordt. Het is eene algemeene waarheid, dat, zoodra er van een ruilmiddel meer aanwezig is, de waarde van hetzelfde daalt. Bestaat nu dit ruilmiddel in metalen geld, dan zal het overtollige als metaal worden uitgevoerd, naar die landen,

1) Hij die zulks doet, ontvangt in dat geval voor eene werkelijke waarde iets, dat geene werkelijke waarde bezit, maar waaraan slechts eene waarde gehecht wordt, omdat men weet, dat men er mede zal kunnen betalen.

welke hieraan de meeste behoefte hebben. Say heldert dit met een zeer goed voorbeeld op¹⁾: als in een land 1000 voertuigen genoegzaam aan de behoefte voldoen, en men te weeg brengt, dat dit getal tot 1500 wast, dan zullen er 500 overtollig en nutteloos zijn, waarom men zoeken zal er 500 aan buitenlanders over te doen. Mogt alzoo het metalen geld in waarde gedaald zijn, spoedig zal het weder rijzen, indien ten minste de uitvoer der metalen geoorloofd is. Doch papieren geld heeft geene waarde in het buitenland; door uitvoer kan dus de daling niet worden tegengegaan. En hoe ligt zal eene regering in tijden van nood er toe komen, om zich door eene bovenmatige uitgifte van papiertjes, welke niets kosten, voor den oogenblik uit de verlegenheid te helpen. De daling kan echter niet uitblijven. Niemand zal het papier in betaling nemen zonder *agio*; of de prijs van alle waren zal stijgen. De ondervinding heeft geleerd, dat eene regering, noch door de zwaarste straffen op het nemen van *agio*, noch door het bepalen van een *maximum* voor de waren, deze gevolgen kan voorkomen. Groot verlies vloeit er uit voort voor dezulken, die vaste inkomsten hebben, of wier inschulden van oudere dagteekening zijn: de regering magtigt als het ware alle schuldenaars, en dus ook zich zelve, om vroeger aangegane geldelijke verbindtenissen slechts gedeeltelijk na te komen. Tegen het voordeel door die onregmatige voldoening van schulden verkregen, staat het nadeel over, dat nu alles veel duurder geworden is. De schok aan het privaatkrediet toegebracht, zal ook de voortbrenging belemmeren en bij gevolg de bronnen verminderen, waaruit de regering

1) *Traité*, pag. 171.

putten moet, terwijl hare inkomsten niet meer toereikende zullen zijn.

Het gebruik van papieren geld is zeer gevaarlijk en ont-aardt ligt in misbruik. „Nur fortdauernde helle Einsicht“, zegt Rau ¹⁾, „und Festigkeit der Regierung kann vor dem Miszbrauche bewahren, und es giebt keine äuszere Schutzwehr oder Bürgschaft, die nicht späterhin, wenn jene Eigenschaften den Regierungen fehlen, vereitelt werden könnte.“

Op dien grond is dan ook het plan van Ricardo bestreden, om aan de bank het regt te ontnemen, om papier uit te geven, en zulks uitsluitend aan de regering toe te kennen, die dan voor een gedeelte der staatsschuld van de rentenbetaling ontlast zoude worden, en evenals de bank gehouden zoude zijn, om niet meer papier uit te geven dan voor den omloop vereischt werd, en het op vertoon tegen goud in te wisselen. Ricardo houdt dit plan voor uitvoerlijk zonder gevaar voor misbruik en zonder nadeel voor den handel ²⁾.

Een groot nadeel van het papieren geld is nog, dat het nage-maakt wordt, waarvoor men bij metalen geld minder te vreezen heeft. „En Angleterre,“ zegt Say ³⁾, „le nombre des condamnés pour crime de contrefaçon des billets de banque, a été effrayant. C'est un triste cortège du papier-monnaie; et si avec beaucoup d'ordre et de conduite on peut y trouver un agent économique des transactions sociales, d'un autre côté la tentation qu'il ouvre aux faussaires, et à laquelle

1) III, § 489.

2) Ricardo, *Plan d'une Banque nationale*, in *Oeuvres*, pag. 699 suiv. Vg. *Principes*, in *Oeuvres*, pag. 336 suiv.

3) *Cours complet*, pag. 215.

ils succombent trop souvent, est un contre-poids qu'il n'est pas permis de négliger."

Eene regering, die tot de uitgifte van papieren geld overgaat, moet alles in het werk stellen, om het papier voor depreciatie te bewaren. Daartoe moet er niet meer van worden uitgegeven dan de behoefte aan dat circulatiemiddel vereischt. De gelegenheid, om het papieren geld aan de regering zelve in betaling te geven, zal ook veel bijdragen, om het zijne waarde te doen behouden.

§ 6.

Borgtogten en consignatiën.

Een deel der staatsschuld pleegt gevormd te worden door de gelden, welke sommige ambtenaren of pachters van dezen of genen tak der staatsinkomsten als borgtogt stellen moeten, of welke in geregtelijke bewaring gegeven worden. De staat erkent zich schuldenaar en betaalt intrest, totdat de borgtogt of consignatie niet langer vereischt wordt. Daar de staat zich verbindt, de borgtogten of geconsigneerde gelden alsdan terug te geven, kunnen zij als leeningen beschouwd worden. Men zou denken, dat de staat, niet wetende, op welk tijdstip hij tot teruggave zal genoodzaakt zijn, die gelden altijd beschikbaar zou moeten houden; dit behoeft echter niet, daar er gedurig nieuwe sommen gestort worden in plaats voor die, welke men terugvraagt.

Zoowel Say als Rau beschouwen de borgtogten als *gedwongen leeningen*¹⁾. Het is waar, als men een ambt aangenomen, of eenen tak der staatsinkomsten gepacht heeft,

1) Say, *Traité*, pag. 342; Rau, III, § 486.

is men ook gedwongen, om schuldeischer van den staat te worden (tenzij men het reeds is ¹⁾), of volstaan kan, met hypotheek te geven op vaste goederen), doch die daad was vrijwillig. Het stellen van borgtogt is als eene voorwaarde, die men vooraf weet te zullen moeten vervullen.

Consignatiën zijn somtijds ook vrijwillig.

Voor de renten der borgtogten van rekenplichtige ambtenaren is op onze staatsbegrooting voor 1851 eene som van *f* 17,100,00 uitgetrokken. In 1825 werd de intrest van 5 op 4°/_o gesteld ²⁾.

Tot deze soort van leeningen behoorde ook het *ambtgeld* zijnde „een furnisement bij de civile Beambten — te doen,“ hetwelk o. a. in het jaar 1716 in ons vaderland gevorderd werd. Elk beambte bekam voor zijn furnisement eene rentegevende obligatie ³⁾.

II.

VRIJWILLIGE LEENINGEN.

A. Voor korten tijd.

§ 7.

Gevraagde voorschotten op de belastingen.

Deze onderscheiden zich gunstig van de gevorderde voorschotten, doordat er geen dwang bestaat, maar eene vrijwillige overeenkomst plaats vindt. Nu treden alleen die belastingsschuldigen toe, die hun geld vroeger missen

1) In het geval namelijk, dat men effekten of andere papieren voor borgtogt geeft.

2) Zie het Koninklijk Besluit van den 12 Junij 1825.

3) *Groot Placaet-Boeck*, D. V, pag. 4017. Zie over dat ambtgeld: *Mr. D Over de Belast.*, bl. 153, en *Engels*, bl. 165-167.

kunnen en met de hun daarvoor toegestane korting tevreden zijn. Het blijft evenwel altijd een maatregel, die zoo veel mogelijk vermeden moet worden.

Veeltijds plegen de ontvangers de voorschotten te doen ¹⁾. Zij behalen daardoor groote winsten, ten koste der natie ²⁾. Op het Fransche budget van 1825 b. v. is als premie aan de *receveurs-généraux* voor de anticipatie hunner stortingen eene som van 2,600,000 franken uitgetrokken. Zulk eene vermindering der staatsinkomsten leidt noodwendig tot het opleggen van nieuwe belastingen, tenzij men in het tekort, dat er waarschijnlijk uit voortvloeit, voorzie door nieuwe anticipatiën, totdat eindelijk de vlottende schuld zoodanig is toegenomen, dat men ze in gevestigde moet veranderen.

Het opnemen van gelden op belastingen, die nog niet verschuldigd zijn, is reeds vroeg in gebruik geweest ³⁾. Bij gemis van krediet was deze wijze van leenen dikwijls de eenige toevlugt, om in de geldverlegenheid te voorzien.

§ 8.

Kredietpapier.

Wij hebben reeds gezegd, dat de regering op hare inkomsten kan antieipen, door rentegevend kredietpapier uit te geven, dat zijn beloften aan toonder, dat zij over eenigen tijd zekere som zal betalen. Men noemt die kredietpapieren, *schatkisbiljetten*, *exchequer bills*, *bons royaux*, *bons du trésor*, *Schatzkammerscheine*, enz.

- 1) In Engeland doet het de bank.
- 2) Vg. *Bresson*, I, pag. 59 suiv.
- 3) Zie o. a. bij *Wagenaar* D. IV, bl. 472 en D. V, bl. 41, hoe somtijds in ons vaderland op de beden geanticipeerd werd.

Zij worden niet alleen door de regering als geld in betaling gegeven, maar ook door haar aan banken ¹⁾ of kapitalisten tegen geld afgezet. Evenals bij het papieren geld heeft ieder, die deze kredietpapieren ²⁾ ontvangt, aan de regering geleend. Is zulks gedwongen, dan is het weder eene gedwongen leening. Dit geschiedt b. v. in oorlogstijd, wanneer de regeringen levensmiddelen en andere benodigdheden requireren, welke zij met schriftelijke beloften in plaats van met geld betalen. Er bestaat intusschen groot onderscheid tusschen kredietpapier en papieren geld; het eerste geeft intrest ³⁾, moet noodzakelijk na eenen korten termijn, die in het papier staat uitgedrukt, worden afgelost, behoeft nimmer door de ingezetenen onderling in betaling te worden aangenomen, bevat eindelijk eene aanwijzing op eene waarde, welke het vertegenwoordigt.

De *exchequer bills* in Engeland, die in 1766 door Montague ingevoerd werden, geven renten van den dag

1) Indien de banken tegen schatkistbiljetten aan de regeringen geld verstrekken, ontstaat er gevaar, dat zij niet in staat zullen zijn de briefjes te voldoen.

2) Wanneer men *kredietpapier*, papier van vertrouwen, in de wijdeste beteekenis neemt, dan behoort er ook het papieren geld toe. In een' engeren zin echter verstaan wij door kredietpapier het papier, dat eene waarde vertegenwoordigt, waarop het eene aanwijzing bevat. Men vertrouwt, dat er eene werkelijke waarde voorhanden zal zijn, waartegen men zijn papier na eenen bepaalden tijd zal kunnen inwisselen. Beloofd men bij de uitgifte van papieren geld het later te zullen inwisselen, zooals met onze muntbiljetten geschied is, dan heeft het het dubbele karakter van papieren geld en van kredietpapier in die naauwere beteekenis.

3) Papieren geld geeft zelden intrest. De Portugesche *apólices*, sedert 1797 uitgegeven, gaven in den beginne 6°/o. (Zie Rau, I, § 293 in nota e.) De Turksche *kaymes* werden in 1841 tegen 12°/o uitgegeven. In het volgende jaar werd die intrest tot op 6°/o verminderd. (Zie *Revue des deux Mondes*, Bruxelles 1850, tom. II, pag. 849.)

af, dat zij worden uitgegeven, de *navy bills* ¹⁾ eerst na een half jaar. Het parlement bepaalt jaarlijks het bedrag, tot hetwelk de *exchequer bills* mogen worden uitgegeven. De bank neemt er een gedeelte van ²⁾.

Volgens de financiële wet van 1847 mogen de *bons* in Frankrijk niet meer dan 210 millioen franken beloopen ³⁾.

In ons land heeft men voor een kapitaal van f 9,799,950 aan schatkistbiljetten tegen 4 % uitgegeven; bovendien is de uitgifte van schatkistbiljetten tegen 4½ % tot een kapitaal van 8 millioen veroorloofd ⁴⁾.

B. Voor langen tijd.

a. WAARBIJ ALLEEN INTREST BETAALD WORDT.

§ 9.

Met een' bepaalden tijd voor de aflossing (à terme).

Leeningen, waarbij men zich verbindt, om op een bepaald tijdstip, of op bepaalde tijdstippen af te lossen, behooren tot de oudste soort. Vroeger zou men geene schuld hebben durven maken zonder iets omtrent de aflossing te bepalen. „On se fût effrayé”, zegt Droz ⁵⁾, „de

1) De *navy bills*, waarmede men somtijds de bezoldigingen der zee-lieden voldoet, zijn onder de regering van Karel II in zwang gekomen. Men begrijpt, dat die lieden dikwijls genoodzaakt zijn hun kredietpapier met groot verlies door wockeraars te laten disconteren. (Zie hierover *Revue Britannique*, Janv., 1850, Bruxelles, page 788). Dat die betaling hunnen ijver weinig aanmoedigt, kan men o. a. zien uit het Dagboek van Samuel Pepys, waar hij vermeldt, dat zij in 1667, toen onze de Ruiter met zijne zegepralende vloot op den Theems gansch Engeland schrik aanjoeg, zich aan geen gevaar wilden bloot geven, zoo men hunne *bills* niet voldeed. Zie over dat dagboek van S. Pepys, *Revue Brit.*, Janv. 1850, pag. 17 suiv.).

2) *Nebenius*, 1e Ausg. S. 34 & 35 des Anhangs.

3) *Rau*, III, § 491, in nota d.

4) Zie de wetten van 28 Apr. 1834, 27 Dec. 1840 en 30 Oct. 1843.

5) pag. 335.

contracter une dette sans apercevoir le moment de l'éteindre." Men zou ook niet ligt geldschieters gevonden hebben, die genegen waren op die wijze te leenen. Zulks werd eerst mogelijk bij de uitbreiding van het staatskrediet.

Het is in het algemeen der regeringen af te raden eenen vasten tijd voor de aflossing te bepalen. Allerlei onvoorziene omstandigheden kunnen te weeg brengen, dat men de tot aflossing bestemde fondsen tot andere einden heeft moeten gebruiken; dat er misschien zelfs een tekort bestaat in plaats van het overschot, waarop men gerkend had. Komt men zijn woord niet na, dan handelt men niet alleen trouweloos, maar men brengt ook het staatskrediet eenen gevoeligen slag toe. Om dit voor te komen moet men dan tot nieuwe leeningen de toevlugt nemen, hoe ongunstig de oogenblik daartoe ook zijn moge. Al kan men geld bekomen tegen even gunstige voorwaarden, dan verliest men er nog altijd de kosten der operatie bij ¹⁾.

En ware men eens in staat de schuld af te lossen voor het vastgestelde tijdstip, dan wordt zulks door eene dergelijke bepaling verhinderd.

Heeft de regering zich verbonden, om op bepaalde tijdstippen een gedeelte der schuld te zullen aflossen, dan zal zij het onpartijdigst te werk gaan, wanneer zij door het lot laat beslissen, welke effectenhouders zullen worden afgelost.

De leening van 7 $\frac{1}{2}$ millioen, in 1850 door Oostenrijk aangegaan, waarvan wij vroeger met een woord gewag gemaakt hebben, moet reeds na drie jaren worden afgelost.

1) Vg. *Ganilh, Diet in voce amuité.*

§ 10.

Met een' onbepaalden tijd voor de aflossing (à rente perpétuelle, perpetual annuities).

Is er geen vast tijdstip voor de aflossing bepaald, dan zijn er vier gevallen mogelijk :

- 1°. dat beide partijen (de staat en de fondsenhouders), wanneer het haar goeddunkt, kunnen opzeggen ;
- 2°. dat de schuldeischer alleen zich dat regt voorbehoudt ;
- 3°. dat het alleen aan den schuldenaar toekomt ;
- 4°. dat geen van beiden mogen opzeggen.

Uit hetgene wij in de vorige § gezegd hebben, is het blijkbaar, dat het niet aan de fondsenhouders moet vrijstaan de schuld op te zeggen, daar de regering hierdoor dikwijls in groote moeilijkheden zou kunnen gebragt worden en zich genoodzaakt zien, eene nieuwe leening te sluiten, in den regel op veel madeeliger voorwaarden, daar de fondsenhouders juist in ongunstige tijden het meest van hun regt zouden gebruik maken. Zij zouden zelfs kunnen zamenspannen, om de regering in het naauw te brengen, ten einde zich op die wijze hoogere renten te bedingen.

Het moet daarentegen aan de regering geoorloofd zijn op te zeggen, wanneer het haar goeddunkt. Zij kan dan aflossen, zoodra zij hiertoe de noodige middelen bezit, of van den verlaagden rentenstand gebruik maken, om de renten te verminderen.

Dit is dan ook de gewone voorwaarde, waarop de hendaagsche leeningen gesloten worden. De regering houdt uitdrukkelijk of stilzwijgend het regt aan zich, om naar welgevallen te kunnen aflossen. Soms belooft zij, zulks

niet dan na verloop van zekeren tijd te zullen doen. De geldschieder of zijn regtverkrijger bekomt alleen het regt, om de jaarlijksche renten te vorderen. Hij koopt als het ware eene eeuwigdurende *rente*. In Frankrijk pleegt men zich dan ook de staatsschuld niet als zeker geleend kapitaal voor te stellen, maar als eene hoeveelheid verschuldigde renten. De regering heeft echter de aflossing steeds voor geoorloofd gehouden ¹⁾.

Wanneer noch de staat, noch de fondsenhouder het regt heeft, om op te zeggen, kan de schuld niet anders worden gedelgd dan doordat de regering aan de beurs onder dé koopers optreedt.

Zoo heeft Rusland in 1822 bij Rothschild eene 5 pCts. leening aangegaan, die niet mag worden afgelost.

b. WAARBIJ NEVENS DEN INTREST EEN GEDEELTE VAN
HET KAPITAAL TERUGBETAALD WORDT.

§ II.

Eigenlijke tijdrenten (annuities for terms, of years).

Leeningen met tijdrenten zijn zulke leeningen, waarbij men eene rente toezegt, die den gewonen intrest te boven gaat; dat meerdere moet als eene gedeltelijke aflossing van het kapitaal beschouwd worden.

Na eene langere of kortere reeks van jaren ²⁾ is op die wijze de schuld gedelgd. Zal evenwel de uitleener, wanneer de laatste renten hem betaald zijn, zijn kapitaal terugbekomen hebben, dan moet hij van den beginne

1) *Rau*, III, § 494, in nota c.

2) Men heeft *short* en *long annuities*, voor 10, 20, 30, 45—75, 98, 99 jaren.

af het meerdere bedrag (t. w. hetgeen hij ontving boven den gewonen intrest) hebben belegd tegen renten van renten.

Say zegt²⁾: «Une annuité est une rente annuelle qui comprend chaque année le remboursement d'une partie du principal.»

Het is intusschen moeilijk de kleine gedeelten, die men telkens van zijn kapitaal terugbekomt, te beleggen. Ligt zal men daarbij in de verzoeking komen, om ze als inkomsten te verteren. De vernietiging van kapitalen wordt dus door zulke leeningen bevorderd.

Ook voor de regering verdienen zij geene aanbeveling. Hare leeningen hebben meestal reeds de vernietiging van een kapitaal ten gevolge gehad; zij moet daarna geen aanleiding geven, dat ook het tot aflossing gevormde kapitaal verteerd worde. De moeilijkheid voor de rentheffers, om de kleine gedeelten kapitaal te beleggen, zal deze soort van leeningen ook weinig gezocht maken bij zulken, die hun kapitaal onverminderd aan hunne erfgenamen wenschen na te laten. De regering kan alleen op de deelneming van verkwisters rekenen, die niet schromen hun kapitaal te verteren.

Maar er is nog een andere grond, waarom deze leeningen aan de regering zijn af te raden. De aflossing van het kapitaal moet op *bepaalde* termijnen (telkens wanneer de renten betaald worden) plaats hebben; de daaruit voortvloeiende nadceelen (onmogelijkheid, om bij eene daling van den rentenstand de renten te verminderen, om vroeger dan men overeengekomen is de schuld af te lossen, enz.) zijn dus aan deze leeningen verbonden.

Het is voornamelijk in Engeland, dat men annuïteiten

²⁾ *Cours complet*, pag. 514, in nota 3.

heeft uitgegeven, deels afzonderlijk, deels als premie bij andere effekten 1).

§ 12.

Lijfrenten (annuities for life, rentes viagères.)

Het leenen tegen lijfrenten bestaat daarin, dat men den geldschietcr eene rente toezegt, zoolang hij leeft. De hoegrootheid van die rente hangt af van den waarschijnlijken levensduur van den geldschietcr, of van den persoon op wiens lijf hij de rente vestigen wil. Van een even groot kapitaal kan men natuurlijk eene hoogere rente toekennen, wanneer zij op het lijf van eenen grijsaard, dan wanneer zij op dat van eenen jongeling gevestigd wordt.

Daar men den waarschijnlijken levensduur niet van elken deelnemer berekenen kan, zoo maakt men klassen van verschillende leeftijden, b. v. van 10—20, van 20—30 jaar, enz.

Men ziet, de lijfrenten zijn slechts eene wijziging der eigenlijke tijdfrenten, van welke wij in de vorige § gesproken hebben. Deze worden gedurende een bepaald aantal jaren uitbetaald; de lijfrenten tot aan den dood van een' aangewezen persoon, welke vroeger of later kan plaats hebben. Het is eene soort van spel. Wint de geldschietcr, d. i. blijft hij leven, nadat hij gerekend moet worden het kapitaal reeds terugbekomen te hebben, dan verliest de geldopnemer (de staat), en omgekeerd.

Voor al in Frankrijk heeft men die leeningmethode aan-

1) In Engeland pleegt men bij eene leening verschillende soorten van staatspapieren uit te geven, die dan *scrips* genoemd worden, terwijl zij gezamenlijk *omnium* heeten. (Zie Rau, III, § 495 in nota c.)

gewend. Ook in ons vaderland heeft men in vroegere tijden menigvuldig lijfrenten verkocht. Het verkoopen van los- en lijfrenten was toen de meest gebruikelijke wijze van leenen.

Onze staat moet op dit oogenblik nog f 120,600,47 aan lijfrenten uitkeeren.

Al de nadeelen, die aan de tijdrenten verbonden zijn, vinden hunne toepassing bij de lijfrenten. Zij werken zelfs de vernietiging van kapitalen nog meer in de hand; hij, ten wiens behoefte ze gevestigd zijn, weet, dat hij voor zijn leven gewaarborgd is; hij zal dus nog veel minder dan de uitleener tegen tijdrenten zorg dragen, om het kapitaal te beleggen. Ook kan men gerust aannemen, dat men bij lijfrenten van het doel uitgaat zijn kapitaal te verteren en zich niet om zijne erfgenamen bekommert.

Say zegt¹⁾: «elles (les ventes viagères et les tontines) sont immorales: c'est le placement des égoïstes: elles favorisent la dissipation des capitaux, en fournissant au prêteur un moyen de manger son fonds avec son revenu, sans risquer de mourir de faim».

Nebenius legt geen beter getuigenis af. «Zij kan echter», zegt hij²⁾, «na zijne meening geuit te hebben, dat de regering op deze wijze met voordeel leenen kan,» zich deze armelijke hulpbronnen niet ten nutte maken, zonder eenen van hare eerste en heiligste pligten te schenden, den plicht, om de zedelijke vorming der staatsburgers, voor zooveel zulks onder haar bereik ligt, te bevorderen, en alles na te laten, wat aan onzedelijke neigingen een welgevallig middel tot hare bevrediging verschafft, of drijfveeren verslapt, welke voor het algemeen

1) *Traite*, pag. 542.

2) S. 342.

weldadig werken. Zij wekt de zelfzucht op tot gering-
 achtting der natuurlijke banden des bloeds, zij onderdrukt
 de prikkels tot arbeidzaamheid, zij verzwakt door de ver-
 tering van kapitalen, waartoe zij aanleiding geeft, een
 gewichtig hulpmiddel tot verbetering van den toestand der
 maatschappij³⁾.

§ 13.

Tontinen (tontines).

Tontinen zijn van de eigenlijke lijfrenten slechts daarin
 onderscheiden, dat bij den dood van eenen deelnemer
 de renten, die hij genoot, het aandeel der overgeblevenen
 komt vergrooten, totdat eindelijk de laatst overblijvende,
 zoolang hij leeft, de volle renten trekt van het kapitaal,
 dat bij de sluiting der leening, door allen, die er aan
 deel namen, is ingebracht. De regering vindt geen baat
 bij den dood van elken deelhebber, zooals bij de lijf-
 renten. Tontinen plegen in klassen afgedeeld te worden,
 naar de verschillende leeftijden der deelnemers. Telkens
 wanneer er een sterft, vermeederen dan de inkomsten van
 diegene, die met hem tot dezelfde klasse behooren. Soms
 echter wordt er voor de langstlevenden een *maximum*
 vastgesteld.

Zij heeten *tontinen* naar den naam van hunnen uit-
 vinder, zekeren Italiaan Tonti, die zich in Frankrijk
 vestigde.

Zij verdienen nog meer afkeuring dan de lijfrenten,
 daar zij aan de zelfzucht nog meer voedsel geven; en
 ieder belang doen hebben bij den dood zijner mededeel-

1) Vg. hierbij *Mac Culloch*, pag. 430, 431.

nemers Zulke speculatiën op het leven van anderen moesten met kracht worden te keer gegaan.

„Alle diese Mittel,“ zegt Nebenius ¹⁾, „Kapitalien für die Staatsbedürfnisse herbeizuschaffen, sind verwerflich und zudem in der Regel unergiebig, da man, je besser der Zustand der Sittlichkeit eines Volkes ist, um so mehr auf ein kleineres Publicum eingeschränkt ist.“

De renten der bij ons bestaande Nijmoegsche tontinaire lijfrenten door den staat te betalen bedragen f10,000,00.

c. WAARBIJ BIJ DE AFLOSSING WINSTEN KUNNEN
TEN DEEL VALLEN.

§ 14.

Loterijleeningen.

Bij deze in den nieuweren tijd veelvuldig gebezigde wijze van leenen bekomen de geldschietters benevens de zekerheid, dat binnen zeker aantal jaren ²⁾ de schuld betaald zal worden, de kans, om buitengewone winsten te erlangen. De regering hoopt hierdoor goedkooper dan anders te zullen leenen; zij bouwt op de speelzucht der ingezetenen.

De schuldbrieven, die bij deze leeningen worden uitgegeven, heeten *loten*. In den regel ³⁾ geven zij geene jaarlijksche renten, dat is, niet elk jaar of half jaar kan de houder van een lot over renten beschikken, maar bij de

1) S. 343.

2) Men heeft loterijleeningen, die in korten tijd, b. v. in 15 jaar, moeten afgelost worden; er zijn er ook die 40, 50 jaar lang duren.

3) Bij de tweede leening der Oostenrijksche regering in 1820 werd den houders van een lot eene jaarlijksche rente van $4\frac{2}{6}$ toegezegd. (*Rau*, III, § 501 in nota c).

uitloting worden hem de renten betaald voor elk jaar, dat er sedert het tijdstip, dat de leening gesloten werd, verlopen is. Daarbij worden dan echter geene renten van renten berekend.

Op vastgestelde tijden wordt een bepaald aantal schuldbrieven (loten) uitgeloot. Op sommigen vallen grootere of kleinere winsten, naar het gemaakte plan; op de overigen worden slechts het kapitaal en de verschuldigde renten uitbetaald.

De winsten worden voornamelijk gevonden uit de renten, die de regering geniet van de renten, die eerst bij het uitkomen van een lot door haar uitgekeerd moeten worden. Want men moet zich voorstellen, dat de regering elk jaar eene gelijke som voor rentenbetaling en aflossing afzondert, evenals of het eene gewone leening ware, die jaarlijks gedeeltelijk moet worden afgelost ¹⁾.

Soms ook moeten de deelnemers zelfs een gedeelte van het kapitaal op het spel zetten; niet altijd bekomt men bij loterijleeningen het geleende kapitaal geheel terug. Tevens wordt de uitkeering van winsten gemakkelijk gemaakt door de omstandigheid, dat de deelnemers, door het uitzigt op winst, gewoonlijk tevreden zijn, dat de renten voor elk jaar tegen eenen lagen stand berekend worden. „Der Theilnehmer,“ zegt Nebenius ²⁾, „an einem Lotterie-Anlehen bewilligt an dem Miethgelde für seine Kapitalien, unter irgend einer Form, einen Nachlasz, dessen Betrag er als Taxe für die Befriedigung seiner

1) Für die Regierung sind sie (die Lotterie-Anleihen) nicht anders zu betrachten, als einfache verzinsliche Anleihen mit einem festen Tilgeplane. (Rau, III, § 503.)

2) S. 348.

Spiellust oder für das Vergnügen bezahlt, sich in angenehmen Hoffnungen wiegen zu können."

Men heeft allerlei middelen uitgedacht, om zulke leeningen aanlokkend te maken; men berekent b. v. hoogere renten voor een lot, waarop geene winst gevallen is, laat dikwijls eene trekking plaats hebben, betaalt de prijzen spoedig uit, enz.¹⁾

Het is ontegenzeggelijk een voordeel voor de regering, indien zij door op deze wijze te leenen, het geld tegen lagen intrest bekomt. Maar men heeft hier weder het nadeel, dat de aflossing gedwongen is, en dat men nimmer kan converteren. Het aantal der deelnemers is daarbij beperkt; het gemis van jaarlijksehe renten maakt de loten alleen geschikt voor rijke personen, die of andere inkomsten hebben, of in staat zijn, om zooveel loten te nemen, dat zij er op rekenen kunnen jaarlijks eenige hunner nummers te zien uitkomen²⁾.

Maar, vraagt Nebenius, welk eenen invloed oefent zulk eene leening op de zedelijkheid des volks uit?

"Dat de gelegenheid, om de zucht tot het spel te bevredigen," geeft hij hierop ten antwoord³⁾, "die zucht opwekt, haar voedsel geeft en vermeerdert, is uit vele treurige ervaringen evenzoo bekend, als het de verderfelijke gevolgen der heerschende neiging tot hazardspelen zijn; de vernietiging van den welstand en het huiselijk geluk van zoo vele gezinnen; de verslapping der drijfveeren van arbeidzaamheid; de zedelijke verdorvenheid,

1) Vg. Rau, III, § 501.

2) Rau, III, § 503; Nebenius, S. 346.

3) Nebenius, S. 350, 334.

waarmede eindelijk de vertwijfeling van den ongelukkigen speler gepaard gaat; het verlies van zoo vele kapitalen, die door de inzetters aan de vruchtbare plaatsing onttrokken, door den gelukkigen winner gewoonlijk in de bedwelming des geluks verspild worden. Daarom moet men elk nieuw aangeboden middel tot bevrediging van dien ongelukkigen hartstogt, die van de luimen des geluks erlangen wil, wat slechts de vrucht van den arbeid en der spaarzaamheid zijn moet, in het algemeen als schadelijk en verwerpelijk beschouwen¹⁾. Loterijleeningen zijn zulks meerder, naarmate het gedeelte van het kapitaal en de renten, welks verdeeling aan het toeval overgelaten wordt, grooter is, en de onbeduidendheid van den inzet de deelneming der minder vermogenden of armere standen meer veroorlooft."

Men moet daarentegen erkennen, dat de loterijleeningen ook weder eenigzins tot het vormen van kapitalen aanleiding geven, daar velen, wier lot uitgekomen is, niet alleen het kapitaal, maar ook de opgelopen renten op nieuw zullen beleggen. Bij gewone leeningen zouden zij al ligt die renten verteerd hebben, veelal ook uit hoofde der moeilijkheid, om kleine sommen te plaatsen. Nog minder zouden de renten van renten tot een kapitaal gevormd zijn geworden, gelijk geschiedt, wanneer de regering ze als winsten op enkele loten uitbetaalt²⁾.

Om den windhandel te leeren kennen, waartoe de loten aanleiding geven, verwijzen wij naar de beschrijving van het huurcontract bij de loterijleeningen op bl. 26.

1) Vg. *Mac Culloch*, pag. 312—314.

2) *Nebenius*, S 351, 352.

Men houde echter in het oog, dat de naam van windhandel niet moet worden toegepast op de overeenkomst, waarbij men een lot verhuurt, dat men werkelijk bezit.

Verschillende maatregelen kunnen er genomen worden, om de nadeelen der loterijleeningen te beperken. Daar toe behoort vooreerst, dat de loten zoo hoog gesteld worden, dat minvermogenden geene deelnemers kunnen worden; dat men niet te veel aan het toeval overlate, door slechts kleine winsten uit te deelen, en niet anders dan de renten van renten tot dit einde te bestemmen; dat men eindelijk de hoogste prijzen voor de laatste trekking beware, opdat de koers aanvankelijk niet te veel rijze en velen hierdoor groote verliezen ondergaan.

§ 15.

Welke is de beste soort van leeningen?

Deze vraag kan niet onvoorwaardelijk beantwoord worden. Het antwoord hangt van de omstandigheden af.

Zoo kan men b. v. wel in het algemeen vaststellen, dat de regering geenen tijd voor de aflossing bepalen moet, dat zij alleen zich het regt dient voor te behouden, om naar welgevallen af te lossen, maar men zal tevens moeten erkennen, dat er andere gronden kunnen zijn, b. v. de gelegenheid, om tegen zeer lage renten te leenen, die het raadzaam maken, deze regelen buiten toepassing te laten. De leeningen intusschen hebben altijd plaats ten koste der ingezetenen; de regering moet er daarom op uit zijn, om tegen de minst bezwarende voorwaarden in het bezit der vereischte kapitalen te geraken, zonder daarbij de belangen der algemeene welvaart, en de hogere belangen der zedelijkheid des volks uit het oog te

verliezen, noch de eeuwige voorschriften van regt en billijkheid te veronachtzamen.

§ 16.

Wijzen, waarop de leeningen gesloten worden.

Er zijn voornamelijk twee wijzen, waarop eene regering eene vrijwillige leening sluit; zij neemt onmiddellijk van elkeen grootere of kleinere sommen aan; of zij bedient zich van de tusschenkomst van maatschappijen, bankiers of andere groote kapitalisten.

In het eerste geval worden al de voorwaarden door de regering gesteld, welken intrest zij geven zal, wanneer het geld moet gestort worden, enz. Zij maakt bekend, hoe groot de som is, die zij verlangt en noodigt daarop een ieder uit, zoowel rijken als minder vermogenden, om aan de leening deel te nemen en voor grootere of kleinere sommen in te schrijven¹⁾. Zoo kwam b. v. in 1844 in Nederland de leening tot stand van 127 millioen, tegen 3°/_o²⁾.

Wanneer er voor meer ingeschreven wordt dan de regering noodig heeft, kan zij van elke inschrijving een evenredig deel aftrekken, of aan de eerste inschrijvers den voorrang geven³⁾.

1) Meestal evenwel zullen de kleinste sommen niet beneden zeker bedrag mogen blijven. Bij eene leening der Fransche regering in 1818 werd een *maximum* van 450,000 en een *minimum* van 2500 franken vastgesteld. (Nehenius, 1e Ausg S. 64).

2) Het behoeft nauwelijks vermeld te worden, dat het geenszins de gunstige voorwaarden waren, die iemand tot inschrijving uitlokten, maar sommigen er toe gedreven werden door vaderlandsliefde, anderen door de vrees voor eene belasting op het inkomen, waarmede de regering bedreigd had.

3) *Rau*, III, § 504.

Op deze wijze kan het echter lang duren eer voor de gansche som is ingeschreven. Schielijker bereikt de regering haar oogmerk, wanneer zij zich van de tusschenkomst van groote kapitalisten of maatschappijen bedient, die de vereischte som voorschieten, en het regt bekomen, om de daarvoor ontvangen schuldbekentenis der regering, in een bepaald aantal kleinere schuldbekentenissen (effekten) te verdeelen, welke zij vervolgens in het klein afzetten. Die geldschieters plegen hierbij groote winsten te behalen; door b. v. eene percentsgewijze belooning (*provisie*) te ontvangen; door reeds van den beginne af de volle renten te trekken, hoewel het kapitaal niet op eens, maar in termijnen gestort wordt; door de effekten voor eenen hooger prijs te verkoopen, dan zij er voor gegeven hebben, enz.

De regering kan tot het voorzegde einde, met een' of meerdere kapitalisten (veelal groote bankiers), maatschappijen of banken, onmiddellijk in onderhandeling treden, of zich de concurrentie ten nutte maken, door hen uit te noodigen, om schriftelijke verklaringen te doen, op welke voorwaarden zij de benoodigde som zouden willen verstrekken. Die de gunstigste voorstellen doet, verkrijgt dan natuurlijk den voorrang.

Deze methode nu, hoewel op zich zelve aanbevelenswaardig, kan op eene wijze in toepassing gebragt worden, die haar als allerverderfelijktst mag doen beschouwen. Droz ¹⁾ noemt haar eene helse uitvinding; Say ²⁾ verklaart er zich tegen in de heftigste bewoordingen. Wanneer namelijk de regeringen niet schromen, om den

1) pag. 336.

2) *Cours complet*, pag. 519.

hoogsten intrest te geven, en er niet op zien, of het land meer of minder met schulden bezwaard worde, vinden zij zich door dat verkoopen der schuldbekentenissen aan den meestbiedende in staat gesteld, om altijd geld te bekomen, zelfs wanneer zij zeer weinig krediet hebben. Ontvangt de regering voor elke schuldbekentenis de volle som, die er in staat uitgedrukt, b. v. f 100 voor elke schuldbekentenis van f 100 rentende 5% , dan leent zij *à pari* (tegen 100%), en geeft werkelijk ook niet meer dan de toegezegde rente, 5% . Maar wanneer er geene koopers optreden, die de schuldbekentenissen *à pari* willen overnemen, geeft zij eene hoogere rente dan de uitgedrukte. Indien zij b. v. voor eene schuldbekentenis van f 100, rentende 5% niet meer dan f 50 bekomen kan, dan leent zij eigenlijk tegen 10% . Zoo overtreden de regeringen dikwijls hare eigene wetten, eenen hoogerden dan den wettelijken ¹⁾ intrest betalende ²⁾. Ofschoon nu de wetenschap leert, dat een wettelijke intrest hooge afkeuring verdient, uitgenomen voor die gevallen, in welke men hieromtrent geene overeenkomst mogt getroffen hebben, valt het nog meer af te keuren, dat de regering het voorbeeld geeft van wetovertreding.

Maar de hooge intrest is nog het eenige nadeel niet, dat den staat hierdoor berokkend wordt. Hoe minder elke schuldbekentenis opbrengt, hoe meer er moeten worden uitgegeven, om de benoodigde som te erlangen. Stellen

1) *Wettelijke intrest*, in bijna alle landen vastgesteld, noemt men dien intrest, boven welken men volgens de wet niet leenen mag.

2) Het verdient hierbij wel eenige opmerking, dat ook de paus leent in weerwil der canonieke wetten, die zulks verbieden. (Zie *Corp. jur. can.* C. 14, qu. 4, c. 7 & c. 10: «si quis usuram acceperit; rapinam facit, vitâ non vivit., — X, de usuris, c. 4)

wij weder, dat zij niet hooger dan tegen 50% door de contractanten met de regering worden overgenomen, dan moet deze eens zoo veel schuldbekentenissen afgeven, om dezelfde som te bekomen, met andere woorden, zich schuldenaarster erkennen voor eene som, eens zoo groot als zij ontvangen heeft. Ongelukkig het land, welks toekomst alzoo aan het tegenwoordige wordt opgeofferd!

Het is intusschen eene algemeene gewoonte geworden Slechts zelden worden de schuldbekentenissen door de regeringen tegen 100% afgezet. Bij de eerste leening der Fransche regering in 1817, kon zij voor eene schuldbekentenis van 100 franken à 5% geen hooger prijs maken dan 55 franken ¹). Zij gaf dus eigenlijk bijna 10%, (t. w. $9\frac{1}{11}$). In 1832 bragt eene leening voor Donna Maria van 2 millioen pond st. à 5% niet meer dan 47% op ²).

Men kan hieruit nagaan, welke ontzaggelijke winsten ten koste der natiën door de contractanten met de regeringen gemaakt worden. Zij weten er in te slagen, om de effecten met winst te verkoopen, waarbij zij somtijds zelfs niet aarselen, om list en bedrog te gebruiken ³). Dikwijls is hun uitgebreid krediet alleen genoegzaam, om de nieuw gecreëerde fondsen gretige koopers te doen vinden. Dufresne de Saint-Léon brengt hiervan een merkwaardig voorbeeld bij ⁴): Ik heb,“ zegt hij, „terwijl ik in de administratie was, eene leening tegen lijfrenten twee jaren zonder gevolg geopend zien blijven. Enkele geldschie-

1) *Say, Cours complet*, pag. 518, in nota 1; *Nebenius*, 1e Ausg. s. 27.

2) *Rau*, III, § 496, in nota c, alwaar men vele andere voorbeelden van beneden pari verkochte leeningen vindt opgegeven.

3) Zie boven bl. 30.

4) Zie bij *Say, Cours complet*, pag. 517 in nota.

ters kwamen lang na elkander opdagen; het geld kwam niet. Voor de eerste maal speculeerden er bankiers; zij verzochten, om voor de geheele som, die er nog van de leening overig was, in te schrijven: hun voorslag werd aangenomen. De koninklijke schatkist maakte bekend, dat de leening gesloten was; dat zij geen geld meer van het publiek zou aannemen. Terstond wilde het publiek aandeelen in deze leening, welke het daags te voren versmaadde; en de bankiers, die ingeschreven hadden, verkochten duurder, omdat de verbeelding verhit werd."

Zoo ontstonden de verbazende rijkdommen der Goldsmids,¹⁾ Barings, Rothschilden en van zoo vele anderen.

Indien de regeringen de effecten voor hare eigene rekening in het klein verkochten, door ze b. v. aan die groote bankiers in commissie te geven, zouden zij den staat misschien groote voordeelen aanbrengeu.

Maar zal men vragen, welke kapitalisten zijn rijk genoeg, om zulke ontzettende sommen voor te schieten? Het antwoord valt ligt te geven. Zij komen met de regering overeen, dat zij de benoodigde som in termijnen zullen storten. Na de eerste storting brengen zij al dadelijk effecten ter markt. Door de opbrengst worden zij in staat gesteld, om den tweeden termijn te voldoen, en zoo vervolgens. Soms behouden zij geen enkel effect voor zich zelve.

Het zal niet onbelangrijk zijn tot nadere opheldering

1) De gebroeders Goldsmid waren de eerste kapitalisten in Engeland, die leeningen van de regering overnamen. Voor dien tijd (1792) was zulks een monopolie van de bank geweest. (*Revue Brit.* Janv., 1830. pag. 15).

van het gezegde hier een fragment te laten volgen uit een belangrijk artikel van J. Tansky, Ridder van het legioen van eer, geplaatst in het *Journal des Débats* van 15 Dec. 1844, en overgenomen in het Adres van verscheidene houders van Spaansche effecten aan de *Junta*, belast met het bestuur der staatsschuld te Madrid ¹⁾. Men ziet daaruit, op welk eene wijze de 3 pCts. leening van Spanje grootendeels gesloten is. „De contracten waren van verschillende aard; de aanzienlijkste betroffen de verpachtingen van de voornaamste takken der staatsinkomsten, zooals het-zout, de tabak, het zegelregt, de mijnen van Almada, enz.; maar de schandelijkste waren de kleine contracten, waaraan de regering voldeed door de *livranzas*, d. z. wissels op de thesauriers en de intendanten der provinciën. De handelwijze, waarvan men zich bediende, om ze te verkrijgen, de winsten, die men er door genoot, zijn even wonderlijk als onzedelijk.

Een of ander gewaande kapitalist, uit Madrid of de provinciën, somtijds een vreemdeling, vervoegde zich bij den minister en bood hem eene leening aan, van 4 miljoen franken b. v. Indien hij protectie had, of door midde-len, welke ik niet te veel wil omschrijven, de beambten, die bij den minister in het meeste krediet stonden, voor zich wist te winnen, of de bijzondere welwillendheid van Z. Exc. wist te verwerven, werd zijn aanbod aangenomen, en werd hij *contratista* van de regering. De minister gaf hem aanstonds als waarborg voor 4 miljoen papieren op den staat over. Met die papieren slaagde de *contratista* er gemakkelijk in, om bij den eersten den bes-

1) Dit adres, in de Fransche taal opgesteld, verscheen den 17 Junij 1850 als Bijvoegsel bij het Handelsblad in het licht.

ten bankier een millioen aan contanten te leenen, welke hij in de schatkist stortte. Na deze eerste storting ontving de geldschicter wissels van de regering op de eene of andere provincie, dikwijls op de provincie, wier intendant of thesaurier hij kende. Die staatsbeambten, die nimmer geld hadden, om het aan de regering op hare aanvraag te geven, vonden het zonder moeite, om het aan de *contratistas* te verschaffen, waarbij zij gewoonlijk 12% voor intrest afhielden. Men heeft mij zelfs verzekerd, dat somtijds de intendanten zelve de naamlooze geldschicters waren. Alzoo bewerkstelligde de *contratista* de tweede storting van een millioen met geld, dat hij reeds ontvangen had. De derde storting geschiedde meest altijd in kredietbrieven van 3%, die koers hadden aan de beurs, en op welke eene netto winst behaald werd van 75%. Alzoo ontving een geldschicter 25% van den staat, hetgeen hem op 4 millioen een millioen intrest gaf; op 2 in papier gestorte millioenen won hij 1½ millioen; in het geheel 2,500,000 franken. Maar hij moest 25% intrest betalen, voor het eerste geleende millioen, 12% intrest, voor 4 millioen, aan den gediensstigen intendant, hetgeen zijne winst met 730,000 franken verminderde. Bovendien moest hij geschenken geven aan de beambten van het algemeen bestuur, welke men wel op 270,000 franken zou kunnen begrooten. Aldus won een *contratista*, in den tijd van 6 à 9 maanden, 1½ millioen op eene leening van 4 millioen, zonder eenen cent uit te geven. In Spanje, dat nog heden in gemunt geld het rijkste land is, en dat onmetelijke renteloos liggende kapitalen heeft, bedroeg de loopende intrest van het geld dan ook van 25 tot 30%. De bankiers trokken inderdaad al het geld naar zich toe, en wilden

liever zaken doen met den staat of de *contratistas*, dan de ondernemingen van nijverheid of handel begunstigen, terwijl de rustige renteniers, deze verkwisting van 's lands penningen ziende, en de regering zonder magt, zonder krediet, aan de intriganten en beurspelers overgeleverd, hunne fondsen liever naar het buitenland zonden dan ze in de handen van die ware bloedzuigers der schatkist te wagen."

§ 17.

Over intrest of rente.

Wanneer iemand aan eenen ander een kapitaal leent, pleegt hij zich, nevens de teruggave van de geleende waarde, eene vergoeding voor den tijd, dat hij de vrije beschikking over zijn' eigendom missen moet, met andere woorden, eenen *huurprijs* te bedingen.

De reden hiervan is eenvoudig; de eigenaar kan zijn kapitaal als werktuig voor de voortbrenging gebruiken, wanneer het hem, benevens eene belooning als onderneming, kapitaalwinsten zal opleveren: hij kan het ook verteren, waardoor hij zich allerlei genot zal verschaffen.

Hij zal dus eene vergoeding verlangen, omdat hij ò van de verwerving dier winsten afziet, òf zich genietingen ontzegt.

Die vergoeding of huurprijs wordt niet altijd uitdrukkelijk genoemd; de rijke koopman b. v., die aan den kleinhandelaar waren op krediet levert (leent), bedingt zich den huurprijs in den vorm van eenen hooger prijs voor die waren.

Wanneer de overdragt van kapitalen in den vorm van geld plaats heeft, draagt de huurprijs den naam van *intrest* of *rente*. Gewoonlijk wordt deze bij het jaar bere-

kend, en in honderdste deelen (percenten) van het kapitaal uitgedrukt. Wanneer men voor korter dan een jaar leent, of den intrest vooruit laat afhouden (*disconteren*), geniet men eigenlijk hooger en intrest dan men uitspreekt, daar men, den intrest als kapitaal uitzettende, op nieuw intrest kan trekken.

De intrest zal hooger of lager zijn, naarmate de uitleener meer of minder gevaar loopt, om zijn geld of wat hij ook moge geleend hebben, niet terug te bekomen. Dat gevaar hangt van velerlei omstandigheden af: of de leener rijk of arm is, voor vlijtig, kundig en eerlijk, of voor lui, onbekwaam en oneerlijk bekend staat; van het doel, waartoe hij leent, van de meer of minder doelmatige wetten, om den schuldenaar, die in het nakomen zijner verbindtenis nalatig mogt blijven, tot betaling te noodzaken, van de kans, om met in waarde verminderde munt, of papieren geld betaald te worden, enz.

Hetgene voor dat gevaar van verlies bedongen wordt, wordt door de staatshuishoudkundige schrijvers de *premie van verzekering* genoemd.

Zoo bestaat de intrest uit twee deelen: uit eene schadeloosstelling voor de vrije beschikking over zijn kapitaal, welke de eigenaar missen moet (den eigenlijken huurprijs), en uit eene schadeloosstelling voor de kans van verlies.

Bestaat er geen het minste gevaar, doordat de uitleener b. v. een onderpand bekomt, dan valt het laatste bestanddeel geheel weg. Bij groot vertrouwen (krediet), zal het zeer gering zijn.

Maar buiten de premie van verzekering zal de intrest hooger of lager zijn, naarmate de verhouding is tusschen de vraag naar en het aanbod van beschikbare kapitalen.

Is er meer vraag dan aanbod, dan zal de intrest hooger, in het omgekeerde geval, lager zijn.

Sommigen vragen naar kapitalen tot een vruchtbaar, anderen tot een onvruchtbaar verbruik. Die ze tot een vruchtbaar verbruik (tot eene of andere onderneming van handel, van nijverheid) verlangt, zal echter geen hooger intrest geven, dan de som, die hem, na aftrek van eene winst of belooning als ondernemer, kan overblijven ¹⁾.

Hieruit volgt, dat de gemiddelde ²⁾ rentenstand (*taux de l'intérêt*) in een land afhankelijk is van de hoegroothed der winsten, die men in dat land verwerken kan door een kapitaal aan te wenden. Leveren de ondernemingen groote voordeelen op, dan zal de rentenstand hoog zijn, omdat er veel vraag zal wezen naar kapitalen, en de ondernemers tevens in staat gesteld zullen zijn, om hoogen intrest te geven. De hooge rentenstand kan alzoo het gevolg wezen van groote levendigheid en bedrijvigheid; maar hij kan ook eene andere oorzaak hebben, dat er namelijk weinig kapitalen zijn. Men heeft derhalve geen regt, om eenen hoogen rentenstand altijd als een gunstig, of altijd als een ongun-

1) Die bloot de vertering der geleende kapitalen op het oog heeft, zal in den regel eene hooge premie van verzekering moeten betalen. Van daar, dat de vraag der verkwisters naar kapitalen, die ligt te bewegen zijn, om eenen hoogen intrest te geven, de mededinging der nijveren niet uitsluit.

2) Alleen, wanneer men bij den intrest, den eigenlijken huurprijs, afgescheiden van de premie van verzekering, beschouwt, kan men zeggen, dat er een *gemiddelde* rentenstand bestaat. Want de premie van verzekering is ten allen tijde verschillend, grooter of kleiner, in evenredigheid van het gevaar. Deze or bij rekenende, zou men van geen gemiddelden rentenstand kunnen spreken.

stig teeken aan te merken; evenmin vermag men uit den lagen rentenstand altijd het besluit af te leiden, dat er overvloed van kapitalen bestaat; lage intrest kan evenzeer een ongunstig teeken zijn, dat namelijk de kapitalen weinig gevraagd worden, hetgeen verslapping in de nijverheid aanduidt.

De intrest kan soms te gelijk hoog en laag zijn. Wanneer door politieke omstandigheden, in oorlogstijd b. v., het gevaar der meeste ondernemingen groot is, vraagt men hoogen intrest; maar voor eene onderneming, die alsdan geen gevaar oplevert, leent men gaarne tegen lagen intrest.

In het algemeen is lage intrest als een voordeel te beschouwen, omdat men daardoor in staat gesteld wordt, vele ondernemingen te doen, die men anders zoude moeten nalaten, daar er na aftrek van den intrest voor het kapitaal, geene winst zou overblijven voor den ondernemer.

De premie van verzekering, zooals wij zagen, hangt van de omstandigheden af, waardoor de kans ontstaat, om kapitaal, of intrest, of beiden te verliezen. Wanneer eene regering leent, zou men meenen, moet het gevaar, en derhalve de premie van verzekering al zeer groot zijn. Want het doel, waartoe de regering leent, is in den regel niet anders dan om te verteren (onvruchtbaar te verbruiken); men heeft geene middelen, om haar tot nakoming harer verbindtenissen te noodzaken; ook leent zij gewoonlijk, zonder iets omtrent de afflossing te bepalen, zoodat men welligt nimmer meer de geleende som terug zal ontvangen.

Evenwel leert de ondervinding het tegendeel. Eene regering leent zelfs dikwijls tegen lageren intrest dan de nijvere man. De oorzaak, waarom men bij leeningen aan eene regering het gevaar weinig acht, ligt hoofdzakelijk

in de groote hulpmiddelen, die zij bezit, om althans de renten te voldoen, terwijl men zich om de affossing minder bekreunt, daar men ten allen tijde aan de beurs gelegenheid vindt, om zijn kapitaal terug te bekomen ¹⁾) Tegen het verlies, dat men misschien daarbij lijden zal, staat de kans over om te winnen. Voorts rekent men te veel op het groote belang, dat een staat heeft bij het behoud van zijn krediet, dan dat men acht zoude geven op de oude waarschuwing: „Leen niet aan iemand, die magtiger is dan gij; en zoo gij hem geleend hebt, houd het voor verloren ²⁾)”.

De koers der effecten is geen zekere maatstaf van den rentenstand, omdat de politieke omstandigheden en het staatskrediet daarop te grooten invloed uitoefenen, of omdat vraag en aanbod in ongelijke verhouding staan. Ook is de koers der verschillende effecten onderscheiden, al geven zij eene gelijke rente ³⁾.

De intrest, dien regeringen betalen, wordt uitgedrukt in verhouding tot de werkelijk geleende som, of in verhouding tot een nominaal kapitaal. In § 16 van dit hoofdstuk hebben wij reeds gezien, waarin dat laatste bestaat. Wanneer de regering voor hare schuldbekentenissen tegen zekere rente minder bekomt dan het bedrag der schuldbekentenis, dan leent zij tegen eene hoogere rente dan zij uitspreekt, en zij kent den geldschieder in naam een kapitaal toe, grooter dan het kapitaal, dat zij ontvangen heeft.

1) «La possibilité de vendre fait regarder comme nul le danger de garder.» (Say, *Cours complet*, pag. 517).

2) *Spreeken van Jezus, den zoon van Sirach*, Hoofdst. VIII, vs. 15.

3) Zie beneden bl. 85. Vg. *Ricardo, Principes*, pag. 276, 277.

Men heeft voor het eerst een grooter nominaal kapitaal toegekend in Engeland onder koningin Anna; maar niet dan na den Amerikaanschen oorlog kwam deze methode regelmatig in zwang ¹⁾. Van 1793 tot 1817 heeft men in Groot-Brittanje voor een bedrag van 879, 289, 943 p. st. aan schuldbrieven uitgegeven, waarvoor maar 584, 874, 557 p. ontvangen is, zoodat aan de schuldeischers 294, 411, 386 p., bijna $\frac{1}{3}$ meer toegekend is, dan zij werkelijk geleend hebben ²⁾. Frankrijk leende van 1815 tot 1823 1,457,223,920 franken, en moest zich voor 2,068, 787,320, dus voor 616,466,400 meer schuldenaar verklaren ³⁾.

De redenen, die eene regering nopen, om de schuldbekentenissen beneden haar nominaal bedrag te verkoopen, zijn voornamelijk deze:

1°. In ongunstige tijden kan zij dikwijls geen geld bekomen tegen den gewonen intrest; zij moet eenen hooger en geven. Wanneer zij nu zelve een' wettelijken intrest bepaald heeft, vindt zij hierin het middel, om de wet te ontduiken. „Die Sache“, zegt Nebenius, ⁴⁾ „bleibt aber nicht verborgen, wenn man sie auch nicht bei ihrem Namen nennt.“

2°. De regering wil gelijkheid in de verschillende deelen der staatsschuld. Zoo werden in 1814 bij ons alle soorten van schulden, ook van 5, 6 en 7 $\frac{0}{100}$, gelijkvormig gemaakt tot ééne soort, van $2\frac{1}{2}\frac{0}{100}$.

Zij wil ook voorkomen, dat de intrest niet in allerlei

1) *Mac Culloch*, pag. 435, 439.

2) *Mac Culloch*, pag. 443. Vg. pag. 439 &.

3) *Rau*, III, § 496, in nota a.

4) S. 379, in nota.

kleine breuken worde uitgedrukt, hetgeen tot lastige berekeningen aanleiding geven zou.

3°. Hoopt de regering eenen lageren intrest te zullen bedingen, dan anders het geval zoude zijn, omdat de effecten, waarbij een groot nominaal kapitaal wordt toegekend, bijzonder gewild zijn, zoowel door hen, die eene vaste geldbelegging zoeken, als door de speculanten. Deze laatsten hopen door verkoop op het kapitaal te winnen. Hoe meer toch een effect onder pari staat, des te grooter speelruimte blijft er voor rijzing over ¹⁾). Ook heeft men niet ligt voor aflossing te vreezen, daar zulks der regering niet mogelijk zoude zijn zonder groote opofferingen, hetgeen de effecten zelfs tot boven pari kan doen rijzen, iets, dat zeker niet geschieden zou, als men eene aflossing tegen pari te duchten hadde ²⁾). Uit die moeilijkheid, om af te lossen en te converteren volgt, dat hij, die eene vaste geldbelegging zoekt, verzekerd is, hooge renten te zullen blijven trekken, al daalt de rentenstand. En mogt er al worden afgelost, dan won hij op zijn kapitaal.

Uit dien hoofde worden b. v. 3 pCents tegen 75 boven 4 pCents tegen pari verkozen.

Maar deze methode moge voor de schuldeischers van den staat voordeelen opleveren, voor den staat is zij allernoodlottigst ³⁾). De staatsschuld wordt ontzaggelijk

1) «Plus il y a de distance entre la valeur vénale de la rente et son capital plus il y a de latitude pour les joueurs à la hausse et à la baisse. Quand le pair est atteint, toute chance cesse, et le jeu finit, ou du moins il est circonscrit dans un cercle si étroit qu'il n'offre que peu de séduction à la cupidité.» (*Ganilh, de la science des Fin.*, pag. 36.)

2) *Rau*, III, § 495. Vg. *Nebenius*, S. 356.

3) Indien namelijk de schuldbekentenissen ver beneden hun bedrag worden verkocht. Een klein verschil, om te vermijden, dat de intrest

vermeerderd, eene aflossing tegen pari misschien voor altijd onmogelijk gemaakt. De eenige weg, die er in den regel overblijft, is de effekten tegen den marktprijs in te koopen. Maar ook in dat geval zal de regering meestal meer moeten teruggeven dan zij ontvangen heeft. Door dat inkoopen zelf zullen de fondsen rijzen. De vraag wordt vermeerderd, en het staatskrediet meer bevestigd¹⁾.

Een ander groot nadeel is, dat de regering zich de gelegenheid afsnijdt, om in gunstiger oogenblikken, als de rentenstand lager, of het krediet verbeterd wordt, de renten te verminderen.

De regering doet veel beter met schuldbekentenissen, rentende 5 %, tegen pari uit te geven dan 4 pCts tegen 80. In beide gevallen betaalt zij 5 %, doch in het laatste blijft steeds de gelegenheid open om af te lossen, zonder meer te moeten teruggeven dan men ontvangen heeft, en de mogelijkheid, om bij eenen lagere rentenstand de renten te verminderen. Zoodra zij echter voor de effekten meer dan 80 bekomen kan, geeft zij lagere intrest dan 5 %. Dit voordeel zal echter nimmer zoo groot zijn, dat het de weegschaal ten gunste van dit systema zou kunnen doen overslaan. „Wir glauben —,“ zegt Nebenius²⁾, „daz eine Regierung, die sich genöthigt sieht, zu hohen Preisen Geld aufzunehmen, sich niemals eine angemessene Erleichterung (d. i. eine solche, welche eine Ersparnis an Zinsen gewährt, deren Anhäufung bis

in eene kleine breuk worde uitgedrukt, of om de effekten meer af te trekken te doen vinden bij de bankiers, die de leening overnemen is geheel iets anders.

1) Vg. beneden hl. 119.

2) S. 378.

zum Zeitpunkt des Sinkens des Zinsfußes dem Verlust an Kapital gleich kommt, in der Zinsenlast, durch die Verschreibung eines bedeutend höhern Nominalkapitals verschaffen kann.“

Het zal altijd beter zijn, zelfs tegen de hoogste renten te leenen, dan tegen lage, met toekenning van een groot nominaal kapitaal; want volgens de ondervinding en de waarschijnlijkheid laat het zich niet veronderstellen, dat de rentenstand zoo lang hoog zoude blijven, dat het toekennen van een grooter nominaal kapitaal voordeelijker uitkwame. Maar, zooals Smith zegt ¹⁾, „zich uit den oogeblikkelijken nood te helpen is iets, dat hen, die het meest onmiddellijk met het bestuur der staatszaken belast zijn, voornamelijk bezig houdt. Wat de lossing van het bezwaarde staatsinkomen betreft, dit is eene zorg, welke zij aan de nakomelingschap overlaten.“

Te regt merkt Coquelin ²⁾ aan: „Offrir aux créanciers de l'état une augmentation future de capital, en échange d'une perte d'intérêt présente, c'est en quelque sorte déplacer les rôles, c'est mettre la prévoyance de l'avenir du côté des hommes qui meurent, et ne laisser à l'état, qui doit vivre, que le souci du présent.“

§ 18.

Over het staatskrediet.

Of de voorwaarden, waarop een staat eene leening sluit, gunstig of ongunstig zijn, hangt zoo zeer van zijn krediet af, dat het ter dezer plaatse wel eenige beschouwing verdient.

1) II, pag. 621.

2) *Revue des deux Mondes*, Avril, 1843, pag. 132.

Aan het woord krediet heeft men de ongerijmdste begrippen gehecht. Men heeft er een middel in gezien, om rijkdommen te scheppen, eene dwaling, welke ontzagelijke nadeelen na zich gesleept, en het ontstaan van groote staatsschulden niet weinig bevorderd heeft.

Zoo schreef o. a. een Russisch staatsman ¹⁾: „der Staatskredit ist im vollen Sinne des Worts ein unerschöpflicher Schatz. — Der Kredit vermindert nicht, sondern vergrößert die Kapitalien der Nation — die Masse des Geldcapitals wird verdoppelt.“ Ook de Fransche president Louis Napoleon schijnt aan het krediet eene tooverachtige uitwerking toe te schrijven. In eene aanspraak bij de opening der bijeenkomst van den algemeenen raad van landbouw en koophandel zeide hij ²⁾: „Het krediet, dit moeten wij niet vergeten, is het zedelijk beginsel der materiële belangen; het is de geest, die aan het ligchaam leven geeft; het geeft door het vertrouwen aan alle voortbrengselen eene tienvoudige waarde, terwijl het wantrouwen die waarde ten eenen male vernietigt.“

Krediet in het algemeen is het vertrouwen, dat iemand de middelen en den wil bezit, om zijne aangegane verbindtenissen na te komen.

Het krediet is actief of passief, d. i. iemand kan dat vertrouwen in een en ander stellen, of iemand kan dat vertrouwen aan een' ander inboezemen. De eerste is degene, die krediet *geeft*; de laatste, hij, die krediet *bekomt*.

Nebenius drukt het aldus uit ³⁾: „*Credit* bezeichnet das

1) *Ueber den Staatskredit. Von einem Russischen Staatsmanne.* Leipzig, 1840.

2) Zie *Ned. Staatscourant* van 1850, No. 86.

3) S. 1.

Vertrauen, das man in die Wirksamkeit eines Versprechens setzt, wodurch eine physische oder moralische Person, gegen empfangene Werthe, zur künftigen Leistung von Gegenwerthen sich verpflichtet, so wie die Fähigkeit, vorhandene Werthe gegen ein solches Versprechen, in freiwilliger Uebereinkunft, von andern Personen sich zu verschaffen."

Het staatskrediet is het vertrouwen, dat men koestert omtrent de middelen en den wil der regering. Zoowel het staats- als het privaatkrediet staat in naauw verband met den hooger en of lageren trap van welvaart en zedelijkheid eens volks, en met de meerdere of mindere veranderlijkheid van het circulatiemiddel, hetwelk bij dat volk in gebruik is ¹⁾. Regeringsvorm, wetgeving en regtspleging hebben mede eenen gewigtigen invloed.

Bij het staatskrediet komen bijzonder de volgende omstandigheden in aanmerking; de verhouding van het nationale inkomen tot de loopende uitgaven van den staat in het algemeen, en in het bijzonder tot de renten der staatsschuld, de aard der bronnen van dat inkomen, de wijze, waarop het verdeeld wordt onder de ingezetenen, de verhouding der staatsbehoeften tot het inkomen van den staat, de bestaande belastingstelsels, het gedrag van het financiële bestuur jegens de schuldeisehers, de inrigtingen tot verzekering hunner regten, de jaarlijks beschikbare middelen tot werkelijke vermindering der schuld in vreedestijd, de toeneming van de bevolking, van den landbouw, van de nijverheid, de aard der belemmeringen, welke die toeneming, de verbetering der belasting-

1) Zie *Nebenius*, I, § 5.

stelsels of van het financiële bestuur in het algemeen in den weg staan, de inwendige politieke toestand der landen ¹⁾).

De meerdere of mindere magt van eenen staat oefent in het algemeen weinig invloed op zijn krediet uit. Het krediet van eenen zeer kleinen staat kan zelfs veel uitgebreider wezen dan van eenen staat van den eersten rang. In tijden van groote politieke beroeringen zijn de schuldeischers van groote en van kleine staten aan dezelfde wisselvalligheden blootgesteld. Dikwijls werden de schuldeischers in hunne regten zelfs daar niet verkort, waar het land zijne zelfstandigheid verloor, of zij deelden in het lot van de schuldeischers van den staat, die veroveraar werd ²⁾).

Het staatskrediet is van het privaatkrediet daarin onderscheiden, dat men bij het eerste nog meer moet overtuigd zijn van den vasten en ernstigen wil des schuldenaars, om zijne aangegane verbindtenissen na te komen. In eenen goed geordenden staat toch geeft de wet de middelen aan de hand ³⁾), om den private man, bij wien de wil eens mogt ontbreken, tot het nakomen zijner verbindtenissen te dwingen; den staat kan men niet dwingen, hoe groot zijn vermogen ook zij; alles hangt van zijne eerlijkheid af. Hiervan moge Spanje ten getuige strekken!

Het nut van het privaatkrediet is aan geen' twijfel onderhevig. Zonder krediet is bijna geene leening denk-

1) *Nebenius*, S. 269.

2) *Nebenius*. S. 280.

3) Hoe doeltreffender hieromtrent de wetten zijn, des te bloeijender, des te uitgebreider zal ook het krediet wezen.

baar, en door leeningen komen vele kapitalen, in handen van degene, die ze nuttig aanwenden, terwijl de eigenaars zelve hiertoe ongeschikt, of ongenegen zijn. Wel wordt er soms door privaatspersonen enkel geleend, om te verkwisten, doch dit is slechts eene uitzondering op den regel, dat zij tot een winstbelovend doel of vruchtbaar verbruik geld opnemen. Door het krediet wordt het sparen bevorderd; bestond het niet, dan zouden er veel minder kapitalen verzameld, veel meer verteerd worden. Ook zouden de ruilingen dan veel omslagtiger zijn; men zoude meer goud en zilver als ruilmiddel noodig hebben, enz.

Wat het nut van het staatskrediet betreft, hieraan is door sommige schrijvers getwijfeld geworden. Say¹⁾ en Storch²⁾ ontkennen dat nut. Zij gaan van de onderstelling uit, dat eene regering *nimmer* leent dan tot een slecht einde, dat de leeningen eener regering onvoorwaardelijk verderfelijk zijn, dus ook alles, wat haar daartoe de gelegenheid verschafft. Maar zelfs, wanneer dit waarheid ware, zou men toch nooit kunnen begeeren, dat eene regering krediet miste. Zulks zoude immers te kennen geven, dat zij òf de middelen, òf den wil niet bezat, om hare verbindtenissen na te komen. Is het niet te wenschen, dat de staat of elk ander schuldenaar vertrouwen verdient, zich vertrouwen waardig toont?

Men moet evenwel erkennen, dat het staatskrediet tot groote misbruiken aanleiding kan geven, en zeer dikwijls gegeven heeft. Maar *abusus non tollit usum*. Het is er mede als met het buskruid, dat hoe gevaarlijk ook, echter onmiskenbaar nut heeft.

1) *Cours complet*, pag. 499, 522.

2) III, pag. 190, IV, pag. 58.

Ook het staatskrediet heeft onmiskenbare voordeelen ¹⁾: staatsleeningen *kunnen* tot zeer nuttige, of noodzakelijke doeleinden worden aangegaan, tot het aanleggen van nuttige werken, die anders moeilijk tot stand zouden komen, tot het verdedigen van 's lands vrijheid en onafhankelijkheid ²⁾. Kleine staten worden er door in staat gesteld, om zich tegen de aanvallen van magtige vijanden te verdedigen. Het krediet maakt dikwijls ongelijke strijdkrachten gelijk. Men kan op de hulp en de kapitalen van andere landen rekenen. Door het krediet vloeijen de schuldbekentenissen van een' staat ook naar het buitenland, en worden er alzoo minder kapitalen aan de nijverheid onttrokken. Met het krediet stijgt de magt van eenen staat, worden zijne onafhankelijkheid en zelfstandigheid op hechte grondslagen gevestigd ³⁾.

En eens aangenomen, dat eene regering moet kunnen leenen, valt het ligt te begrijpen, dat zij volstrekt geen krediet bezittende, geene geldschietters zal vinden; dat zij bij weinig krediet in ongunstige voorwaarden zal moeten toestemmen, en hoogen intrest betalen. Men kan evenwel niet onvoorwaardelijk stellen, dat in evenredigheid van haar grooter krediet de intrest lager zal zijn. De

1) Zie *Nebenius* V, § 7.

2) Say brengt hiertegen in, dat dikwijls zij, die de regtvaardigste zaak voorstaan, geen krediet vinden, terwijl de hulpmiddelen van het krediet aan het onrecht ten dienste staan. (*Cours complet*, pag. 522). Maar houdt een wapen op een nuttig werktuig te zijn, omdat het zoowel tot eenen onregtmatigen aanval, als tot eene wettige verdediging kan dienen?

3) Het krediet van Engeland, zegt Say, doet het thans onder dien schrikbarenden schuldenlast gebukt gaan. (*Cours complet*, pag. 523). Maar Engeland is daardoor ook in staat geweest, om de magt van eenen Napoleon weerstand te bieden.

premie van verzekering staat wel is waar in onmiddellijk verband met het krediet, maar de huur, het andere bestanddeel van den intrest, hangt van te veel andere omstandigheden af, als van de meerdere of mindere hoeveelheid van beschikbare kapitalen, de meerdere of mindere gelegenheid, om kapitalen aan te wenden, enz. Het is dus mogelijk, dat een staat, die een bloeiend krediet bezit, hooger en intrest moet geven dan een staat, die veel minder krediet verdient. De hoogere huurprijs, dien de eerste betalen moet, overtreft dan de premie van verzekering, die van den laatsten gevorderd wordt.

Het middel, dat Say voorstelt, om de misbruiken van het krediet tegen te gaan, met behoud daarvan tot nuttige einden, is ondoeltreffend. „De staten,“ zegt hij ¹⁾, „die in het genot zijn van eene werkelijke volksvertegenwoordiging, moesten niet toestemmen dan in speciale leeningen, leeningen ten behoeve van eenen oorlog, van eene onderneming, waarvan het doel bepaald aangewezen werd. Welligt zou de onmogelijkheid, om geld te vinden voor eene noodlottige onderneming, voor eenen oorlog, die met de belangen des lands weinig overeenkomstig ware, verhinderen, dat men er toe overging. En, indien de regering desniettemin er bij bleef, om tot een slecht einde te willen leenen, zou het haar gelukkig onmogelijk zijn, haar doel te bereiken. Eene kamer van afgevaardigden, die het gevolg zoude zijn van bedrog, verleiding of geweld, zoude vrij met hare stem eenen antinationalen maatregel mogen bekrachtigen, de geldschietters zouden niet voor den dag komen; zij zouden kunnen vreezen, dat eene verstandigere regering, eene meer

1) *Cours complet*, pag 533.

verlichte volksvertegenwoordiging in het vervolg aan de verbindtenissen, door hunne voorgangers gesloten, geen gestand mogten doen."

Het eerste, wat hij aanvoert, is een zuiver *praeceptum morale*; wat het laatste aangaat, — wie ziet niet in, dat eene regering zelfs voor het noodzakelijkste einde geen geldschietters zoude vinden, die altijd zouden te duchten hebben, dat eene volgende vertegenwoordiging, regtens of onregtens, de maatregelen der vorige voor verkeerd verklaarde? Tot welke misbruiken zou zulks geen aanleiding geven? De geldschietters zouden dan zelve moeten nagaan, of een maatregel geschikt ware, of niet. Neen, de verbindtenissen, eenmaal door de wettige regering van eenen staat in zijnen naam aangegaan, moeten heilig en onschendbaar zijn. Die geleend heeft aan den staat, heeft op diens zedelijkheid en hulpmiddelen gebouwd.

Eene regering, die haar krediet behouden en bevestigen wil, moet voor geen offer terug deinzen, om de aangeane verbindtenissen stiptelijk na te komen; zij moet den nationalen rijkdom zoeken te vermeerderen door het daarstellen van nuttige werken en inrigtingen; zij moet buiten noodzakelijkheid van de hulpmiddelen des krediets geen gebruik maken, in tijden van vrede de staatsschuld verminderen. Het staatskrediet toch is niet onuitpattelijk. Het is moeilijk te bepalen, wanneer men tot de uiterste grens zal gekomen zijn, maar er bestaat eene grens. Het laat zich denken, dat eene regering bij den besten wil eindelijk haar krediet verliest, wanneer namelijk de staatsschuld zoo groot geworden is, dat men verwachten moet, dat het nationale inkomen, na aftrek van het noodige levensonderhoud der ingezetenen, niet meer toereikende zal zijn, om de renten te voldoen.

En wanneer het krediet eenmaal geschokt of verloren is, wordt het niet gemakkelijk hersteld. Het zal intusschen spoediger terugbekomen worden, wanneer zulks een gevolg is van buitengewone rampen, dan wanneer de oorzaak aan de regering te wijten is. Onder de nadeelen, die uit een geschokt krediet voortvloeijen, moeten de verliezen, welke de schuldeischers van den staat lijden, niet het minste geteld worden. Zelfs eene latere vergoeding, kan hen niet schadeloos stellen, die intusschen genoodzaakt zijn geweest, zich van hunne schuldbekentenissen te ontdoen.

§ 19.

Conversie van staatschulden.

Door conversie (schuldverandering) wordt eene oude schuld door eene nieuwe vervangen. Gewoonlijk heeft men daarbij de vermindering van de renten der staatsschuld ten doel. Die vermindering kan geschieden, wanneer het aanbod van beschikbare kapitalen en het krediet van den staat zoodanig is, dat de regering tegen lagere renten kan leenen, dan zij tot nu toe betalen moest.

Of zulks werkelijk het geval is, blijkt vooral uit de omstandigheid, dat de openbare fondsen boven pari staan. Wanneer b. v. de effecten, rentende 5 %, voor 125 verkocht worden, trekken de koopers inderdaad niet meer dan 4 %, en de regering kan er uit afleiden, dat zij eene nieuwe leening zou kunnen sluiten tegen 4 %.

Eene regering, die converteren en de renten verminderen wil, moet zorgen door tusschenkomst van bankiers, of op andere wijzen eene som ter harer beschikking te heb-

ben, om hen, die in de hun voorgeslagen vermindering geen genoegen nemen, te kunnen aflossen. Maar als het regte tijdstip tot de conversie gekozen wordt, zullen niet velen hun kapitaal terug verlangen; want de rentenstand zal dan laag zijn, zoodat zij hun geld niet op eene meer voordeelige wijze zullen kunnen beleggen ¹⁾. Daarom behoeft dan ook de beschikbare som betrekkelijk niet zeer groot te zijn. De regering kan ook de operatie tegen zekere provisie aan bankiers opdragen.

Die maatregel tot vermindering van den schuldenlast mag niet verzuimd worden, zoodra de gelegenheid er zich toe aanbiedt. Worden er van sommige deelen der staatsschuld hoogere renten betaald dan van andere, dan behoort men natuurlijk te trachten, het eerst de hoogste renten te verminderen. Geeft de geheele staatsschuld dezelfde rente, dan kan men, om eene minder groote som ter beschikking voor eventuele aflossing noodig te hebben, door uitloting de rentheffers aanwijzen, die het eerst tusschen aflossing of vermindering hunner renten zullen moeten kiezen.

In ons land, gelijk wij reeds vroeger opmerkten, werden bij de wet van den 14^{en} Mei 1814 alle soorten van schulden, ook die van 5, 6 en 7% geconverteerd, in eene zelfde soort van $2\frac{1}{2}$ %, waarvoor men het kapitaal denkbeeldig vergrootte, zoodat de rentenvermindering slechts in naam plaats had. Zoo wordt conversie eene noodlottige operatie. Schatten zijn er in ons koning-

1) Men pleegt de toestemming der rentheffers in eene rentenvermindering ook nog wel door bijzondere bepalingen te verwerven. Men belooft hun b. v. gedurende eenen bepaalden tijd geene nieuwe conversie te zullen beproeven. (Rau, III, § 511.)

rijk op die wijze verspild geworden ¹⁾. Eene conversie brengt altijd kosten mede. Wanneer men dus voor oude schulden nieuwe maakt, die even groot zijn, terwijl men geene rentenvermindering daardoor te weeg brengt, heeft men slechts geld in het water geworpen. En hoe moet dan een maatregel beoordeeld worden, waarbij den schuldeischers een grooter nominaal kapitaal wordt toegekend, terwijl bovendien de rentenlast niet alleen dezelfde blijft, maar zelfs voor het vervolg de mogelijkheid eener rentenvermindering wordt afgesneden ²⁾? Als toch de renten zeer laag zijn, ver beneden den gewonen gemiddelden rentenstand, zullen zij nimmermeer kunnen worden verminderd.

Hoewel er niets onbillijks ligt in eenen maatregel tot rentenvermindering, als die het gevolg is van meerdere welvaart, van ophooping van kapitalen, van toenemende moeijelijkheid, om ze aan te wenden, van den lageren rentenstand en van een meer bevestigd staatskrediet ³⁾,

1) «Jaarlijks werd op nieuw geconverteerd, altijd met meerder verlies, en de ligtzinnigheid was zoo ver gekomen — wij mogen het niet vergeten — dat, toen een schrander lid der Staten-Generaal bewees, dat men zonder eenige noodzakelijkheid het Rijk met veel meer schuld bezwaarde, dan de sommen, die men leende, de Minister hem niet wederlegde, maar hem spottende te gemoet voerde, dat wanneer men staatsschulden op die groote schaal daarstelde, het bekrompen was op eenige millioenen te zien.»

(*Achersdyck, Ned. Fin.*, bl. 11 & 12).

2) «Den huisvader, die, om zich eenige middelen of verruiming te verschaffen, grootere lasten voor het vervolg op zich nam, of afstand deed van de gelegenheid, om later zich met minder bezwaar te bevrijden, zoude men onverschoonlijk vinden; — omtrent den Staatsman, die hetzelfde voor de Natie doet, is geen ander beginsel toepasselijk.» (*Ibid.*, bl. 19.)

3) *Rau*, III, § 510.

moet men evenwel zorgen, de rentheffers zooveel mogelijk voor verlies te beveiligen, en daarom b. v. de conversie niet op eens, geheel onverwacht, bewerkstelligen. Ook is het onedel door eene plotselinge bijeenbrenging van kapitalen den rentheffers schrik aan te jagen, en hen alzoo te dwingen, om zich eene rentenvermindering onder den gemiddelden rentenstand te laten welgevalven ¹⁾.

Eene vrijwillige conversie benadeelt het krediet niet; zij zal veeleer strekken, om het te bevestigen, daar zij het bewijs geeft van den wensch der regering, om den schuldenlast te verminderen, en hare hulpbronnen te vermeerderen.

De billijkheid eischt, dat eene regering, die de renten verminderen wil, de keus moet laten tusschen rentenvermindering en aflossing. Eene willekeurige rentenvermindering is niets anders dan een staatsbankroet. Daaraan bestaat geen twijfel. Moeijelijker is de vraag te beantwoorden, of *elke* gedwongen conversie, zelfs tegen behoorlijke schadeloosstelling, voor ongeoorloofd te houden is. De gevoelens zijn daaromtrent verschillend. Aan den eenen kant grondt men zich op het regt van onteigening ten algemeenen nutte, dat den staat toekomt; aan den anderen kant beweert men, dat de staat nimmer het regt heeft, om zijne eenmaal aangegane verbindtenissen buiten toestemming der wederpartij later te wijzigen. Uit dien hoofde is dan ook de wet van den 27. Sept. 1841, waarbij onze uitgestelde schuld, voor zoover zij nog niet in werkelijke was overgegaan ²⁾, daarin gecon-

1) Vg. *Nebenius*, S. 305, 306.

2) De uitgestelde schuld bedroeg op dat tijdstip omstreeks 900 millioen; zij werd, op eene waarde van 71 millioen berekend, in de rentegevende gecouverteerd.

verteerd werd, door sommigen hevig gegispd worden¹⁾.

In Engeland heeft men dikwijls met groot voordeel geconverteerd. In 1716 werden de meeste renten op 5% gebragt; in 1727 op 4; in 1749 op 3. De conversiën, die er van 1822 tot 1844 tot stand kwamen, veroorzaakten op nieuw eene aanzienlijke rentenvermindering van bijna 3 millioen p. in het jaar²⁾.

In 1640 verminderden de staten van Holland den interest hunner schulden van $6\frac{1}{3}$ tot 5%³⁾, hetwelk in 1649 ten opzichte van de schulden der Generaliteit werd nagevolgd⁴⁾. In 1655 bewerkte de raadpensionaris Joan de Witt eene vermindering van de renten, die de provincie Holland te betalen had, van 5 op 4%⁵⁾, waardoor jaarlijks 4 tonnen schats uitgewonnen werden⁶⁾.

Bij alle deze conversiën liet men de keuze tusschen rentenvermindering en afflossing.

§ 20.

Wat is gunstiger, dat de regering van vreemden leent, of van ingezelene?

Onderscheidene schrijvers beschouwen het leenen van buitenlanders als zeer nadeelig. Raynal beweert, dat men daardoor als het ware eene of meer provinciën aan den vreemde verkoopt. Blackstone en Hume keuren die han-

1) Zie *Louis Drucker, De ware beginselen van het Staatscrediet, bijzonder met betrekking tot Nederland, verdedigd enz.*, Amsterdam, 1842.

2) *Mac Culloch*, pag. 446 &.

3) *Groot Placaet-Boeck*, D. I, bl. 1504. Zie ook bl. 1502.

4) *Groot Placaet-Boeck*, D. I, bl. 1504.

5) *Groot Placaet-Boeck*, D. I, bl. 1506; *Wagenaar*, D. XII, bl. 434.

delwijze niet minder af¹⁾). Montesquieu²⁾ somt het onder de nadeelen der staatsschulden op, dat vreemden, als zij vele schuldbrieven bezitten, jaarlijks eene aanmerkelijke som aan renten trekken. Voor het volk, dat alzoo steeds schuldenaar is, moet de wisselkoers ongunstig zijn, voegt hij er bij.

Zij, die beweren, dat het leenen van buitenlanders, aan welke men schatplichtig wordt, nadeelig is, verliezen geheel uit het oog, dat wanneer aan eene regering, die leenen wil, de kapitalen door het buitenland verstrekt worden, eene even groote hoeveelheid inlandsche kapitalen in handen der ingezetenen blijft, die voortdurend inkomsten opleveren. Het is voor eene natie voorzeker een groot nadeel, wanneer de regering tot een onvruchtbaar verbruik geleend heeft. Maar wat gunstiger is, dat de kapitalen door buitenlanders, of door ingezetenen verstrekt worden, is eene vraag, die weder niet onvoorwaardelijk kan worden beantwoord. In het eerste geval moet de natie renten aan vreemden uitkeeren, maar zijn ook hare eigene kapitalen in wezen gebleven; in het laatste geval behoeft zij die uitkeering niet te doen, terwijl hare kapitalen verminderd zijn geworden. Het antwoord hangt dus hiervan af, of de kapitalen, die behouden blijven, meer of minder inkomsten afwerpen dan de renten bedragen, die men voor de geleende sommen aan het buitenland moet uitbetalen.

Voor een land, dat niet rijk is, zoodat er nog voor vele takken van nijverheid naar kapitalen gevraagd wordt, moet het als eene gunstige omstandigheid aangemerkt

1) Zie bij *Mac Culloch*, pag. 444.

2) *Esp. des Lois*, Liv. XXII, ch. 17.

worden, dat het genoeg krediet bezit, om vreemden als geldschieters te erlangen. De inlandsche kapitalen, die daardoor behouden blijven, zullen meer vruchten opleveren dan de renten bedragen, die aan het buitenland betaald worden.

In een land daarentegen, waar de vruchten, die men, door een kapitaal aan te wenden, verwerven kon, beneden het bedrag der renten bleven, zoude het wensche-lijk zijn, dat alleen ingezetenen de geldschieters waren.

Bestaat er een onbelemmerd verkeer en een goed krediet, dan heeft men als een gevolg van het streven der kapitaalwinsten en van den rentenstand in de verschillende landen naar gelijkheid, te verwachten, dat de schuldbrieven althans voor een groot gedeelte naar het rijkste land zullen vloeijen. Zoo kan het geschieden, dat de renten eener leening, die in het land zelf gesloten is, aan buitenlanders moeten betaald worden, en omgekeerd, wanneer men in het buitenland leent, dat ten laatste alleen ingezetenen de schuldeischers worden ¹⁾.

Wat den ongunstigen wisselkoers betreft, waarvan Montesquieu gewaagt, dit zou dan alleen waar zijn, wanneer het land, dat geld heeft opgenomen; van zijnen kant nimmer eenige vordering had, hetzij insgelijks uit eene leening, hetzij op eene andere wijze ontsproten, die er tegen opwoog. Het is zelfs mogelijk, dat de wisselkoers integendeel ongunstig staat voor het land, dat het geld geschoten heeft, wanneer b. v. het land, dat schuldenaar geworden is, er vele waren heeft ingevoerd.

Eene regering moet niet zoeken te beletten, dat hare onderdanen in buitenlandsche leeningen aandeel nemen.

1) *Rau*, III, § 475.

Want daar men bij alle geldbeleggingen in het buitenland aan meer gevaren is blootgesteld, en ook het overnemen van gelden dikwijls met groote kosten gepaard gaat, zal men er niet toe overgaan, indien men zijne kapitalen even voordeelig in het land zijner inwoning aanwenden of plaatsen kan. Alleen door hoogere renten kan men uitgelokt worden, om aan het buitenland de voorkeur te geven. Het valt wel niet te ontkennen, dat dit dikwijls ten nadeele der inlandsche nijverheid geschiedt (met name in ons vaderland hebben de hooge renten, door buitenlandsche regeringen aangeboden, vele kapitalen aan de nijverheid onttrokken); maar de pogingen der regeringen, om zulks tegen te houden, kunnen als ijdel beschouwd worden ¹⁾.

Evenmin moet de regering wenschen te beletten, dat vreemden in het bezit harer schuldbrieven komen. Daardoor toch worden er kapitalen aan de inlandsche nijverheid teruggegeven. Zelfs moet men bij het sluiten eener leening de mededinging van buitenlandsche bankiers gedoogen. Aan inlanders, die minder gunstige voorwaarden stelden, de voorkeur gevende, zou de regering haren pligt jegens de belastingschuldigen uit het oog verliezen.

De kapitalisten, die aan eene buitenlandsche regering uitleenen, genieten de volle uitgedrukte renten; terwijl inlandsche rentheffers er moeten aftrekken, wat zij in de belastingen tot hunne eigene betaling bijdragen.

1) Onze regering begon met zeer ongunstig te denken over het aandeel nemen aan buitenlandsche geldleeningen. Zie Wet van 21 Aug. 1816. Deze wet werd echter bij eene latere, van den 31 Mei 1824, behoudens eenige bepalingen, ingetrokken.

Wij ontvangen jaarlijks vele millioenen van vreemde staten en keeren waarschijnlijk minder dan de helft op onze beurt aan vreemden uit. Uit het gezegde is het echter blijkbaar, dat men daarbij niet mag vergeten, dat als zulks niet het geval ware, onze kapitalen ook voor onze nijverheid behouden waren gebleven.

DERDE HOOFDSTUK.

Over delging van schuld.

§ 1.

Over delging van staatsschulden in het algemeen.

Elke regering moet het zich tot eenen duren pligt stellen, op delging der staatsschuld bedacht te zijn, zoodra de omstandigheden zulks gedoogen. „De dringende noodzakelijkheid,“ zegt Rau¹⁾, „om de schuld te verminderen, volgt uit de beschouwingen van de uitwerkselen der schulden en uit den blik op de geschiedenis der staten, welke in den nieuweren tijd veel meer nieuwe schulden opeenstapelden, dan zij in de daartusschen gelegen tijden van vrede weder aflosten.“ Van 1689 tot 1815 zijn er o. a. in Engeland gedurende 66 jaren van oorlog 803 millioenen p. st. geleend, en gedurende 62 jaren van vrede slechts 45 p. st. afgelost geworden²⁾.

Ook Nebenius dringt er ten sterkste op aan, dat men in tijden van vrede en rust tot delging overga, opdat men door gedurige opeenstapeling van schulden niet eindelijk tot het punt kome, waarop de rentenlast, gevoegd bij de andere noodzakelijke staatsuitgaven, alle beschikbare middelen der regering wegneemt, en het

1) Rau, III, § 515.

2) Hamilton, pag. 32, 102.

gemis van krediet de natie de prooi van eenen nabuur doet worden, of het geringste buitengewone voorval een bankroet na zich sleept, dat jammer en ellende over duizenden brengt, en het gansche maatschappelijk gebouw op zijne grondslagen doet schudden, of waarop men het uiterste beproevende, om zijne verbindtenissen na te komen, belastingen op belastingen stapelt, welke steeds minder opbrengen en meer drukkend worden, en het volk in nood en vertwijfeling brengen ¹⁾).

„Eine Regierung,» zoo vervolgt Nebenius ²⁾), „die fest und unerschütterlich bei dem Grundsatz beharrt, in den Zeiten der Ruhe, wo möglich, so viel zu tilgen, als in den Zeiten der Noth geborgt worden, schützt sich selbst gegen die Gefahr übereilter und leidenschaftlicher Unternehmungen, indem man mit desto grözzerer Mäszigung seinen Credit benutzt, und bei dem Ueberschreiten der Linie, welche das wahre und dringende Bedürfnisz bezeichnet, um so grözern Widerstand findet, je sicherer die Generation, welche die Schulden macht, auch darauf rechnen darf, zur Tilgung noch beitragen zu müssen.

Das entgegen gesetzte System führt unvermeidlich endlich einmal zum Ruin, so lange auch unerwartete glückliche Ereignisse die furchtbare Crisis oft verzögern, und so wohlfeil auch die Kapitalisten des Landes ihre neue Anhäufungen anbieten mögen.»

Middelen tot delging kunnen gevonden worden uit de gewone inkomsten van eenen staat, of uit *buitengewone*.

Buitengewone inkomsten verkrijgt de staat in de eerste

1) Nebenius, S. 236.

2) t. a. p.

plaats, door vervreemding zijner eigene bezittingen. Wij hebben vroeger reeds opgemerkt, dat de staat door verkoop zijner domeinen in buitengewone behoeften zou kunnen voorzien. Doch de regering moet bij vervreemding acht geven, of de tijdsomstandigheden daartoe gunstig zijn. In tijden van oorlog zal zij geenen hoogen prijs kunnen maken.

In het algemeen kan men echter vaststellen, dat in tijden van vrede de vervreemding van domeinen een geschikte maatregel is, om eene bestaande staatsschuld geheel of gedeeltelijk te delgen. Domeinen toch leveren meestal weinig aan den staat op; zij worden niet met denzelfden ijver als particuliere eigendommen behartigd, terwijl het bestuur bovendien veelal kostbaar is. Verkocht zijnde zullen zij meer opleveren; het nationale inkomen zal derhalve vermeerderen en den staat zullen nieuwe belastingen toevloeyen. Mogten de opbrengsten der domeinen echter meer bedragen, dan die te verwachten voordeelen, gevoegd bij de te betalen intresten, dan doet men natuurlijk beter de domeinen te behouden. Ook moet men er niet te veel op eens van verkoopen, opdat er geen te lage prijzen worden aangeboden ²⁾.

Bovendien kunnen er nog bijzondere omstandigheden zijn, die het onraadzaam maken tot vervreemding over te gaan. Zoo wordt de verkoop van gronden op Java tot ondersteuning onzer financiën door velen voor onraadzaam gehouden.

Somtijds vallen aan eene regering buitengewone inkomsten ten deel door uitbetalingen van andere staten ¹⁾, sae-

2) Vg. *Nebenius*, S. 421, 422; *Rau*, III. § 94.

1) Zoo moest Frankrijk na den val van Napoleon verscheidene honderde millioenen aan de verbondene mogendheden uitkeeren.

cularisatiën, afkoop van aan den staat behorende tienden, enz. Zulke sommen tot vermindering der staatschuld aan te wenden, is voorzeker allezins aan te bevelen.

Nog kan eene regering zich buitengewone inkomsten verschaffen door het heffen van buitengewone belastingen, hetzij door de reeds bestaande te verhoogen, hetzij door er nieuwe in te voeren.

Hiertoe behoort het meermalen voorgestelde plan, om de staatsschuld op eens te delgen, door eenen algemeen omslag op de bezittingen der ingezetenen. Ricardo, een voorstander van dat plan, laat zich aldus uit¹⁾: »Een land, dat zich in de verlegenheid gebragt heeft, welke dit kunstmatig systema na zich sleept, zou wijs handelen met er zich uit te bevrijden door de opoffering van een gedeelte van zijn kapitaal, toereikend om zijne schuld af te lossen. Het gedrag, dat aan een' particulier voegen zou, voegt insgelijks aan eene natie. Een particulier, die een vermogen bezit van 10,000 p., dat hem 500 p. oplevert, waarvan hij 100 p. 's jaars betalen moet, bezit inderdaad niet meer dan 8000 p., en hij zou even rijk zijn, als hij voortdurend 100 p. 's jaars betaalde of in eens 2000 p. opofferde. Maar wie zou, zal men vragen, de koper zijn van de eigendommen, die hij zou moeten verkoopen, om zich die 2000 p. te verschaffen? Het antwoord is dood eenvoudig. De schuldeischer van den staat, welke die 2000 p. ontvangen moet, zal behoefte hebben, om zijn geld te plaatsen, en geneigd zijn, om het aan den grondeigenaar of aan den fabrikant uit te leenen, of van hen een gedeelte der eigendommen te

1) *Principes*, pag. 221, 222.

koopen, welke zij verkoopen willen. De kapitalisten zelve zouden er veel toe bijdragen, om deze uitkomst te bewerken ¹⁾.

Maar is het reeds ondoenlijk, de jaarlijksche belastingen gelijkmatig te verdeelen, en den regel, dat ieder in evenredigheid van zijn vermogen tot de staatsbehoeften moet bijdragen, in volmaakte toepassing te brengen, hoe drukkend zal de ongelijkheid niet zijn, wanneer men zulke buitengewone hooge belastingen moet opleggen? Is het niet onmogelijk, om het inkomen van elken ingezetenen nauwkeurig te weten te komen?

Zulk een omslag is niets anders dan eene belasting op het vermogen. Velen zullen van hunne eigendommen moeten verkoopen, om hun aandeel te vinden. Hoe kan men echter aannemen, dat hetgeen zij te koop aanbieden juist den rentheffers zal passen? Laat zulks het geval zijn, hoe vele ondernemers zullen hunne nijverheid moeten inkrimpen en van de winsten, die zij daardoor verwerven, moeten afzien; hoe velen in het algemeen zullen bodem of kapitalen moeten vervreemden, die hun grootere voordeelen opleveren dan het aandeel, dat zij in de belastingen, om de renten der staatsschuld te vinden, moeten opbrengen! Men zegt, zij zullen kunnen leenen. Daargelaten, dat de rentheffers hunne afgeloste kapitalen in buitenlandsche fondsen, of ondernemingen steken, zoude er door het verschillend krediet der leeners eene nieuwe ongelijkheid ontstaan; de een, in den regel de armste, zoude eenen hoogerem intrest moeten betalen dan de ander. Mac Culloch, die het plan voor onuitvoerlijk en onregt-

1) Vg. Ricardo, *Essai sur le système des dettes consolidées et sur l'amortissement*, in *Oeuvres*, pag. 743.

vaardig houdt, eindigt met te zeggen ¹⁾: „The chances indeed, are ten to one that any *bonâ fide* attempt on the part of government to carry it into effect would end either in bankruptcy or revolution.“

Men heeft ook voorgesteld, om de staatschulden naar den maatstaf der belastingen op de ingezetenen over te dragen ²⁾. De onkosten aan de inning der belastingen en de administratie der staatsschuld verbonden, zouden daardoor worden uitgespaard; terwijl men niet meer aan den staat zou moeten betalen, maar aan een' of meerdere aangewezen rentheffers. Voor de belastingschuldigen zou zulks ongetwijfeld veel onaangenamer zijn, al mogten sommigen in staat wezen, om zich door aflossing van hunne verplichting te bevrijden. En den rentheffers zoude het vele verliezen berokkenen. Ook deze maatregel mag als onuitvoerlijk beschouwd worden.

In naauw verband hiermede staat het voorstel van Smith, Ricardo en Say ³⁾, waarvan wij reeds met een woord melding gemaakt hebben, dat de staat buitengewone uitgaven zoude dekken door het heffen van hoogere belastingen, in plaats van door leeningen.

Smith zegt ongeveer het volgende ⁴⁾: Wanneer men, om eene uitgaaf te dekken, eene belasting oplegt, dan ontnemt men den ingezetenen slechts een gedeelte hunner inkomsten. Een gedeelte van de belasting, die hun wordt opgelegd, zouden zij ongetwijfeld tot kapitaal gevormd hebben, maar het grootste gedeelte zouden zij

1) pag. 465.

2) *Rau*, III, § 518, in nota c.

3) Zie boven bl. 7 & 8.

4) *Smith*, II, pag. 637-639.

onvruchtbaar hebben verbruikt. Op die wijze dus wordt het ontstaan van nieuwe kapitalen meer of minder verhinderd, maar bestaande kapitalen worden niet noodwendig vernietigd. Maakt men echter staatsschulden, dan wordt het nationale kapitaal verminderd, doch daar aan de burgers minder wordt afgevraagd, kunnen zij ook veel beter sparen en nieuwe kapitalen verzamelen. Gedurende den oorlog moest men belastingen opleggen; dan zou elk verlangen er van bevrijd te zijn en de oorlogen zouden zeldzamer worden. Men zou minder kapitaal kunnen opleggen gedurende den oorlog, maar daarna zou men zulks des te meer kunnen doen, omdat men geene renten zou moeten betalen. Hierbij moet men nog bedenken, dat als de staatsschulden groot geworden zijn, de voortdurende belastingen, die er uit volgen, zoo hoog worden, dat zij somtijds na den vrede het opleggen van kapitalen evenzeer in den weg staan als eene oorlogsbelasting het gedurende den oorlog zou gedaan hebben.

Ricardo zegt ¹⁾: „Indien de kosten van eenen oorlog 40 millioen 's jaars bedragen, en het aandeel van een' particulier, ter voorziening in deze jaarlijksche uitgaaf, 100 p. is, zal hij, indien men de volle en onmiddellijke betaling dezer som van hem vordert, zijn best doen, om spoedig 100 p. op zijn inkomen te besparen. Volgens het systema der leeningen vordert men van hem slechts den intrest dier 100 p. of 5 p. in het jaar; hij denkt, dat hij volstaan kan met die 5 p. op zijne vertering uit te sparen, en bedriegt zich, meenende even rijk in kapitaal te zijn als te voren. De natie en hare regering alzoo redenerende en handelende, besparen slechts den intrest van 40 mil-

1) *Principes*, pag. 221.

lioen of 2 millioen; en zij verliezen niet alleen al den intrest of de winst, welke 40 millioenen kapitaal vruchtbaar aangewend zouden opgeleverd hebben, maar zij verliezen nog 38 millioen, het verschil tusschen hetgene zij besparen en hunne gewone vertering" ¹⁾).

Ricardo wil, dat zij, die de hooge oorlogsbelasting niet kunnen betalen, leenen zullen van de kapitalisten, die anders aan de regering zouden geleend hebben ²⁾).

Say deelt in zijn gevoelen. Men moet bedenken, zegt hij ³⁾), dat de natie ten gevolge der leeningen bij het einde van den oorlog met eenen jaarlijkseken last bezwaard blijft, welken men aanvankelijk meende, dat de krachten der natie zoude te boven gaan.

Hiertegen valt ongeveer hetzelfde in te brengen als tegen het voorstel, om op die wijze eene bestaande staatschuld te delgen.

Mac Culloch wijst ook op het voordeel, dat buitengewone belastingen het gevolg zullen hebben, dat de ingezetenen trachten, het verlorene weder in te winnen, terwijl zij bij leeningen slechts zoeken den intrest te besparen ⁴⁾). Hij geloofte mede, dat de ingezetenen dan meer zouden verlangen van oorlog bevrijd te zijn, en dat de regeringen meer tot spaarzaamheid zouden genoopt worden ⁵⁾). Mac Culloch is echter niet blind voor de nadelen van drukkende belastingen ⁶⁾), en wil daarom in buitengewone behoeften, naar de omstandigheden voorzien

1) Vg. Ricardo, *Essai*, pag. 737 suiv.

2) Ricardo, *Essai*, pag. 739. Vg. *Principes*, pag. 219, 221.

3) *Cours complet*, pag. 524.

4) pag. 404 &c.; 417.

5) pag. 407.

6) pag. 409.

hebben: door buitengewone belastingen, indien die kunnen worden opgelegd zonder de nijverheid en den nationalen rijkdom te benadeelen, en de regering krachtig genoeg is, om dien maatregel door te zetten; anders door leeningen, of deels door belastingen, deels door leeningen¹⁾.

Wij gelooven intusschen, dat de buitengewone uitgaven der regeringen over het algemeen zoo groot zijn, dat men niet dikwijls in de gelegenheid zal zijn, om de vereischte sommen enkel of grootendeels uit belastingen te vinden, zonder de nijverheid te benadeelen, en dat het dus in den regel beter zal zijn, tot leeningen de toevlugt te nemen.

Maar de regering moet voorzeker in tijden van oorlog en nood de belastingen vermeederen, opdat niet alles op de toekomst geschoven worde. In zulke tijden gevoelen ook de ingezetenen de noodzakelijkheid van zwaardere opofferingen, waaraan zij zelfs allengs min of meer gewoon raken, zoodat men niet dadelijk bij den vrede alles op den ouden voet behoeft te herstellen, maar zich in staat gesteld ziet, om de gemaakte schuld weder langzamerhand te delgen.

Wij hebben over de middelen tot delging, uit buitengewone inkomsten voortspruitende, gesproken. Zal de staat uit de gewone inkomsten hiertoe gelegenheid vinden, dan moeten de uitgaven door de inkomsten overtroffen worden, zoodat er een overschot blijft. Dit kan plaats hebben ten gevolge van eene conversie, waarbij de renten

1) pag. 398, 410, 414, 418

verminderd zijn geworden, door eene beperking in de uitgaven, door eene rijkere opbrengst der bestaande belastingen. Voor het overschot koope men effecten in, of losse men een gedeelte der schuld af. Reeds het eerstvolgende jaar zal men dan waarschijnlijk al meer kunnen delgen, daar men minder renten te betalen heeft. Dit is het eenig ware middel ¹⁾. Velé begoochelingen heeft men zich gemaakt, omtrent de werking van een zoogenaamd amortisatiefonds, doch zulk eene instelling heeft te veel tegen zich, gelijk wij in de volgende § nader zullen onderzoeken. En altijd komt het hierop neder, dat om te delgen de inkomsten de uitgaven moeten overtreffen. Zijn de belastingen in verhouding tot het nationale inkomen niet te hoog, dan kan men ze tot dit einde eenigzins vermeerderen, of tijdelijk enkele nieuwe invoeren, hoewel zulke tijdelijke belastingen dan ongelukkig dikwijls in eeuwigdurende veranderen.

Een troostgrond, die er overblijft, wanneer wij den ontzettenden schuldenlast van Europa overzien, is, dat het geld steeds minder waard wordt en de rijkdom der natiën aangroeit, ten gevolge van de toenemende ontwikkeling der nijverheid. Zoo men dus zorgde, dat er geene nieuwe schulden bijkwamen, zou de last allengs minder drukkend worden. De vermindering in de waarde van het geld brengt te weeg, dat men hoe langer hoe minder schuldig wordt, en inderdaad minder belastingen

1) «Il a été arithmétiquement prouvé —, que nul remboursement véritable ne peut avoir lieu que par des revenus supérieurs à la dépense; et que, quant à la manière d'opérer ce remboursement, la plus simple est la meilleure; c'est-à-dire que lorsqu'on a un excédant de recette, il faut se hâter d'acheter des inscriptions de rentes, et les annuler.» (Say, Cours complet, pag. 527).

gen behoeft op te brengen voor de renten der staatschuld, al blijft het nominaal bedrag hetzelfde, terwijl de aangroeiende rijkdom de opofferingen, die gevorderd worden, verligt, en meer tot aflossing in staat stelt.

§ 2.

Over amortisatiefondsen.

Een kapitaal, waarvan de renten steeds bij de hoofdsom gevoegd worden, is spoedig ontzaggelijk aangegroeid. Wanneer de intrest 5 % bedraagt, heeft het zich binnen 15 jaren reeds verdubbeld; binnen 23 jaar is het tot het drievoud, binnen 29 tot het viervoud aangewassen, enz. Één cent zou door zulk eene plaatsing van renten op renten sedert Christus geboorte tot duizende millioenen zijn aangegroeid. Dit heeft op het denkbeeld gebragt van amortisatiefondsen.

Eene regering, die een amortisatiefonds (*sinking fund*, *fonds d'amortissement*) wil daarstellen, keert eenmaal, of jaarlijks eene grootere of kleinere som aan een, met de amortisatie belast, bestuur uit, hetwelk daarvoor aan de beurs schuldbekentenissen der regering koopt. De regering gaat voort met de volle renten der staatschuld te betalen, en keert aan het bestuur van het amortisatiefonds, evenals aan eenen gewonen rentheffer, de renten uit van de fondsen, die het ingekocht heeft. Zoo wordt het genoemde bestuur in staat gesteld, om al meer en meer schuldbekentenissen in te koopn, totdat het ze eindelijk allen in handen heeft.

De schuldbekentenissen worden vernietigd, de schuld is gedelgd en de rentenbetaling houdt op.

Zoolang de fondsen beneden pari staan is het opkooopen

aan de beurs (*rachat*) het voordeeligt, maar als zij boven pari gerezen zijn, is aflossing (*remboursement*) natuurlijk te verkiezen¹⁾.

De schuld zal het spoedigst gedelgd zijn, wanneer de regering jaarlijks eene som (*dotatie*) aan het bestuur der amortisatie uitkeert en steeds voorgaat met de renten der ingekochte fondsen te betalen.

Wanneer zij de amortisatiekas jaarlijks met zekere som doteert, en de uitgespaarde renten, hetzij tot andere uitgaven, hetzij tot vermindering der belastingen aanwendt; of slechts eenmaal, onder voortdurende uitkeering van de renten der ingekochte fondsen, zal de staatsschuld eerst na een langer tijdsverloop gedelgd worden.

Soms legt men ook wel aan eene amortisatiekas de verplichting op, om zekere allengs afnemende uitgaven, b. v. pensioenen te voldoen, onder toewijzing van bepaalde inkomsten, die aanvankelijk misschien niet eens toereikende zijn, om de opgelegde uitgaaf te bestrijken, maar eerst later eene jaarlijksche dotatie voor de amortisatiekas zullen uitmaken.

Men heeft aan een amortisatiefonds de wonderdadigste uitwerkselen toegeschreven, vooral in Engeland, waar zulks o. a. te wijten is geweest aan de geschriften van Dr. Price, en aan den minister Pitt, die de theoriën van Price in praktijk heeft willen brengen²⁾. Men zag er niet alleen een middel in, om zonder opofferingen de staatsschuld te delgen, maar zelfs, om schatten te verwerven. Price b. v. de aanranding van het eerste amortisatiefonds (van 1716)

1) In Frankrijk mogen de staatspapieren niet worden ingekocht, zoodra zij boven pari gerezen zijn. (*Rau*, III, § 495, in nota b)

2) *Mac Culloch*, pag. 434; *Cohen*, pag. 214.

betreurende, roept het volgende uit¹⁾: „Could it have escaped the hands of violence it would have made us the envy and terror of the world, by leaving us at this time not only *tax-free*, but in possession of a treasure, greater perhaps than ever was enjoyed by any kingdom.“

Men beweerde ook, dat de staatsschuld door de werking van een amortisatiefonds snel zoude verminderen, al deed men nieuwe leeningen, al leende men de sommen, die men aan de amortisatiekas uitkeerde, dat de oorlog de schoone uitkomsten van die inrigting zelfs zoude bevorderen²⁾. „Mais qui ne voit,“ zegt Say³⁾, „que si l'on remplace les dettes remboursées par des dettes nouvelles, on ne rembourse rien en effet?“

Het is intusschen waar, dat, wanneer men slechts eenmaal eene betrekkelijk geringe som aan eene amortisatiekas toewijst, en de aangroeiing van zulk een kapitaal, waarvan de renten steeds bij de hoofdsom gevoegd worden, berekent, men de verrassendste uitkomsten verkrijgt, dat men juist berekenen kan, binnen welken tijd eene geheele staatsschuld gedelgd zal zijn, maar men vergeet daarbij, dat alleen uit de inkomsten der ingezetenen hiertoe het middel kan gevonden worden, dat al die schoone uitkomsten slechts het gevolg zouden zijn van de belastingen door de ingezetenen opgebracht, om de renten der fondsen, die in het bezit der amortisatiekas gekomen zouden zijn, te voldoen.

Mac Culloch heeft dit ten duideljkste uiteengezet. „De waarheid is,“ zegt hij⁴⁾; „dat een amortisatiefonds, al

1) Zie bij *Mac Culloch* pag. 450.

2) *Mac Culloch*, pag. 452.

3) *Cours complet*, pag. 527.

4) pag. 451, 452.

bestond het zelfs uit een zuiver overschot van de inkomsten, nimmer renten van renten oplevert. Onderstel, om zijne werking op te helderen, dat er in de schatkist een overschot zij van een millioen aan comptant geld, en dat het tot een amortisatiefonds worde aangelegd. Eerst zouden de commissarissen, met het bestuur van dit fonds belast, voor eene waarde van een millioen aan effecten koopen, en aan het einde van het jaar het dividend of den intrest van deze effecten ontvangen, welke te voren aan den schuldeischer van den staat werd betaald. Indien dit dividend 5% ware, of 50,000 p., zouden de commissarissen daarvoor meerdere effecten inkoopen, en bij gevolg bij het einde van het *tweede* jaar 52,500 p. hebben, om een' nieuwen aankoop te doen, bij het einde van het *derde* jaar 55,125 p., en zoo vervolgens. Dit nu is het wat Sir Nathanael Gould, Dr. Price en Mr. Pitt de aflossing der staatsschuld noemen door een amortisatiefonds, dat renten van renten zoude opleveren; maar het is duidelijk, dat welke vermindering er in het bedrag der staatsschuld op de gemelde wijze moge ontstaan, zij te weeg wordt gebracht door een gedeelte van *de opbrengst der belastingen* tot hare delging aan te wenden. Het is waar, dat door eenige gegeven som tot aankoop van effecten te besteden, en voorts aanhoudend de dividenden der alzoo gekochte effecten tot de aflossing der schuld aan te wenden, hare vermindering op dezelfde wijze tot stand zal komen, als wanneer de oorspronkelijke som door hare eigene werking, met uitzetting van renten op renten vermeederde; maar het is hoog noodig te weten, dat, ofschoon de uitkomsten dezelfde zijn, de wijzen geheel verschillen. De schuld wordt verminderd, omdat het gedeelte van de opbrengst der belastingen ver-

eischt, om de dividenden of intrest van de effekten, door de commissarissen van het amortisatiefonds gekocht, te betalen, in plaats van aan de belastingschuldigen kwijt gescholden te worden, voortdurend van hen gevorderd en tot den aankoop van nieuwe effekten besteed wordt. Het is de grootste begoocheling te onderstellen, dat de schuld ooit verminderd is geworden, of verminderd kan worden, door de werking van een onafhankelijk fonds, door renten op renten vermeerderende. Om een kapitaal op deze wijze te doen vermeerderen, moet het in eene of andere voortbrengende nijverheid worden aangewend, en moeten de winsten, in plaats van als inkomsten verteerd te worden, regelmatig bij de hoofdsom worden gevoegd, om een nieuw kapitaal te vormen. Het is onnoodig te zeggen, dat zulk een amortisatiefonds nooit bestond. Die, welke in dit en andere landen zijn daargesteld, hebben allen op leeningen of op de opbrengst van belastingen gesteund, en hebben nimmer eenen enkelen schelling van de schuld door hunne eigene werking afgelost.»

De oplossing derhalve van iets, dat aan velen een raadsel toescheen, is dood eenvoudig; het is eene ijdele begoocheling, te denken, dat men eene staatsschuld zonder opofferingen, zonder dat het iemand iets kostte, zoude kunnen aflossen. «Or il n'y a qu'un moyen de se libérer», zegt Say ¹⁾ «c'est de consacrer chaque année une part de ses revenus, à former un nouveau capital jusqu' à ce qu'il soit devenu aussi considérable que celui qu'on a emprunté et consommé. Tous les miracles de la caisse d'amortissement et de l'intérêt composé, se réduisent à cette opération vulgaire.»

1) *Cours complet*, pag. 326.

De dwalingen, waardoor men zich heeft laten wegslepen, hebben intusschen treurige gevolgen gehad. Zij hebben als het ware zand in de oogen geworpen en zijn de oorzaak van eene ontzettende vermeerdering der staatsschulden geworden.

Dikwijls heeft men voor alles de amortisatie willen voortzetten, al bestond er niet alleen geen overschot, maar zelfs een tekort¹⁾. Men loste dan met de eene hand af, en leende met de andere. Hadden de nieuwe leeningen op gunstiger voorwaarden gesloten kunnen worden dan de oude, die men afloste, dan zou men er nog baat bij gevonden hebben, maar het tegendeel had plaats²⁾. Dit ligt ook in den aard der zaak³⁾. Wanneer men amortiseren wil, terwijl er een tekort in de staatskas bestaat, en door leeningen in het tekort voorziet, moet er te meer geleend worden, om het verschuldigde aan het bestuur der amortisatie uit te keeren. Daar nu leeningen in den regel op ongunstiger voorwaarden gesloten worden, naar mate zij grooter zijn (immers hoe grooter de vraag is, des te hooger zal de intrest wezen), en de fondsen aan het bestuur der amortisatie meestal duur te staan komen⁴⁾,

1) Volgens Dufresne de Saint-Léon (bij *Smith*, II, pag. 626 in nota) is het devies eener amortisatiekas: *Noli me tangere*.

2) In Groot-Brittanje bedroegen in 1817 de jaarijksche renten 557, 858 p. meer dan zij zouden bedragen hebben, indien men sedert 1794 niet elk jaar meer geleend had, om met delgen te kunnen voortgaan. (*Mac Culloch*, pag. 459.) In Frankrijk verloor men 105 millioen franken, doordat men door elkander eene reute van 1 frank voor 18³/₄ fr. inkocht, en voor elke nieuwe, die men uitgaf, slechts 15³/₄ fr. bekwam. (*Rau*, III, § 521 in nota b.)

3) Vg. *Nebenius*, S. 445; *Mac Culloch*, pag. 459.

4) Aflossing kan geen plaats hebben dan tegen pari; inkoop wordt door de vraag, die hij doet ontstaan, zelf de oorzaak van rijzing; op kommiervolle oogeblikken zal de amortisatiekas veelal minder in staat zijn, om te koopen dan in tijden van vrede en rust, enz.

valt het ligt te begrijpen, dat in den regel de prijs, welken dat bestuur voor de oude schuldbekentenissen zal moeten betalen, hooger zal zijn dan die, welken de regering bekomt voor de nieuwe, die zij uitgeeft.

Delgen, wanneer men niet eens in de vereischte uitgaven voorzien kan, is eene groote dwaasheid. Inrigtingen tot schulddelging worden op die wijze inrigtingen tot schuldmaking¹⁾.

Te regt merkt Mac Culloch op²⁾: „Borrowing money to pay off debt, unless when it is obtained at a lower rate of interest, never serves any purpose other than to increase its amount and to entangle and perplex the public accounts.“

„Eine planmäßige Schuldentilgung,“ zegt Nebenius³⁾, „welche, neben neuen Anlehen, fortgesetzt wird, ist eitel Blendwerk, und jeder Tilgungsplan, der diesz nicht seyn soll, beruht auf der Voraussetzung, dasz der festgesetzte Fonds nicht nur aus einem Ueberschusz der Staatseinnahmen entnommen, sondern dasz auch während des ganzen Zeitraums, wofür der Plan berechnet ist, niemals das Verhältnisz zwischen dem, für jede Periode berechneten, Tilgungsfonds, und dem Gesamtbetrage der Staatsschuld ungünstiger werde.“

Lang zijn deze dwalingen in Engeland gekoesterd geworden, totdat eindelijk de schriften van Hamilton en Ricardo de oogen deden opengaan.

In 1829 heeft men in Engeland tot stelregel aangenomen, nimmer te delgen, zoo er geen werkelijk overschot bestaat⁴⁾.

1) Zie *Achersdyck*, *Ned. Fin.*, bl. 38.

2) pag. 454.

3) S. 429.

4) *Mac Culloch*, pag. 461.

Hamilton toonde aan, dat het amortisatiefonds in plaats van de schuld te verminderen ze vermeerderd had, en bewees, dat het bedrag der inkomsten boven de uitgaven het eenige werkelijke amortisatiefonds is, waardoor eene staatsschuld kan worden afgelost.

Aan instellingen tot amortisatie zijn vele nadeelen verbonden. Het is gevaarlijk, groote sommen ter beschikking te stellen van een ligchaam, wiens operatiën uit den aard der zaak geheim moeten zijn; want is de stand zijner zaken openbaar, weet men, dat er door het bestuur der amortisatie zal gekocht worden, dan zullen de effecten rijzen, terwijl het in zijn belang ligt, om voor prijzen beneden pari in te koopen¹⁾.

IJdel is de bewering, dat men door die rijzing de gelegenheid bekomt, om eene rentenvermindering te bewerken. Want de rijzing is in zulk een geval kunstmatig te weeg gebragt; zij is dan geen gevolg en geene aanduiding van overvloed van kapitalen of lage kapitaalwinsten. Bij eene rijzing, die niet in deze laatste omstandigheden hare oorzaak heeft, kan men niet verwachten, dat men tegen gunstiger voorwaarden zal kunnen leenen, en in dat geval alleen zal het tijdstip der conversie daar zijn.

Het bestaan van een aanzienlijk fonds, dat men als het ware voor de hand heeft, zal de regering al ligt tot onnoodige uitgaven nopen, al ligt tot eenen oorlog aanleiding geven, dien men anders zou vermeden hebben. „Een amortisatiefonds,” zegt Smith²⁾, „hoewel ingesteld, om oude schulden te betalen, maakt de middelen, om

1) de Bruyn Kops, bl. 219.

2) Smith, II, pag. 622.

er nieuwe te maken bijzonder gemakkelijk¹⁾. Vermeerdering van belastingen gaat dikwijls met moeilijkheden of tegenkanting gepaard; ieder ziet zich ongaarne genoodzaakt, om zijne beurs te openen, maar laat er zich minder aan gelegen liggen, dat zulk een fonds wordt aangetast²⁾. Zoowel in Engeland en Frankrijk als in ons vaderland zijn de amortisatiekassen aangerand geworden.

Het is dan ook om deze reden, dat Ricardo zich tegen instellingen van amortisatie verklaart.

Voorts moeten zulke plannen van amortisatie zoodanig op tijd werken, dat men wel vooruit kan verzekeren, dat er intusschen de eene of andere omstandigheid in den weg zal komen, die ze zal verijdelen, of althans zal doen wijzigen³⁾. Wanneer men de geschiedenis der verschillende amortisatiefondsen nagaat, zal men hiervan ten volle overtuigd worden⁴⁾. En al kwam er niets tusschen beiden,

1) „De Republiek van Noord-Amerika is, zoo ik meen, de eenige staat, die zijne schuld eenmaal heeft geamortiseerd; — Doch die schuld was klein in evenredigheid van de middelen. In bijna alle andere staten hebben de instellingen tot amortisatie slechts bijgedragen, om de staatsschuld te doen toenemen, en onze staat heeft voor de historie der financiën het voorbeeld opgeleverd, hoe ver men het in dit opzigt brengen kan.” (*Achersdyck, Over Belastingen en Bezuiniging*, bl. 42.)

2) *Smith*, II, pag. 632; *Mac Culloch*, pag. 465. Vg. pag. 430.

3) *Nebenius*, S. 432 ff.; *Rau*, III, § 521.

4) Reeds aan het eerste amortisatiefonds, in 1716 in Engeland door Walpole ingesteld, werd door dien minister zelve na eenigen tijd eene andere bestemming gegeven. (*Mac Culloch*, pag. 449, 450; *Revue des deux Mondes*, Juillet, 1849, pag. 41.)

Zie hoe vele veranderingen er sedert in de Engelsche amortisatieplannen hebben plaats gegrepen bij *Ricardo*, *Essai*, pag. 713 suiv.; *Nebenius*, 1e Ausg., S. 42 des Anhangs; *Cohen*, pag. 200.

Ook in Frankrijk is men dikwijls van het gemaakte plan afgeweken. Zie *Rau*, III, § 520, in nota d.

al bleef de vrede ongestoord, zoude het nog zeer moeilijk zijn, de belastingen in tijd van vrede even hoog te houden als gedurende den oorlog. Men zal niet altijd den wensch naar verligting geheel onbevredigd kunnen laten¹⁾. „In de eerste plaats,“ merkt Smith aan²⁾, „is dit amortisatiefonds, wanneer men zelfs veronderstelde, dat het nooit aan zijne bestemming onttrokken werd, in het algemeen volkomen onevenredig aan hetgene vereischt zoude worden, om de gansche, gedurende den oorlog ontstane, schuld te delgen³⁾, in een tijdsbestek als dat is, gedurende hetwelk men met reden verwachten kan, dat men vrede zal houden; en in de tweede plaats wordt dit fonds bijna altijd tot iets anders aangewend.“

Eindelijk zijn zulke instellingen onnoodig. Men verkrijgt dezelfde uitkomst zonder ze tot stand te brengen. Wanneer de regering eens voor zekere som effekten heeft ingekocht, welke zij aanstonds vernietigt, zullen de uitgespaarde renten haar reeds het eerstvolgende jaar in staat stellen, om op nieuw effekten in te koopen en te vernietigen. Gesteld dat eene regering een jaarlijksch overschot hebbe van een millioen; daarvoor een millioen aan schuldbekentenissen ingekocht hebbende, kan zij het tweede jaar voor een millioen inkoopen plus de intresten, die

1) *Nebenius*, S. 431; *Rau*, III, § 520. Vg. *Mac Culloch* pag. 465.

2) II, pag. 631.

3) *Sinclair* stelt voor (I, pag. 377), om tot stijving eener amortisatiekas aan elken ingezeten de verpligting op te leggen, om bij zijnen dood ten minste de helft van zijn zuiver jaarlijks inkomen aan den staat te vermaken, op straffe van nietigheid van het testament. Van de nalatenschap van iemand, die *ab intestato* stierf, zou het inkomen van een geheel jaar moeten gevorderd worden. Zulk een *income-tax* zou niet alleen een harde maatregel zijn omtrent de erfgenamen, maar ook aanleiding geven tot het aantasten der kapitalen.

zij van het eerst gedelgde millioen niet meer te betalen heeft. Zij geniet dan evenzeer het voordeel der renten van renten. Er wordt niets verloren, al keert de schatkist niet regelmatig de renten aan eene andere kas uit. Men bespaart zelfs door deze handelwijze de hooge¹⁾ administratiekosten van het amortisatiefonds²⁾.

Doch hetzij er een amortisatiefonds besta, hetzij niet, men delge nimmer, zoo er geen werkelijk overschot bestaat³⁾. Eene delging, wanneer er geen overschot is, zou met den arbeid der Danaïden kunnen vergeleken worden. Het is eene ijdele operatie, alleen geschikt, om het oog te verblinden en het kwaad te verergeren. „Onder alle denkbare plannen“, zegt Nebenius⁴⁾, „blijft het eenvoudigste het beste, om namelijk in tijden van vrede zoo veel mogelijk op de gewone inkomsten uit te sparen, om de gedurende den oorlog geklommen schuld te verminderen, en tot dit einde zich des te meer in te spannen en des te spoediger te handelen, hoe drukkender de schuldenlast geworden is.“

Niet minder juist zegt Say⁵⁾, „qu'une nation, non plus qu'un particulier, ne s'affranchissent d'une dette et des obligations qu'elle impose, qu'en proportion de la supériorité qu'on parvient à maintenir de leurs recettes par-dessus leurs dépenses, et qu'on la rembourse à mesure qu'on a des sommes disponibles. Tout autre amortissement est un pur charlatanisme.“

1) Hoe aanmerkelijk die kosten zijn zie men o. a. bij Say, *Cours complet*, pag. 526, in nota 2.

2) Say, *Cours complet*, pag. 526.

3) Vg. Achersdyck, *Over Belastingen*, bl. 43.

4) S. 450.

5) *Cours complet*, pag. 527.

Over een staatsbankroet.

Het eenvoudigste en gemakkelijkste middel, om zich van eene staatsschuld te bevrijden, is een staatsbankroet; maar geen middel voorzeker is onregtmatischer en schandelijker.

De belastingschuldigen worden bevoordeeld ten koste der schuldeischers van den staat, die op de eerlijkheid van de regering vertrouwende, hun wettig eigendom hebben afgestaan. Het is eene berooving van den eenen, om aan den anderen te schenken¹⁾. Het voordeel der belastingschuldigen kan ook niet opwegen tegen het nadeel, dat door de rentheffers geleden wordt. Deze zijn oneindig minder in aantal dan gene; de som aan de laatsten ontnomen brengt dus veel grooter verlies voor hen te weeg, dan dezelfde som, aan de eersten geschonken, dezen winst oplevert; dezelfde som, die nu onder de belastingschuldigen verdeeld wordt, moet in veel meer deelen gesplitst worden. Sommige rentheffers zullen alle middelen van bestaan verloren hebben en den hongerdood moeten duchten; geen belastingschuldige, al moet hij voortdurend voor de renten opbrengen, zal zich ligt tot dit uiterste gebragt zien. En hoe diep beklagenswaardig zijn minderjarigen, gestichten en inrigtingen, wier vermogen volgens de wet in de

1) «Repudiation by a nation, of which the creditors form a portion, is to defraud and impoverish one portion of the community to enrich others, by making them receivers of stolen goods.» (*W. Ellis*, *Questions and Answers suggested by a consideration of some of the arrangements and relations of social life*, London, 1848, pag. 162.)

staatspapieren van het land, dat ophoudt te betalen, moest belegd worden!

Door een staatsbankroet wordt een der gewigtigste voorschriften der zedelijkheid overtreden. Heilig moet het eens gegeven woord zijn; naauwgezet moet elke aangegane verbindtenis worden vervuld. Schande en verguizing is het regtmatische loon van individuen en volken, die trouweloos handelen. De verbindtenissen omtrent de schuldcischers na te komen is zulk eene onmiskembare verplichting voor den staat, dat men het als overbodig kan beschouwen zulks in eene grondwet te vermelden¹⁾.

Men wachte zich voor de dwaling, dat de nationale rijkdom door eene vernietiging van de staatsschuld onmiddellijk zoude vermeerderd worden. Een bankroet kan de geleende en verteerde waarden niet weder te voorschijn brengen. Wordt de staatsschuld afgelost, dan kan men evenmin aan de eenmaal vernietigde waarden het aanzijn teruggeven, maar de sommen, die men terugbetaalt, zullen in den regel uit nieuwe besparingen, uit nieuw gezamelde kapitalen bestaan, waarmede het vroegere verlies hersteld is. Doch een bankroet is niet het gevolg van eene nieuwe voortbrenging: tegen de winst van sommigen staat een gelijk verlies van anderen over. „Contracter une dette,” zegt Say²⁾, „c'est se charger d'un fardeau dont la banqueroute elle-même ne saurait vous libérer, puisque son effet ne serait pas d'augmenter les revenus des parti-

1) Zie art. 173 van onze Grondwet; art. 14 der *Constitution de la république Française*.

Een staat, die zich niet schamen zou, een bankroet uit te spreken, zal voor dien maatregel niet terugdeinzen, omdat het in de grondwet geschreven staat.

2) Zie bij *Ricardo, Oeuv.*, pag 223 in nota.

culiers de tout ce que l'impôt leverait de moins; mais seulement d'augmenter les revenus des contribuables (qui ne paieraient plus cette portion de l'impôt) aux dépens des rentiers (qui ne la recevraient plus)."

Zijn het intusschen buitenlanders, die door het bankroet getroffen worden, dan moeten de renten, die hun betaald werden, als eene vermeerdering van het nationale inkomen aangemerkt worden; terwijl de geleende kapitalen, ofschoon zij onvruchtbaar verbruikt werden, niet gestrekt hebben, om den nationalen rijkdom te verminderen.

Eene regering, die de schuld doorhaalt, spaart ook de perceptiekosten van de tot rentenbetaling vereischte belastingen, en de administratiekosten der staatsschuld uit. Zij verliest daarentegen haar krediet, en snijdt zich voor het vervolg de gelegenheid af, om zelfs bij de dringendste noodzakelijkheid door vrijwillige leeningen de vereischte ondersteuning te bekomen. Althans, zoo zij nog geldschietters vinden mogt, zal zij zich zeer harde voorwaarden moeten laten welgevallen. De premie van verzekering zal zeer hoog worden. Het wantrouwen, dat de regering inboezemt, zal haar bij al hare handelingen duur te staan komen.

Vraagt men, welken invloed een staatsbankroet op de nationale welvaart zal uitoefenen ¹⁾, dan kan men niet ontkennen, dat na een lang tijdsverloop de daardoor gewijzigde verdeling der jaarlijksche inkomsten voordeelig zal werken, dat de tegenwoordige belastingschuldigen meer kapitalen zullen verzamelen, dat diensvolgens de voortbrenging, dan ook niet langer door zulke hooge belastingen

1) Een bankroet is een diefstal, weshalve elke beschouwing dien-
aangaande eigenlijk als onnoodig zou kunnen beschouwd worden.

belemmerd, zich meer zal uitbreiden¹⁾. Maar aanvankelijk zullen duizenden hun brood missen; de belastingsschuldigen zullen niet naar dezelfde voortbrengselen vragen als nu de rentheffers, althans niet in dezelfde verhouding, weshalve de voortbrenging zich zal moeten wijzigen, hetgeen nimmer zonder verlies gepaard gaat²⁾. Slechts langzaam zal het maatschappelijk gebouw zich herstellen van den schok, door zulk eene geweldige omkeering daaraan toegebracht.

Een staatsbankroet kan bij een ontzettend onweder vergeleken worden, dat ofschoon vreeselijke verwoestingen aangerigt hebbende, doordat het de lucht gezuiverd heeft, ten laatste als heilzaam moet worden erkend.

Maar welke voordeelen ook aan een staatsbankroet mogen verbonden zijn, altijd zullen zij te duur gekocht worden, met het ongeluk van zoo velen, met opoffering van recht en billijkheid, met verlies van krediet en van eer.

De abt Terray, *contrôleur-général des finances* onder Lodewijk XV en Lodewijk XVI dacht er geheel anders over. Zijn grondregel was, dat er elke eeuw een bankroet zijn moest, om de financiën van den staat in het gelijk te brengen, en dat een koning niet behoefde te aarselen, om te leenen, omdat het hem vrijstond, de

1) Volgens Ricardo zou men, om den invloed van een staatsbankroet op de welvaart te bepalen, moeten weten, wie het geld op de nuttigste wijze besteden zou, de rentheffer, of de belastingsschuldige. Uit het enkele oogpunt van nuttigheid voor de natie, meent hij, zou het dus meer, of minder wenschelijk kunnen zijn, dat een bankroet den belastingsschuldige van de rentenbetaling ontsloeg. Zie Ricardo; *Principes*, pag. 219, 220.

2) Vg. Ganilh, *Dict. in voce banqueroute*.

oude renten niet meer te betalen, wanneer zij lang genoeg bestaan hadden ¹⁾. —

Een staatsbankroet bestaat niet bloot daarin, dat men door de geheele staatsschuld de pen haalt, willekeurig de renten vermindert, terwijl men hetzelfde kapitaal blijft toekennen, of omgekeerd; neen, behalve zulke openbare bankbreuken kan op eene bedekte wijze hetzelfde geschieden. Zoo heeft er b. v. eene bedekte bankbreuk plaats, wanneer de nominale waarde van het geld verhoogd, of zijne waarde verminderd wordt. De wet van den 22^{en} Maart 1839, waarbij bepaald werd, dat de Nederlandsche gulden ruim 3 azen minder fijn zilver zoude bevatten, was derhalve, ofschoon men daarbij geene kwade bedoeling had, eene bedekte bankbreuk. De regering ontsloeg elken schuldenaar, en dus ook zich zelve, die zoo vele millioenen verschuldigd was, van de verplichting, om evenveel terug te geven als men schuldig was ²⁾. Zoo was het ook een bedekt staatsbankroet, toen Law de Fransche staatsschuld met papier afloste. Dat papier was minder waard dan de som, die het uitdrukte.

Wanneer de regering eene belasting legt op de renten der effekten, heeft er eveneens een bedekt bankroet plaats. Want zij betaalt minder dan zij beloofd heeft ³⁾. Die maatregel valt alleen te verdedigen, wanneer de regering van haar regt, om belastingen te heffen, gebruik makende

1) *Bresson*, I, pag. 378.

2) Vg. *Burg. Wetb.*, art. 1793.

3) Montesquieu wil in den nood de rentheffers het minst ontzien hebben. (Zie *Liv. XXII*, ch. 18). Ook Say wil niet, dat de effekten onbelast blijven. (Zie *Cours complet*, pag. 499). Vele andere schrijvers zijn mede hevig tegen de rentheffers te velde getrokken.

eene belasting op het inkomen der ingezetenen legt. Dan bestaat er geene reden, waarom de effektenhouders zouden vrij blijven. De ingezetenen, die buitenlandsche effekten bezitten, zullen echter in staat zijn, de belasting te ontduiken. Alleen de houders zijner eigene schuldbekentenissen kan de staat zeker treffen. En tot de buitenlandsche houders zijner effekten zal hij den maatregel niet kunnen uitstrekken, zonder zich aan trouweloosheid schuldig te maken en zijn krediet te benadeelen.

De Engelsche regering heeft echter niet geschroomd ook van de effekten, die aan buitenlanders toebehoorden, de ingestelde belasting te heffen. Sir Robert Peel heeft getracht dien maatregel te verdedigen ¹⁾.

Maar het valt ligt, wanneer men onregt plegen wil, een of ander voorwendsel te vinden. Toen Silezië nog aan Oostenrijk behoorde, had Oostenrijk eene leening ten behoeve van Silezië aangegaan, waarin vooral ons vaderland aandeel nam. Het aan Pruisen hebbende moeten afstaan, wilde Oostenrijk niet betalen, terwijl Pruisen beweerde, met de schuld van Silezië niets te maken te hebben. Wij leden er intusschen groot nadeel bij.

Zoo weigerde ook Rusland, toen het het groothertogdom Warschau bekam, de schuld te erkennen, die Saksen op dat land had aangegaan. Onderscheidene staten van Amerika hebben geweigerd hunne schulden te betalen, onder voorwendsel, dat de leeningen niet in den wettelijken vorm gesloten en grootendeels voor onredelijke prijzen verkocht waren geworden ²⁾.

¹⁾ Zie de gronden door Peel aangevoerd, benevens de wederlegging bij *E. van Voorthuysen*, II, bl. 44, 45.

²⁾ *Rau*, III, § 482, in nota d.

Alle krachten behooren te worden ingespannen, om een staatsbankroet te verhoeden. Maar heeft het eenmaal plaats gehad, dan is het schier ondoenlijk, het aangedane onrecht weder goed te maken, daar de schuldbekentenissen gedurig van de eene hand in de andere overgaan.

Nog menigvuldiger zal dit geschieden in tijden van krisis en beroering, wanneer de staat heeft opgehouden te betalen. Altijd zullen er velen genoodzaakt zijn, zich van hunne effekten te ontdoen, hoe laag de prijs, die er misschien nog voor geboden wordt, ook zijn moge. Wil de regering daarna het geleden onrecht herstellen, door de doode of passive schuld, hetzij op eenmaal, hetzij allengs door uitloting weder in het leven te roepen, zoo maken zij, die de effekten voor lagen prijs gekocht hebben, ongehoorde winsten, terwijl zij, die de schade hebben geleden, hun verlies niet vergoed zien. De eersten ontvangen als het ware een geschenk, waarvoor aan de natie nieuwe lasten zullen moeten worden opgelegd, en zij zelve, die door het bankroet benadeeld zijn geworden, waarschijnlijk insgelijks zullen bijdragen.

Liefdadige inrigtingen en andere zedelijke ligchamen zullen wel het meest hunne papieren behouden hebben en derhalve nog het best kunnen worden schadeloos gesteld. In het algemeen echter zal de maatregel niet aan het voorgestelde doel beantwoorden, en wel des te minder, naarmate er meer tijd sedert het bankroet verlopen is

Iets anders is het intusschen, wanneer de regering, zonder een oogenblik opgehouden te hebben de schuld te erkennen, ten gevolge van een oorlog, of andere buitengewone omstandigheden, slechts achterlijk gebleven is, in de voldoening der renten. In zulk een geval mag men onderstellen, dat nog velen hunne effekten behouden zul-

len hebben, althans zoo de betaling niet lang opgeschort is gebleven. De opgelopen renten zullen echter al ligt de middelen der staatskas te boven gaan; uit dien hoofde pleegt men dan ook voor de verschenen en onbetaald gebleven coupons, nieuwe schuldbekentenissen uit te reiken ¹⁾. Zoo handelde o. a. Rusland in 1816 ten opzichte van ons vaderland, nadat het gedurende 1813, 1814 en 1815 de renten niet had uitgekeerd ²⁾.

Geheel onmogelijk is het, om een staatsbankroet te herstellen, dat door de depreciatie van papieren geld wordt te weeg gebracht, en waartoe eene te groote uitgifte van dat ruilmiddel noodwendig leiden moet. Het papieren geld komt onophoudelijk in andere handen; hij, wien men eene schadeloosstelling geeft, heeft er misschien het minst bij geleden.

De regering zal echter wel doen met haar in waarde gezonken papier hoe eerder hoe beter tegen den koers in te trekken, opdat er door verdere daling geene nieuwe verliezen geleden worden.

1) Men noemt dit het *consolideren* der coupons.

2) *Nebenius*, 1e Ausg., S. 49.

VIERDE HOOFDSTUK.

Nadeelen der staatsschulden.

§ 1.

De natie wordt armer.

Het grootste nadeel, dat in het maken eener staatschuld gelegen is, bestaat in de vernietiging der geleende kapitalen, die in den regel onvruchtbaar verbruikt worden. Particulieren kunnen rijk worden al leenen zij; zij leenen gewoonlijk niet dan tot een vruchtbaar verbruik, waarbij het kapitaal in stand gehouden wordt, terwijl bij den staat meestal het omgekeerde plaats vindt. Het is klaar, dat wanneer de geleende kapitalen onvruchtbaar verbruikt worden, het nationale vermogen vermindert, voor zoo veel de geleende som bedraagt. En het inkomen, dat zij opleverde, is voor de natie verloren¹⁾.

„De Nationale rijkdom“, zegt den Tex²⁾, „is werkelijk verminderd, wanneer het kapitaal, hetwelk aan den Staat is opgeschoten, vernietigd wordt door het gebruik, hetwelk de Regering van hetzelfde heeft gemaakt. Oorlogskosten noodzaken den Staat tot eene geldleening. De sommen, hierdoor verkregen, worden besteed tot het

1) Zie bij Say, *Traité*, pag. 341, *Tableau pour indiquer la marche des valeurs dans les emprunts publics.*

2) bl. 183.

aankopen van levensmiddelen, kleederen, oorlogsbehoef-
ten, tot het daarstellen van magazijnen, hospitalen, tot
het verleenen van fouragiën en tafelgelden aan Opper-
officieren, enz. Wanneer de oorlog geëindigd is, is ook
die voorraad verbruikt en houden de daargestelde inrig-
tingen op te bestaan. Van hetgeen dus voor die groote
sommen was aangekocht, bestaat niet meer. Dit alles is
verdwenen, en niets is er overig, hetwelk hetzelfde ver-
tegenwoordigt. De millioenen kapitaal, welke tot die uit-
gaven zijn besteed, mogen al misschien zijn in handen
der ingezetenen, zoo namelijk de aankopen der benoo-
digdheden niet buitenslands hebben plaats gehad; doch
de voorraad, welke aangekocht werd, was ook kapitaal,
was rijkdom, en deze is verbruikt en onherroepelijk verloren. "

Zal de staatsschuld worden afgelost, dan moeten de
ingezetenen de geleende en verteerde waarde op nieuw
voortbrengen. «Le mal», zegt Say ¹⁾, «que fait un gou-
vernement lorsqu'il emprunte est irremédiable. Il est com-
mis du moment que l'emprunt est négocié et son pro-
duit consommé; car une valeur consommée ne peut plus
être recouvrée. Il faut qu'elle soit produite de nouveau.
Si l'on se dispense de la rembourser, on fait tort au
prêteur. Si on la rembourse, on fait tort au contribuable;
car il faut alors qu'il produise par ses sueurs et avec les
instruments qui sont sa propriété, le capital *tout entier*
qui a été emprunté, accru de tous les frais, de tous les
profits usuraires, de toutes les dilapidations, cortège or-
dinaire des opérations de finance.»

Doch niet alleen door die vernietiging van kapitalen

1) *Cours complet*, pag. 528.

wordt de natie armer; ook daardoor, dat er nu minder zal worden voortgebracht, minder nieuwe rijkdom zal ontstaan.

„Naarmate het kapitaal van een land vermindert,“ zoo spreekt Ricardo ¹⁾, „verminderen zijne voortbrengselen, en, bij gevolg zullen, indien de regering en de natie voortgaan met dezelfde verteringen te maken, terwijl de jaarlijksche wedervoortbrenging afneemt, de hulpmiddelen van het volk en van den staat met eene steeds toenemende snelheid afnemen, en ellende en ondergang er de onvermijdelijke gevolgen van zijn.“

De sommen, die geleend worden, worden reeds als kapitalen tot de voortbrenging gebezigd, of zij bestaan uit nieuwe besparingen, die weldra als kapitalen tot de voortbrenging aangewend zouden zijn geworden. In beide gevallen gaan zij voor de nijverheid verloren; zij worden daaraan onttrokken, of zij worden er niet in gebezigd. Het valt wel niet te loochenen, dat de leeningen den prikkel tot besparen versterken, dat men, wanneer de gelegenheid, om op die wijze vruchten te trekken van hetgeen men bespaart, niet bestond, een deel der geleende sommen niet opgespaard, maar verteerd zou hebben, doch de prikkel tot besparen is buitendien te sterk, dan dat men niet zou mogen aannemen, dat het grootste deel toch gespaard zou geworden zijn, hetwelk men dan nuttig zou aangewend hebben. Dit geldt ook van de sommen, die in den vorm van belastingen voor aflossing der staatsschuld, zelfs van die, welke voor de rentenbetaaling, worden opgebracht. Zonder die belastingen zou er ongetwijfeld meer door de belastingschuldigen verteerd

¹⁾ *Principes*, pag. 121, 122.

worden, maar een gedeelte van hetgeen zij opbrengen zouden zij zeker als kapitaal aangelegd hebben.

Ziet men reeds in, dat de voortbrenging zal verminderen door de bloote omstandigheid, dat er kapitalen aan de nijverheid onttrokken worden, nog meer valt dit in het oog, wanneer men let op het gevolg, dat hieruit voortvloeit, dat namelijk de rentenstand rijst, of eene daling daarvan verhinderd wordt.

Immers, wanneer de vraag naar kapitalen dezelfde blijft, moet het verminderd aanbod te weeg brengen, dat de prijs der kapitalen stijgt, terwijl een vermeerderd aanbod dien prijs zou hebben doen dalen. Daarbij komt nog, dat de regeringen dikwijls hoogen intrest geven, zoodat zeer vele kapitalisten liever hunne kapitalen aan haar zullen afstaan dan aan de nijverheid. „Wie zou,“ vraagt Storch¹⁾, „tegen 5 of 6 % aan den landbouw, aan de fabrieken, aan den handel willen uitleenen, als men eenen leener vindt, die altijd bereid is, om eenen intrest van 7 of 8 % te betalen?“

Hooge intrest werkt nadeelig op de voortbrenging. Gelijk lage intrest tot vele nieuwe ondernemingen zal aanleiding geven, zullen dan vele ondernemingen moeten gestaakt worden, omdat zij na aftrek van den intrest geene winst voor den ondernemer overlaten²⁾. En de ondernemer, die zijne nijverheid kan blijven voortzetten, zal met eene mindere winst moeten tevreden zijn. Hierdoor vermindert de prikkel om te sparen, en eene nijverheid uit te breiden, of te beginnen, hetgeen ook nadeelig op de voortbrenging werkt.

1) III, pag. 155.

2) Vg. boven hi. 74.

Werkt hooge intrest nadeelig op de voortbrenging, niet minder doen zulks de belastingen, een ander, en noodzakelijk gevolg der staatsleeningen. Dikwijls belemmeren zij het verkeer, veroorzaken zij tijdverlies, brengen zij lastige formaliteiten mede, bezoeken van ambtenaren (die niet zelden in kwellingen ontaarden) enz., welke omstandigheden allen de voortbrenging belemmeren.

Voorts verhoogden de belastingen de kosten van voortbrenging der waren, waarop zij drukken. Op wien die verhoogde kosten ten laatste nederkomen, kan niet onvoorwaardelijk gezegd worden. Het hangt van de omstandigheden af ¹⁾. Gesteld, dat de ondernemer er in slaagt, om de verhoogde kosten door den verbruiker te laten dragen, dan zal deze wegens den geklommen prijs naar minder voortbrengselen vragen; zijne inkomsten toch rijzen niet al rijst de prijs der waren ²⁾. Velen zullen ook niet meer naar een voortbrengsel vragen, omdat het genot, hetwelk hun dit voortbrengsel verschafft, niet opweegt tegen de grootere opoffering, die het nu vereischt. Gesteld, dat de verhoogde kosten alleen den ondernemer treffen, dan ziet hij zijne winsten verminderd, wordt hij misschien genoodzaakt, om zijne nijverheid te laten varen.

Wanneer eindelijk de verhooging op beiden drukt, zal de afzet verminderen, of de winst, naarmate de verbruiker, of de ondernemer meer getroffen wordt. In elk geval zal de voortbrenging door de verhoogde kosten afnemen.

Wanneer een voortbrengsel duurder wordt vermindert natuurlijk de vraag. Hoe duurder iets is, hoe minder

¹⁾ Vg. E. van Voorthuysen, 1, bl. 38.

²⁾ Say, Cours complet, pag. 501.

personen het zich zullen kunnen aanschaffen. De vermindering van vraag werkt nadeelig op de voortbrenging, omdat hoe grooter de vraag is, hoe meer er wordt voortgebracht.

Daar men slechts een voortbrengsel koopen kan door een ander voortbrengsel in plaats te geven (geld is slechts de vorm, waaronder koop en verkoop gesloten wordt), volgt hieruit, dat verminderde voortbrenging tot vermindering van vraag aanleiding gevende, op nieuw de oorzaak wordt, dat er minder wordt voortgebracht¹⁾. Al te hoog opgevoerd, zoodat de ingezetenen ze niet langer uit hunne inkomsten bestrijden kunnen, zullen de belastingen der voortbrenging eenen doodelijken slag toebrengen, omdat de kapitalen, de voorwaarde tot voortbrenging, dan worden aangetast, en moedeloosheid zich van de voortbrengers meester maakt.

Verlies en winstderving vloeijen alzoo uit de staatschulden voort.

Wij mogen echter ter dezer plaatse niet nalaten op te merken, dat ofschoon de leeningen der regeringen in den regel een onvruchtbaar verbruik ten doel hebben en den nationalen rijkdom verminderen, ook het omgekeerde kan plaats hebben. Soms worden er staatsleeningen aangegaan tot een vruchtbaar verbruik, tot het daarstellen van openbare werken zooals wegen en kanalen, havens en dokken, dijken, enz., waardoor de voortbrenging mogelijk gemaakt en bevorderd wordt. Leeningen wel verre van den nationalen rijkdom te verminderen zullen hem dan vermeerderen. Het is intusschen bekend, hoe vele openbare werken ook door bijzondere ondernemingen van kapitalisten

1) Say, *Cours complet*, pag. 160, 164.

en maatschappijen tot stand zijn gekomen. Slechts een zeer klein gedeelte der staatsschulden is door het opnemen van gelden tot de bovengenoemde einden, ontstaan.

Wanneer de staat leent, om eene schuld af te lossen, worden er ook geene kapitalen vernietigd. Er heeft dan slechts eene verwisseling van schuldeischers plaats, en de nationale rijkdom blijft in denzelfden toestand.

§ 2.

De staatsleeningen geven aanleiding, dat er meer verkwaast wordt, en meer oorlogen gevoerd worden.

Leeningen geven een gemakkelijk middel aan de hand, om geld te bekomen. Bij den tegenwoordigen rijkdom der maatschappij kost het meestal weinig moeite, om eene leening te sluiten. Als men maar hooge renten beloven wil, zijn er bijna altijd geldschieters te vinden. Effekten zijn gaarne gewild¹⁾. En de gevolgen der leeningen worden dikwijls langen tijd voorbijgezien; leeningen hebben het eigenaardige, dat zij de natie omtrent den waren toestand der zaken verblinden; men stapelt schulden op schulden, en wanneer men dan eindelijk uit den noodlottigen droom ontwaakt, heeft het kwaad eene hoogte bereikt, waarop schier geene herstelling meer te hopen is²⁾.

„Aan de natie,“ zegt Mac Culloch³⁾, „is zulk een systema insgelijks welgevallig. In plaats van eene aanmerkelijke som te moeten opbrengen in den vorm van

1) Zie boven bl. 23.

2) Vg. Ricardo, *Essai*, pag. 740.

3) pag. 402.

belastingen, behoeft zij slechts den intrest dier som te betalen. Zulk een geringe last, die niemand tot aanmerkelijk groote inspanning of aanzienlijke beperking in zijne uitgaven noodzaakt, wordt algemeen zonder morren gedragen. Zulk eene wijze, om in de kosten van eenen oorlog te voorzien, schijnt meer dan de helft van zijne lasten te ontnemen; en wij staan er niet langer verwonderd over, dat de regeringen algemeen een systema aannemen, dat, terwijl het haar de rijkste hulpmiddelen verschafft, bij de onderdanen zoo veel bijval vindt" ¹⁾.

„Het is duidelijk,“ merkt Mac Culloch ²⁾ verder aan, „dat een financiële maatregel, welke de onvermijdelijke gevolgen van den oorlog vermoet en de natie misleidt omtrent haren werkelijken toestand, geene gezonde beginsels tot grondslag kan hebben. Dit is echter klaarblijkelijk het geval met het systema der staatsleeningen. Het noodzaakt werkelijk geen enkelen ingezetenen, om ten eenigen tijd eenige buitengewone opoffering te doen: en in dit opzigt gelijkt het volkomen op die zeer gevaarlijke ziekten, die langzaam en onmerkbaar het ligchaam binnensluipen en hare kwade kenteekenen niet eerder vertoonen, dan nadat zij al de levensdeelen aangetast en de geheele dierlijke huishouding gekrenkt hebben. De eenige middelen, die hetgeen in eenen oorlog verkwist en vernield wordt, kunnen herstellen, zijn de nijverheid en spaarzaamheid der ingezetenen: zullen nu die deugden in beoefening gebragt worden, dan moeten de ingezetenen den invloed van de uitgaven des oorlogs op hun particulier vermogen ten volle leeren bescffen. Het eigen-

¹⁾ Vg. hierbij *Smith*, II, pag. 631.

²⁾ pag. 403.

aardige gebrek van het systema der staatsleeningen bestaat daarin, dat het de natie hieromtrent misleidt en geen plotselinge inbreuk maakt op haar genot. Het nadert langzaam en bijna ongemerkt. Het vordert slechts geringe onmiddellijke opofferingen; maar het laat nimmer varen, waarvan het zich eenmaal meester gemaakt heeft; daar de noodzakelijkheid tot nieuwe offers, die zoowel uit eigene eerzucht, onregtvaardigheid en dwaasheid als uit die der naburen ontspringt, even dringend als immer blijft bestaan. Zulk een systema is bovenal bedriegelijk en verraderlijk. Het veroorzaakt belasting op belasting, van welke er nauwelijks eene ooit weder wordt afgeschaft; zoodat de eigendom en nijverheid der natie, alvorens zij uit hare zinsverbijstering ontwaakt en haren tegenwoordigen toestand gewaar geworden is, waarschijnlijk met eenen veel grooteren voortdurenden last zijn bezwaard, om slechts den *intrest* der staatsschuld te voldoen, dan vereischt zou geworden zijn, om al de kosten van den oorlog te bestrijden, zoo zij den last in eens op zich genomen had.

Ook Ricardo maakt op dit nadeel der staatsleeningen opmerkzaam. „Het is een systema,“ zegt hij¹⁾, „dat de strekking heeft, om ons minder vlijtig te maken, om ons omtrent onzen toestand te verblinden.“ Tot staving van zijn gezegde voert hij aan, dat, wanneer men van elk zijnu aandeel vordert in de kosten van eenen oorlog, de ingezetenen trachten zullen, deze som op hun inkomen uit te sparen, terwijl, wanneer de staat leent, slechts zooveel minder door hen zal verteerd worden, als de belasting voor de rentenbetaling bedraagt²⁾.

1) *Principes*, pag. 221.

2) Zie boven bl. 102 en 103 de eigene woorden van Ricardo.

Die verblinding nu wordt nog vermeerderd door de kortstondige meerdere welvaart, die uit de vertering van de geleende kapitalen voortvloeit. Voornamelijk zal dit plaats hebben, wanneer het buitenland de kapitalen levert; en geen der inlandsche kapitalen aan zijne bestemming onttrokken wordt. Voor den oogenblik zullen vele handen werk vinden, onderscheidene takken van nijverheid eene grootere uitbreiding erlangen, de handel dikwijls in levendigheid toenemen. In oorlogstijd zien wij ook vooral den landbouw zijne voortbrengselen gunstig afzetten. Op velerlei personen worden inkomsten overgedragen, die niet nalaten de vraag naar allerlei waren te vermeerderen. Wanneer dan eindelijk de geleende kapitalen verteerd zijn, doen zich allengs de noodlottige gevolgen gevoelen. Niet altijd echter gaan dan nog de oogen open; meermalen heeft men na het eindigen van eenen oorlog de afnemering der nijverheid aan den teruggekeerden vrede toegeschreven, in plaats van de oorzaak te zoeken in den verminderden rijkdom en de vernietigde kapitalen.

Leeningen dan geven een gemakkelijk middel aan de hand, om geld te bekomen. Maar te regt zegt Mac Culloch ¹⁾, «dat de gemakkelijkheid der operatie slechts in eenige gevallen een voordeel is, terwijl zij in andere een zwaar gebrek kan zijn.» Zij geeft namelijk aanleiding, dat de regeringen ligter tot onnoodige uitgaven overgaan, dat er meer verkwist wordt. «It would scarcely be more imprudent», zegt Hume ²⁾, «to give a prodigal son a credit in every banking shop in London, than to empower a statesman to draw bills in this manner upon posterity.»

1) pag. 403.

2) Zie bij Mac Culloch, pag. 412.

De regering, die de gemakkelijkerheid, waarmede zij zal kunnen leenen, vooruitziet, ontslaat zich van den pligt, om te sparen, merkt Smith aan ¹⁾. „On pose en fait,“ zegt Say, „ce qui doit être en question; car la nécessité d'une dépense doit toujours être un point en question ²⁾.— Ceux qui en tiennent les rênes (du gouvernement) ne considèrent pas l'argent du même oeil que les contribuables; ils n'y voient qu'un moyen puissant de satisfaire leurs vues personnelles, de réaliser les rêves de leur ambition, de leur vanité, de leur cupidité et quelquefois, de ce qu'ils imaginent être le bien de l'État“ ³⁾.

Men kan gerust aannemen, dat vele onnoodige en verkeerde uitgaven nimmer zouden hebben plaats gehad, indien het hulpmiddel der leeningen onbekend was. Is men verzekerd, dat men niet zonder moeilijkheden of ontevredenheid te verwekken geld kan bekomen, dan zal het noodzakelijke of wenschelijke eener uitgaaf vooraf meermalen gewikt en gewogen worden.

Onderscheidene schrijvers vestigen ook bijzonder daarop de aandacht, dat de staatsschulden de oorlogen gemakkelijker maken en daardoor vermenigvuldigen. Men kan wel niet ontkennen, dat er, zoo er geene staatsschulden bestonden, enkele oorlogen zouden voorgekomen zijn, en dat zij derhalve ook uit dit oogpunt gezegd kunnen worden eenen noodlottigen invloed uit te oefenen. Men bedenke evenwel, dat hoe wenschelijk het ook ware, dat er nimmer geoorloofd werd (elke oorlog, afgezien van alle andere beschouwingen, moet als eene ramp be-

1) II, pag. 616.

2) *Cours complet*, pag. 488.

3) *Cours complet*, pag. 487.

schouwd worden om den nadeeligen invloed, dien de welvaart ondervindt), die daadzaak niet is weg te nemen. Het is geschied, toen de staatsschulden onbekend waren en het geschiedt nog. En wanneer er dan oorlog gevoerd wordt geven juist de leeningen het middel aan de hand, om de vereischte uitgaven over een aantal jaren te verdeelen, en ontheffen zij van de noodzakelijkheid, om die drukkende oorlogsbelastingen op te leggen, welke zeker aan de nijverheid nog meer nadeel zouden toebrengen dan de leeningen.

§ 3.

Belastingen.

Wat de regering leent, wordt meestal onvruchtbaar verbruikt. Particulieren wenden in den regel het geleende kapitaal nuttig aan, zoodat het hun de renten oplevert, die zij aan den geldschieder betalen moeten, benevens eene winst, waardoor zij hunne nijverheid beloond zien. Het is duidelijk, dat de regeringen, die de geleende kapitalen verteerd hebben, niet in staat zijn, de renten te betalen dan door bijdragen uit de inkomsten der ingezetenen te heffen. De particulier houdt het kapitaal in stand en kan het eindelijk teruggeven; de regering kan zulks weder niet anders dan door uit de bijdragen der ingezetenen een kapitaal te verzamelen.

De staatsschulden derhalve bezwaren de inkomsten der belastingschuldigen met den last, om aan den staat zoo-veel op te brengen, als noodig is tot betaling der jaarlijksche renten en tot aflossing, wanneer die soms plaats heeft. Hoe grooter de staatsschuld is, hoe meer er moet worden opgebracht, hoe minder de belastingschuldigen over-

houden. „Si L'État est obligé“, zegt Say ¹⁾, „de payer tous les ans deux cents millions d'intérêts à ses créanciers, les contribuables ont deux cents millions de moins à dépenser chaque année pour les besoins ou les plaisirs de leurs familles.“

Alle belastingen, hoe noodzakelijk ook, hebben groote nadeelen. Belastingen zijn een noodwendig gevolg der staatsschulden; derhalve moeten ook de nadeelen der belastingen als een bezwaar tegen de staatsschulden ingebracht worden. Ons bestek gedooft niet, al die nadeelen op te sommen; wij zullen slechts op enkele punten opmerkzaam maken.

Wij hebben reeds gezien, welk eenen nadeeligen invloed de belastingen op de voortbrenging uitoefenen, en hoe zij het ontstaan van kapitalen in den weg staan. Hoog opgevoerd, zullen de belastingen tot landverhuizing aanleiding geven. „De wensch,“ zegt Ricardo ²⁾, „om zich met zijn kapitaal naar een ander land te begeven, waar men van zulke lasten vrij is, wordt eindelijk onwederstaanbaar, en eindigt met te zegevieren over den ingeschapen weerzin, om aan zijn vaderland en de voorwerpen zijner eerste genegenheid vaarwel te zeggen“ ³⁾. Men beseft, dat vooral zij, die kapitaal bezitten, in de gelegenheid zijn, om zich op deze wijze aan de belastingen te onttrekken. De staat verliest zijne beste burgers.

De kapitalen, die zij medenemen, gaan voor de inlandsche nijverheid verloren, de daaruit voortvloeiende inkomsten worden buiten 's lands verteerd; de last wordt nog drukkender voor de overgeblevenen.

1) *Cours complet*, pag. 526.

2) *Principes*, pag. 221.

3) Vg. *Smith*, II, pag. 642; *Soy*, *Cours complet*, pag. 491.

De belastingen, wanneer zij hoog zijn, hebben ook het nadeel, dat zij de regeringen beletten, om er te heffen tot daarstelling of instandhouding van nuttige inrigtingen, welke de stoffelijke en zedelijke welvaart des volks zouden bevorderd hebben. Men zoude in ons vaderland op vele besnoeijingen kunnen wijzen, die nimmer zouden hebben plaats gehad, zoo de hooge belastingen, ten gevolge onzer ontzettende staatsschuld, het woord *Bezuiniging* niet tot eene algemeene leus hadden gemaakt.

Dat hooge belastingen nadeelig werken op de zedelijkheid eens volks is door vele schrijvers aangetoond. De zucht tot ontduiking geeft aanleiding tot bedrog en meined. En wat spoort meer de sluikerij aan dan zware belastingen?

„Les charges imposées à la société par les gouvernements chers,“ zegt Say ¹⁾, „ont encore le fâcheux effet d’y multiplier les attentats contre les personnes et contre les propriétés. La vie y devient si difficile et la disparité des fortunes si grande, que toutes les passions y fermentent et qu’une multitude de gens, pressés par le besoin, cherchent à se soutenir par le crime.“

§ 4.

Ongelijke verdeeling der goederen.

Het grootste nadeel eener staatsschuld, zooals wij reeds gezegd hebben, ligt in de vernietiging der geleende kapitalen. Wat de rentenbetaling betreft, hebben wij opgemerkt, dat het van de omstandigheden afhangt, of het beter is, dat de renten aan uitlanders dan aan

1) *Cours complet*, pag. 491.

ingezetenen betaald worden. In het eerste geval zijn de inlandsche kapitalen in wezen gebleven, die inkomsten blijven afwerpen; in het laatste zijn die kapitalen verdwenen, maar worden er ook geene renten aan eene vreemde natie uitgekeerd. In het eerste geval is het jaarlijksche inkomen der natie even groot gebleven, maar moet men er de som, die aan renten betaald wordt, aftrekken; in het laatste is het nationale inkomen verminderd, maar behoeven er ook geene renten afgenomen te worden.

Wanneer dus ingezetenen het geld geschoten hebben, wordt het nationale inkomen niet verminderd door de betaling der renten. Die omstandigheid brengt alleen te weeg, dat er als het ware eene delegatie plaats heeft ten behoeve der rentheffers, die regt verkrijgen op een deel van de inkomsten en bezittingen hunner medeburgers. De staat belast zich met de zorg, om dit uit den zak der belastingschuldigen in den zak der rentheffers over te dragen. Velen hebben in die delegatie eene oorzaak gezien van de ongelijke verdeeling van het nationale inkomen, en schilderen het als eene groote hardheid af, dat het arbeidende gedeelte der natie van zijne gewonnen vruchten moet afstaan ten behoeve dier geldschietters, die, naarmate zij voortgaan met aan de regering te leenen, zonder moeite en inspanning al grooter en grooter aandeel bekomen aan de goederen, die jaarlijks voortgebracht worden. Hevig pleegt men daarbij tegen de rentheffers en in het algemeen tegen alle renteniers ¹⁾ uit te varen, welke

1) Een rentenier is iemand, die inkomsten geniet zonder genoodzaakt te zijn daarvoor te arbeiden. Die inkomsten zijn niet altijd renten van geleende gelden; maar ook opbrengsten van huizen, landerijen, en andere bezittingen, sinecuren, enz.

men als bloot verterende leden der maatschappij beschouwt. Men vergeet dan, dat, wanneer de regering tot groote buitengewone uitgaven overgaat, het juist een voordeel is voor den belastingschuldige, dat hij slechts den jaarlijkschen intrest behoeft te betalen van de som, dien de regering van hem zou gevorderd hebben, zoo zij geene staatsschuld gemaakt had. Die som levert hem misschien grootere winsten op dan zijne bijdragen tot de renten dezer staatsschuld. De geldschieter, die vrijwillig aan den staat leende, heeft hem dus dienst gedaan. En ook deze draagt als belastingschuldige tot de rentenbetaling bij.

Men vergeet verder, dat de verteringen van den staat elken belastingschuldige armer maken, hetzij de regering, om hare uitgaaf te bestrijden, leent, hetzij zij eene heffing doet. In het eerste geval verliest de belastingschuldige als het ware den intrest van een kapitaal; in het tweede verliest hij dat kapitaal zelf. Dit zou geheel op hetzelfde nederkomen, zoo het behoud van het kapitaal hem geene winsten boven het bedrag van den intrest verschafte. Nu hij het kapitaal behoudt is het echter natuurlijk, dat hij den intrest als belasting opbrengt, opdat de geldschieter vruchten plukke van de kapitalen, aan de regering afgestaan. Niets is billijker. Het is waar, dat er vele luije en vadsige lieden onder de renteniers zijn. Maar vindt men die ook niet onder de overige standen, bepaaldelijk onder de laagste klasse? Een rentenier behoeft niet lui en vadsig te zijn, omdat hij rentenier is¹⁾. Velen zijn eerst renteniers geworden, nadat zij een werkzaam leven geleid hebben; het is alzins billijk, dat zij nu de vruchten van hunnen vroegeren

1) Vg. de Bruyn Kops, bl. 214, in nota.

arbeid rustig genieten. Het is ook goed, dat er menschen zijn, die zich niet met stoffelijken arbeid behoeven bezig te houden. Een volk kan eerst tot beschaving komen, wanneer niet meer allen in de noodzakelijkheid zijn, stoffelijken arbeid te verrigten, om in hun onderhoud te voorzien. Welk een' gunstigen invloed heeft de beoefening van kunsten en wetenschappen niet op de welvaart gehad? hoe vele uitvindingen en verbeteringen heeft niet de nijverheid aan haar te danken? Iemand, die zich met onstoffelijken arbeid bezig houdt, draagt misschien meer tot den rijkdom bij dan honderd werklieden ¹⁾.

Een kapitalist is een nuttig lid voor de maatschappij, door zijn kapitaal te verhuren, neemt ook hij aandeel aan de voortbrenging; door het aan de regering te leenen, bewijst hij eene gewigtige dienst aan de belastingschuldigen, zooals wij gezegd hebben. Wat nu de delegatie ten behoeve der rentheffers betreft, deze maakt de ongelijkheid der fortuinen niet grooter dan zij was. Wij zullen dit door een voorbeeld zoeken op te helderen.

Stel, dat iemand R genaamd f 100 behoeft en het recht heeft, belastingen te heffen van 3 hem ondergeschikte personen, A, B en C. Stel verder, dat A een kapitaal van f 10,000, B van f 5,000 en C van f 2,500 bezit, dat hun een inkomen van f 500, van f 250 en van f 125 oplevert. Indien nu R, om de som van f 100 te bekomen, heffingen doet in evenredigheid van ieders

2) «Si les hommes dispensés de travaux pénibles donnent l'exemple des vices, il est juste que le mépris public serve de correctif à ce funeste exemple. Mais, lorsque les hommes indépendans cultivent leur intelligence, et nous apportent de nouvelles lumières, on doit bénir le sort de leur avoir fait des loisirs, dont ils se plaisent à léconder l'usage.» (*Dros*, pag. 229.)

vermogen, dan zal A $f 57,14\frac{2}{7}$, B $f 28,57\frac{1}{7}$, C $f 14,28\frac{5}{7}$ moeten opbrengen. Die getallen staan tot elkander in dezelfde verhouding als de vorige; de fortuinen zijn derhalve in gelijke verhouding gebleven.

Laat ons nu zien, welke de uitkomst wezen zal, wanneer R de som van $f 100$ verkiest te leenen, b. v. van A. A is niet in staat, dat geld van zijn inkomen af te nemen, maar tast zijn kapitaal aan, zoodat hij $f 50$ aan inkomsten verliest. R keert hem echter $f 50$ intrest uit, en laat dien door de gezamentlijke belastingschuldigen opbrengen in evenredigheid van hun vermogen. A zal dan zelf $f 28,57\frac{1}{7}$ moeten bijdragen, B $f 14,28\frac{5}{7}$ en C $f 7,14\frac{2}{7}$. De inkomsten van A worden alzoo op $f 471,42\frac{6}{7}$, van B op $f 235,71\frac{2}{7}$, van C op $f 117,85\frac{3}{7}$ teruggebragt. Ook nu blijven de fortuinen in dezelfde verhouding, en wordt het gezamentlijke inkomen van $f 825$ in dezelfde evenredigheid verdeeld als het vroegere inkomen van $f 875$.

Wij hebben hier aangenomen, dat elke belastingschuldige in volmaakte evenredigheid met zijn vermogen bijdroeg. Het is echter onmogelijk, dien regel volkomen in toepassing te brengen. De grootste fortuinen zullen altijd in mindere verhouding door de belastingen getroffen worden. Daar nu de staatsschulden de belastingen verhoogen kan men niet ontkennen, dat er wel eenige grond bestaat, om hierin eene oorzaak van eene minder gelijke verdeeling der goederen te zoeken.

Maar eene veel grootere ongelijkheid in die verdeeling wordt te weeg gebragt door het schandelijke beursspel, en de wijze, waarop de leeningen dikwijls door de regeeringen aan den meestbiedende verkocht worden. De fortuinen, die daardoor ontstaan, worden ten koste van anderen verkregen.

§ 5.

Het beursspel.

„L'agiotage est fils de l'emprunt“, zegt Droz¹⁾. Dat verderfelijke spel is uit de staatsschulden voortgevloeid, en vindt in haar gedurig nieuw voedsel. Wij hebben boven het onzedelijke en nadeelige van het beursspel aangetoond.

§ 6.

Een staatsbankroet.

Het is ontwijfelbaar, dat, als men steeds voortgaat met schulden op schulden te stapelen, een bankroet ten laatste onvermijdelijk wordt.

Alle andere beschouwingen daargelaten, zullen de belastingen, welke eene regering haren ingezetenen kan opleggen, eindelijk de uiterste grens bereikt hebben.

Ook het onzedelijke en nadeelige van een staatsbankroet hebben wij vroeger uiteengezet, zoodat wij zullen overgaan tot het volgende hoofdstuk.

1) pag. 337.

VIJFDE HOOFDSTUK.

**De apologie der staatsschulden
wederlegd.**

§ 1.

De natie wordt rijker.

Hoe ongelooflijk het ook schijnen moge, onderscheidene schrijvers hebben in het maken van staatsschulden een middel gezien, om de natie te verrijken. Zij meenden, dat een schuldbrief de som verdubbelde, waarvoor men zich schuldenaar erkende, dat men niet alleen de kapitalen in handen der schuldenaars, maar ook de schuldbrieven in handen der schuldeischers, als even vele waarden beschouwen moest. Isaac Pinto heeft o. a. gezegd¹⁾: „La création des fonds publics, quand on les fait à propos, et qu'elle n'excede point la sphere de la puissance, est une *Alchymie réalisée*, dont souvent ceux-mêmes, qui l'operent n'entendent pas tout le mystere.” Berkeley beschouwde „the public funds as a mine of gold”²⁾.

Van daar vindt men dan ook somwijlen de staatsschuldbekentenissen (effekten), die in handen der ingezetenen

1) *Essai sur le Luxe*, gedrukt achter zijn *Traité de la Circulation*, pag. 338.

2) Zie *Mac Culloch*, pag. 399. Over de hooge ingenomenheid van verscheidene schrijvers met het systema der staatsleeningen, zie men *Sinclair*, I, pag. 364.

waren, bij het nationale vermogen opgeteld. Bij Metelerkamp¹⁾ o. a. vindt men een kapitaal van 600 millioen aan inlandsehe schulden onder onzen rijkdom opgegeven.

Zelfs in onze dagen is er een schrijver opgestaan, die, zoo mogelijk, nog verder gaat dan Pinto.

De bloote vermelding van den titel van zijn geschrift is voldoende, om aan te toonen, welke ongerijnde begrippen hij verkondigt. Die titel is: *De Schuld van den Staat als Aanwinst van het Nationaal Vermogen, uit den tegenwoordigen Staat van Engeland toegelicht*²⁾. Aardig laat de schrijver der verdichte *Lettres de Sidy Mahmoud à son ami Hassan*³⁾ zich omtrent dit dwaalbegrip uit, in deze woorden: „le ministre des finances (à Paris), qui est la sagesse en personne, a pour principe, que plus on fait de dettes, plus on s'enrichit. Aussi on n'y regarde pas et on fait tout pour parvenir au comble de la richesse.”

De omstandigheid, dat eene schuldbekentenis waarde heeft voor den bezitter, omdat zij hem regt geeft op de uitkeering van inkomsten, heeft die schrijvers in den waan gebracht, dat de schuldbekentenis op zich zelve eene werkelijke waarde daarstelt, dat men door het vervaardigen van zulke papieren den rijkdom vermeerderen, kapitalen verdubbelen kan. Zij zagen aan den eenen kant het overgedragen kapitaal in handen des schuldenaars en aan den anderen kant den schuldeischer niet armer worden, maar

1) *De Toestand van Ned.*, 1, bl. 60.

2) Wij zullen ons niet vermoeijen met al de dwalingen van dit geschrift te wederleggen, maar verwijzen naar de beoordeeling van Prof. den Tex, in de *Ned. Jaarb. voor Regtsgeel. en Wetg.*, D. II, bl. 352, volg.

3) Paris, 1825, pag. 58.

dezelfde inkomsten behouden. Zij zagen den schuldeischer zelfs de schuldbekentenis verkoopen, dikwijls voor eene hoogere som dan hij had uitgeleend. Maar zij verloren geheel uit het oog, dat eene schuldbekentenis zelve nimmer vruchten afwerpt, dat, als het overgedragen kapitaal vernietigd wordt, die inkomsten (renten) aan den geldschieter uit de inkomsten van andere kapitalen voldaan worden, en dat, wanneer de schuldbekentenis door den schuldeischer verkocht wordt, en hij alzoo zijn kapitaal terugontvangt, de kooper in zijne plaats treedt, en op zijne beurt in plaats van een werkelijk kapitaal, dat vruchten oplevert, het papier bekomt, dat alleen regt geeft, om van een' ander inkomsten te vorderen. Het is zoo hoogst eenvoudig, dat, als iemand f 1000 bezittende, die aan een' ander leent tegen behoorlijk bewijs, hierdoor geen f 2000 kunnen ontstaan. Dat bewijs veroorzaakt alleen, dat er een overdracht van inkomsten plaats grijpt. Neen, door schuldbekentenissen brengt men geene nieuwe waarde voort. Vooral die van regeringen vertegenwoordigen sommen, die lang verteerd zijn. «Die Activ-Kapitalien der Gläubiger sind keine neuen Werthe,» zooals Nebenius zegt ¹⁾, «sondern nur traurige und schmerzhaftte Erinnerungen an die vernichteten.» Wanneer men al de schuldbrieven der aarde vernietigde, zou de wereld er niets armer door worden.

Doch niet alleen door het ontstaan der effecten, heeft men beweerd, wordt de natie ten gevolge eener staats-schuld rijker; ook daardoor, dat er meer zou worden voortgebracht, meer nieuwe rijkdom zou ontstaan.

1) S. 669.

En wel, zegt men dan voorcerst, omdat de nijverheid aangemoedigd wordt. Indien immers de regering de geleende sommen verteert (onvruchtbaar verbruikt), vermeerdert zij de vraag naar vele voortbrengselen; de ondernemers dier takken van nijverheid zetten meer af; velen zullen zelfs een' hooger prijs maken dan vroeger, omdat de vermeerderde vraag den prijs heeft doen stijgen. Ziedaar een prikkel voor de nijverheid, en eene oorzaak van meerdere voortbrenging. Hoe meer er gevraagd wordt, hoe meer er wordt voortgebracht.

Wij daarentegen beweren, dat, zoo men zich niet geheel door den eersten schijn laat verblinden, men tot de overtuiging komen zal, dat de nijverheid op den duur meer zou afgezet hebben en dus meer aangemoedigd en bevorderd zou geworden zijn, wanneer de regering niet geleend had. Dan waren de verstrekte kapitalen in handen der geldschieters gebleven. Gesteld, dat deze die kapitalen insgelijks onvruchtbaar verbruikten, dan zou hun verbruik dezelfde uitwerking op de nijverheid hebben, als dat der regering. Waarschijnlijk echter zouden zij ze vruchtbaar verbruiken, door ze in de nijverheid aan te wenden. En dan zal dat vruchtbaar verbruik niet slechts vraag naar arbeid en voortbrengselen doen ontstaan, maar ook de nationale inkomsten zullen hierdoor vermeerderen. Die meerdere inkomsten, hetzij ze weder tot kapitalen aangelegd, hetzij ze verteerd worden, zullen op nieuw de vraag naar arbeiders en voortbrengselen doen toenemen.

Wanneer derhalve de kapitalen in wezen blijven, is men in staat, om op den duur naar voortbrengselen te vragen, en waarschijnlijk wel in toenemende mate, terwijl de vraag der regering, hoe groot zij aanvankelijk ook zijn moge, uit den aard der zaak spoedig moet ophouden,

namelijk met het verdwijnen der geleende sommen ¹⁾.

Belastingen zijn het onvermijdelijke gevolg der staats-schulden. Ook daarin heeft men eene oorzaak van meerdere voortbrenging gezien. Die belastingen, zegt men, zijn een spoorslag geweest tot grootere vlijt, tot meerdere krachtontwikkeling. Allerlei verbeteringen en nuttige uitvindingen, waardoor men rijkere uitkomsten verkrijgt, heeft men daaraan te danken ²⁾.

Men wijst dan vooral op Engeland, waar de nationale rijkdom voortdurend nog meer geklommen is, dan de steeds aangroeiende staatsschuld. *Post hoc, ergo propter hoc* heeft men gezegd. Sommige schrijvers beweren daarentegen, dat Engeland niet in bloei is toegenomen door zijne staatsschuld, maar *in weervil* van zijne staatsschuld. Engeland's rijkdom zou nog veel grooter geweest zijn, zeggen zij, zoo ze niet bestaan had ³⁾. «Quand je vois l'industrie prospérer dans un pays dont l'administration est vicieuse, dois-je penser», vraagt Droz ⁴⁾, «que ce pays serait encore plus riche s'il était bien administré, ou dois-je croire que le moyen d'enrichir un État est de le mal administrer.»

Het is mogelijk, dat de Engelschen, en in het algemeen

1) Vg. M. Monjean bij Malthus, pag. 356 in nota.

2) Zie inzonderheid Ganilh, *De la science des Finances*, pag. 5, 10, 14, 15, Introduction, pag. XXXII suiv. en *Dict.*, alwaar hij o. a. zegt in voce *Consommations*: «Je ne crois pas m'abuser en avançant que la consommation la plus vicieuse est encore utile à la production jusqu'à l'épuisement des facultés des producteurs, épuisement évidemment illusoire dans un système social, qui ouvre le monde entier aux capitaux, au travail, à l'industrie et au commerce de tout le pays.»

3) Zie o. a. Ricardo, *Principes*, pag. 122.

4) pag. 341.

alle volken, minder zouden voortgebracht hebben, indien er geene staatsschulden bestonden, maar desniettemin zouden zij dan rijker geworden zijn. Men vergeet te veel, welke uitkomsten de kapitalen, die nu vernietigd zijn geworden, zouden hebben opgeleverd, terwijl de ingeschapen zucht der menschen, om hunnen toestand te verbeteren en nieuwe behoeften te bevredigen, welke de voortgaande beschaving doet ontstaan, hen evenzeer tot meerdere vlijt en krachtontwikkeling aanspoort en tot verbeteringen en uitvindingen leidt. En indien de belastingen door den prikkel, dien zij gaven, meer hebben doen voortbrengen, hebben zij dit ook weder weggenomen. Verondersteld derhalve, dat de zware belastingen rijkdommen hebben doen ontstaan, die anders niet zouden zijn voortgebracht geworden, wat hebben de voortbrengers aan eenen rijkdom gehad, die hun geen genot aanbragt? «*Les accroissemens de l'industrie*», zooals Say zegt ¹⁾, «*ne sont un bien que lorsqu'il en résulte un accroissement de bien-être pour ceux qui produisent.*»

Eindelijk beweert men nog, dat de staatsschulden eene natie rijker maken, doordat zij het sparen der ingezetenen bevorderen. Er ligt namelijk een prikkel tot sparen, zegt men, in den vaak hoogen intrest, dien de regeringen betalen, en in de gemakkelijke geldbelegging, die eene staatsschuld aanbiedt.

Wij mogen ook hier wederom vragen, wat baat het voor de algemeene welvaart, indien ten gevolge der staatsschuld aan den eenen kant meer gespaard wordt dan anders zoude geschied zijn, maar aan den anderen

1) *Cours complet*, pag. 309.

kant kapitalen vernietigd worden¹⁾. Het sparen is een gevolg van de zucht der menschen, om hunnen toestand te verbeteren. Ook zonder staatsschulden is er gespaard, en zou er gespaard worden. Dan misschien wel in mindere mate, maar de vernietigde kapitalen waren in wezen gebleven, en het nu bespaarde zou door de ingezetenen verteerd zijn geworden, en hun allerlei genot verschaft hebben. Besparingen, die niet strekken, om eene natie rijker te maken, of meer te doen genieten, verdienen geene toejuiching.

De staatsschulden verschaffen eene gemakkelijke geldbelegging, zegt men; zoowel groote als kleine sommen kan men elken oogenblik plaatsen en weder terugnemen. Wij stemmen toe, dat de geldbelegging in staatspapieren eene gemakkelijke wijze is, om inkomsten zijner kapitalen te genieten. Er wordt noch arbeid, noch inspanning, noch groote bekwaamheid toe vereischt. Ook ontkennen wij niet, dat het een voordeel is, dat handelaars en industriëlen in de gelegenheid zijn, om van de sommen of besparingen, die zij voor den oogenblik niet in hunne nijverheid kunnen aanwenden, vruchten te trekken. Maar wij vragen niet naar hetgeen het belang van enkelen dienstbaar is, wij vragen wat het algemeen belang medebrengt. En dan moeten wij antwoorden, dat deze omstandigheid niet langer als gunstig te beschouwen is, wanneer men bedenkt, dat hetgeen enkelen voordeel en gemak verschaft, aan velen nadeel en moeite aanbrengt. De be-

1) «Mais quand il serait vrai que la facilité qu'on vous offre de placer vos accumulations, en provoquât quelques-unes, quel avantage en résulte-t-il pour la société si ces accumulations ne sont faites que pour être anéanties?» (Say, *Cours complet*, pag. 513).

lastingschuldigen immers worden genoodzaakt meer op te brengen, om de renten der staatsschuld te voldoen.

Voorts vergeete men niet, dat, als de staatsschulden aan den eenen kant den prikkel tot sparen versterken, het sparen aan den anderen kant bemoeijelijkt wordt door de verhoogde belastingen.

Bestonden er geene staatsschulden, dan zou de rijke kapitalist, om inkomsten te genieten, of zelf ondernemer van nijverheid moeten worden, of aan anderen, die er meer genegen of geschikt toe waren, zijne kapitalen moeten afstaan. Men zou grootere behoefte gevoelen aan spaarkassen en kredietinstellingen, aan welke men zijne bespaarde penningen tegen voldoende waarborg kon toevertrouwen.

Al die dwalingen nu zijn zeer gevaarlijk, daar zij aanleiding kunnen geven, dat de regeringen daarmede overeenkomstig handelen. Men zal ligtvaardig staatsschulden maken, wanneer men meent rijkdommen te scheppen door het uitgeven van schuldbrieven, en de nijverheid te bevorderen door veel te verteren. Men zal zonder aarseling de belastingen verhoogen, wanneer men zich voorspiegelt, dat men daardoor aan de voortbrenging meer uitbreiding en rijkere uitkomsten verschaft.

§ 2.

De staatsschulden bevorderen vrede en rust.

Rau meent ¹⁾, dat de staatsschulden als een onderpand van den vrede mogen aangemerkt worden, daar zij van het voeren van oorlogen zouden terug houden, welke de

1) III, § 484.

grenzen des krediets of het vermogen des volks, om belastingen op te brengen, konden overschrijden. Ook Nebenius ¹⁾ geloofte, dat het belang, hetwelk de natiën, door hunne deelname aan de buitenlandsche leeningen, bij elkanders welvaart hebben, den vrede bevorderlijk is.

Het valt moeilijk te bepalen, welken invloed in dit opzigt aan de staatsschulden moet worden toegeschreven. Wij zouden intusschen vreezen, dat die staten, welke in hun belang eenen oorlog dienstig of noodzakelijk mogten rekenen, zich weinig door dergelijke beschouwingen lieten terughouden.

Van allen grond ontbloot is de bewering van Gentz ²⁾ en anderen, dat eene staatsschuld eenen waarborg oplevert voor de inwendige rust des lands, daar zij zoo velen belang doet hebben, bij de bewaring van orde en de duurzaamheid van den bestaanden regeringsvorm; geen vermogen toch is daarbij aan meer noodlottige kansen blootgesteld, dan dat der rentheffers. „Dit dwaas en ondoordacht zeggen“, zoo spreekt een ongenoemd schrijver ³⁾, „betekent niets: tegen één' rentheffer zal men toch veilig honderd burgers van den Staat kunnen overstellen, die een deel van het zuur gewonnen geld moeten opbrengen, om den rentheffer te voldoen, die dus een tegenovergesteld belang hebben.“

Veeleer zien wij juist in de belastingen, welke eene staatsschuld na zich sleept, eene aanleiding tot misnoegdheid, verstoring van orde, en eene omkee-

1) S. 666.

2) Zie *Staatsschuld, Nationaal Vermogen*, bl. 105, 106.

3) *Wenschen, Verwachtingen, Uitsigten van Nederland*, Amst., 1839, bl. 23.

ring van zaken. Menige bladzijde der geschiedenis zoude dit kunnen bevestigen.

§ 3.

Gunstige of onschadelijke verdeeling der goederen.

Wij hebben getracht in § 2 van het vorige hoofdstuk te betoogen, dat de klagten over eene ongelijke verdeeling der goederen, ten gevolge der staatsschulden als zeer overdreven kunnen beschouwd worden, en gezocht aan te toonen, hoe onbillijk de grieven zijn tegen de renteniers als zoodanig. Maar ook Malthus dwaalt, die zeker aantal van onvruchtbaar verbruikenden, van personen, die niet onmiddellijk stoffelijke goederen voortbrengen¹⁾, noodwendig rekent, om de goederen, die voortgebracht worden te verteren, en in eene staatsschuld een nuttig werktuig ziet tot verdeeling dier goederen²⁾. Het nut dier onvruchtbaar verbruikenden bestaat volgens Malthus daarin, dat zij tusschen de voortbrengselen en het verbruik een evenwigt daarstellen, waardoor die voortbrengselen de hoogste ruilwaarde bekomen³⁾.

De verteringen der gezamentlijke grondeigenaars, ka-

1) Hiertoe moeten zoowel diegene gerekend worden, die persoonlijke diensten bewijzen, of onstoffelijken arbeid verrigten, zooals leeraren van de godsdienst, geneesheeren, dienstboden, krijgslieden, ambtenaren, geleerden, enz. als zulke, die inkomsten genieten zonder in eenig opzigt aan de voortbrenging deel te nemen. Malthus onderscheidt de personen, die door eene vrijwillige overdracht van inkomsten bestaan (zooals de geneesheeren, pleitbezorgers, dienstboden), van hen, die uit de opbrengst der belastingen hun onderhoud erlangen (zooals de staatslieden, soldaten, effektenhouders).

2) *Malthus, Principes*, liv. II, sect. IX.

3) *Ibid.* pag. 361.

pitalisten, ondernemers, werklieden zouden niet voldoende zijn, om den voortbrengselen hunne waarde te doen behouden. Waren er nu geen onvruchtbaar verbruikenden, dan zouden de voortbrengers waarschijnlijk minder voortbrengen; maar dit zou hij als nadeelig voor den nationalen rijkdom beschouwen, die grooter zal zijn, naarmate er meer voortgebracht en vertceerd wordt. Hij acht echter die onvruchtbaar verbruikenden slechts noodwendig in zekere verhouding tot de voortbrengers. In te groot aantal zouden zij tot verarming en ondergang des lands leiden.

Om de meening van Malthus duidelijk te doen kennen, zullen wij de volgende plaats uit zijn werk overnemen ¹⁾: „Indien de onvruchtbare arbeid ²⁾ de bovenhand heeft, zal de betrekkelijk geringe hoeveelheid van stoffelijke voortbrengselen, die ter markt gebracht wordt, de waarde der gezamentlijke voortbrengselen doen dalen, wegens de vermindering in de hoeveelheid. Indien aan den anderen kant de voortbrengende klassen te talrijk zijn, zal de waarde der voortbrengselen dalen, wegens den overmatigen aanvoer. Het is duidelijk, dat elke vermeerdering van waarde, alsmede het vermogen, om over eene grootere hoeveelheid van in- en buitenlandschen arbeid te beschikken, uit zekere verhouding tusschen die twee klassen voortvloeit; en men kan veilig besluiten, dat onder de oorzaken, die noodzakelijk zijn, om eene verdeling te bewerken, geschikt, om het evenwigt te behouden en de ruilwaarde der gezamentlijke voortbrengselen te ver-

1) *Principes*, pag. 368.

2) *Onvruchtbare arbeid* is die, welken wij onstoffelijken arbeid genoemd hebben. „allen arbeid, die niet onmiddellijk rijkdom voortbrengt,“ zooals Malthus zegt. Zie zijn geschrift: *Des Definitions en Économie politique*, geplaatst achter de *Principes*, pag. 522.

meerderen, men het onderhoud stellen moet van zeker getal verbruikers, die zich niet met de onmiddellijke voortbrenging der stoffelijke goederen inlaten. Zal deze klasse tot aanmoediging der nijverheid strekken, dan moet haar getal in elk land en op elk tijdstip verschillen, naar mate der voortbrengende krachten, en de gunstigste uitkomst vloeit blijkbaar voort uit de juiste verhouding van dit getal, tot de natuurlijke hulpmiddelen van den grond, den stand der nijverheid en de smaken der natie."

Meer aardig dan juist worden de stellingen van Malthus door Say voorgedragen, wanneer hij zegt ¹⁾: "Malthus regarde comme un bien, qu'il y ait des rentiers *désœuvrés*; il en résulte que les gouvernements font une oeuvre méritoire en *augmentant* la dette publique, c'est-à-dire en *grevant* d'impôts les contribuables. Le même auteur approuve qu'il y ait dans la société un certain nombre de consommateurs *oisifs* qui veulent bien se charger de la douce fonction de jouir *sans rien faire*."

Malthus heeft nergens gezegd, dat de onvruchtbaar verbruikenden ledig moesten blijven; hij acht het slechts noodzakelijk uit het oogpunt van den rijkdom, dat niet alle leden eener maatschappij voortbrengers worden van stoffelijke goederen.

En dat hij niet elke staatsschuld, hoe groot ook, voor eene weldaad houdt, kan weder uit zijne volgende woorden blijken ²⁾: "Ik ben intusschen niet minder doordrongen van de nadeelen, welke uit eene groote staatsschuld voortvloeijen. Ofschoon deze schuld in verscheidene op-

¹⁾ *Cours complet*, pag. 408, 409.

²⁾ *Principes*, pag. 367, 368.

zigten een nuttig werktuig tot verdeeling is, moet men toegeven, dat het werktuig zeer belemmerend en zeer gevaarlijk is. Vooreerst kunnen de inkomsten, om den intrest van zulk eene schuld te betalen, niet dan door middel van belastingen geheven worden; en daar belasting, zoodra zij zekere grenzen te buiten gaat, niet ligt kan nalaten nadeel toe te brengen aan de voortbrengende krachten, loopt men altijd gevaar van een der elementen des rijkdoms te verzwakken ¹⁾, terwijl men er een ander zoekt te versterken. De tweede gewigtige tegenwerping, die men tegen eene groote staatsschuld kan inbrengen, is, dat allen, die er niet onmiddellijk belang bij hebben, bij gevolg de groote hoop des volks, overhellen tot het denkbeeld, dat de vernietiging der staatsschuld eene spoedige en krachtadige verligting zou aanbrengen; het is genoeg, dat dit denkbeeld, gegrond of niet, gekoesterd wordt, om die soort van inkomen eenigermate wisselvallig te maken, en om een land aan het gevaar van eene groote omkeering in de fortuinen bloot te stellen. De derde tegenwerping tegen zulk eene staatsschuld is, dat zij aanmerkelijk de onheilen verzwaaert, welke uit de veranderingen in de waarde der munt voortvloeijen. Wanneer de munt in waarde daalt, bevinden de personen, die lijfrenten bezitten, alsmede zij, die vaste inkomsten hebben, zich zeer onregtvaardig beroofd van het aandeel, dat hun in het nationale inkomen toekomt; wanneer de munt in waarde rijst, kan de last der belastingen, tot den intrest der schuld benoodigd, zoodanig verzwaard worden, dat zij eenen grooten nood onder de voortbrengende klassen veroorzaakt; en dit soort van lijden, dat

1) Vg. *Malthus, Principes* pag. 365, 366, 393, 396.

zich eensklaps doet gevoelen, moet noodwendig het vertrouwen, dat men in de geldbelegging in openbare fondsen koestert, veel verminderen.

Om deze en nog meer andere redenen zou het misschien wenschelijk zijn, dat men de schuld trapsgewijze verminderde, en zorgde, dat zij in de toekomst niet vermeerde, al werd het zelfs erkend, dat hare vroegere uitwerkselen den rijkdom gunstig geweest zijn, en dat de verdeeling der goederen, die er het gevolg van geweest is, in de tegenwoordige omstandigheden, de belemmeringen, die den handel in den weg gelegd zijn, meer dan vergoed heeft.

De bewering nu, dat er tot vermeerdering van rijkdom een grooter of kleiner aantal menschen zijn moet, die niet onmiddellijk voortbrengen, houden wij met Say voor geheel onjuist ¹⁾. Wij ontkennen niet, dat een groot aantal van hen, die persoonlijke diensten bewijzen, of onstoffelijken arbeid verrigten hoogst nuttig zijn, ja zelfs onontbeerlijk voor de maatschappij, (zonder personen, die orde en rust handhaafden en den eigendom beschermden, zou zelfs de voortbrenging onmogelijk zijn), en dat er regtmatig inkomsten op hen worden overgedragen, maar wij ontkennen de nuttigheid dier onvruchtbaar verbruikenden als zoodanig ²⁾. Het is alleen de voortbrenging,

1) Zie Say, *Deuxième Lettre à M. Malthus*, in de *Mélanges et Correspondence d'Économie politique*, geplaatst nebt zijn *Cours complet*, pag. 623 suiv.

2) Dat niet elkeen zich met stoffelijken arbeid behoeft bezig te houden, is niet afhankelijk van het bestaan eener staatschuld: de toenemende rijkdom en het stijgen der grondrente is daarvan de oorzaak. Kapitalisten blijven vrij van de noodzakelijkheid, om stoffelijken arbeid te verrigten, hetzij zij hunne kapitalen in de nijverheid aanwenden, hetzij zij ze aan de regering leenen. Eene staatschuld is dus in elk geval tot dit einde geheel onnoodig.

die in staat stelt, om te koopen; zij, die niets voortbrengen, kunnen geenen afzet der voortbrengselen van anderen te weeg brengen. Men koopt geen voortbrengsel dan met een ander voortbrengsel. Waarom worden er geene voortbrengselen aan armen gesleten; waarom koopen zij niet? Omdat zij niets voortbrengen. Indien de armen kapitaal konden huren en geschiktheid om te arbeiden bezaten, dan zouden zij ook kunnen koopen en afzet aan de voortbrengers bezorgen. Wanneer wij de onvruchtbaar verbruikenden zien koopen en de nijverheid hare voortbrengselen aan hen zien afzetten, dan heeft zulks plaats, omdat de voortbrengers inkomsten op hen hebben overgedragen. Maar den afzet kunnen zij niet vermeerderen, want had er geen overdracht plaats gehad, dan waren die voortbrengselen in handen der voortbrengers gebleven, die ze zelve zouden verbruikt hebben. Het is derhalve eene groote dwaasheid een' renthelver van den staat b. v., ooit als nuttig, laat staan noodzakelijk, te beschouwen, alleen omdat hij de goederen, die voortgebracht worden, helpt verteren. Wanneer wij ons voor een' oogenblik al de onvruchtbaar verbruikenden weg denken, dan zouden de overgebleven voortbrengende klassen voorzeker rijker zijn en zich zeer goed aan eene vermeerdering van genot kunnen gewennen.

Malthus zou het als een groot onheil beschouwen, indien al die personen ook als voortbrengers optraden¹⁾. Wanneer alle leden eener maatschappij, de rijkste niet uitgezonderd, stoffelijke goederen voortbragten, zonder daarom hunne tegenwoordige bezigheden te moeten verwaarloozen, zou de algemeene rijkdom grooter worden.

1) Ook de *Sismondi* is dit gevoelen toegedaan. Zie zijne *Nouveaux principes d'Économie politique*, liv. II, ch. 3, pag. 79, 82.

De rijke, die zelf iets voortbrengt, of eene uitgaaf achterwege laat, moet het daardoor uitgespaarde, altijd op de eene of andere wijze aanwenden; hij zal er zich een ander voortbrengsel, of een ander genot voor verschaffen, en dan wordt slechts de afzet van den eenen voortbrenger door den afzet van eenen anderen voortbrenger vervangen, of hij zal het bespaarde als kapitaal aanwenden. En wanneer men een kapitaal aanwendt, ontstaat er noodwendig vraag naar arbeiders en voortbrengselen. Malthus geloof niet, dat eene natie onvoorwaardelijk door sparen rijker wordt ¹⁾. Maar Say heeft in het helderste daglicht gesteld, dat besparingen altijd tot vermeerdering van welvaart leiden. Hoe meer er gespaard wordt, hoe meer kapitalen er verzameld worden, des te meer inkomsten worden er verkregen. En elke vermeerdering, hetzij van kapitalen, hetzij van inkomsten, verspreidt nieuwe welvaart, doet vraag ontstaan naar arbeid en voortbrengselen.

En men vreeze niet, gelijk Malthus en de Sismondi, dat men immer in het algemeen te veel zou kunnen voortbrengen. Elke mensch streeft naar genot; en de menschelijke behoeften kunnen als onbegrensd worden beschouwd. Zij klimmen met het klimmen der beschaving ²⁾. Als men de maatschappij in massa neemt, laat het zich niet denken, dat er een tijd zal komen, waarop men van alles te veel hebbe. Van eene zelfde soort van voortbrengselen kan men in evenredigheid te veel voortbrengen; men vindt

1) Zie *Principes*, pag. 393, 394 en liv. II, sect. III.

2) «Je conviens», zegt Say (*Cours complet*, pag. 409) «que, dans un état donné de la civilisation, les besoins d'une nation sont bornés; mais cette même nation, devenue plus riche et plus civilisée, a d'autres besoins à satisfaire; et bien hardi me semblerait le publiciste qui croirait pouvoir en assigner le terme.»

dan geen' afzet. Men vindt ook geen' afzet, omdat zij, die wel zouden wenschen te koopen, het niet kunnen. Wanneer wij die millioenen over de gansche aarde aanschouwen, die nog aan alles gebrek hebben, dan mag de vrees voor te grooten overvloed vooreerst nog wel achterwege blijven. Men bekommere zich minder om verbruikers, dan om voortbrengers te bekomen. Men zoek hen, die nu niets hebben, om in ruiling aan te bieden, in voortbrengers te veranderen. De vrees voor overmaat van rijkdom, mag even voorbarig genoemd worden, als de bekommering van sommigen over de gevolgen van eene plotselinge aflossing eener groote staatsschuld. Vooreerst bekommere men zich daarover niet.

Groot is ook de dwaling, dat eene inlandsche staatsschuld geen nadeel zoude te weeg brengen, omdat het nationale inkomen door de betaling der renten niet verminderd, maar slechts anders verdeeld wordt. Melon heeft dit aldus uitgedrukt¹⁾: «Les intérêts sont payés de la main droite à la main gauche.» Maar men vergeet dan geheel, dat, wanneer er eene staatsschuld gemaakt is, er vooraf kapitalen door de regering verteerd zijn, waardoor het nationale inkomen verminderd is geworden, en dat er dus minder te deelen is.

Sommigen hebben ook in die vertering van kapitalen geene vermindering van rijkdom gezien: de kapitalen, die de regering verteert, komen tot het volk terug, zeggen zij. De regering toch koopt er allerlei benoodigdheden voor, laat er voor arbeiden, «Les gouvernemens,» zoo leest men bij Dufresne de St. Léon²⁾, «rendent

1) *Du Crédit public*, eh. 22.

2) *Études du Crédit public*, pag. 31.

toujours à la circulation les fonds qu'ils en retirent par l'emprunt, puisqu'ils n'empruntent que pour payer."

Ja, het geld komt tot de ingezetenen terug, als de aankopen binnen 's lands gedaan worden; maar eerst dan, wanneer zij er aan de regering de voortbrengselen of den arbeid, dien zij verlangt, voor geleverd hebben.

Zoo komen ook de sommen, voor de renten der staats-schuld opgebracht, weder tot de belastingschuldigen terug. De rentheffers toch bewaren hun geld niet. Hamilton doet het bespottelijke van zulke redeneringen ⁴⁾ uitkomen,

4) Om daarvan eene schoone proeve te leveren nemen wij het volgende over uit het geschrift: *Staatschuld, Nationaal Vermogen*:

•Wat gebeurt er, wanneer de Staat — (wij spreken alleen van geregelde en gevestigde Staten) — bij wijze van herhaalde *leeningen*, geldsommen opneemt uit het Nationale Vermogen, dat is, door de gezamenlijke geldskrachten der *Ingezetenen* geleverd?

Vooreerst, zullen die geldsommen slechts tijdelijk aan het Nationale Vermogen onttrokken zijn;

Waut zij *woeijen* niet slechts onmiddelijk door de *Staats-uitgaven* wederom in de massa der Nationale *inkomsten* terug, — dien ten gevolge zelfs tijdelijk het voor den Staat beschikbare gedeelte van die inkomsten stijvende, en alzoo het (juist daarin meest wezenlijk bestaande) *vermogen van den Staat* onderhoudende,

Maar zij zullen ook eerlang door die terugvloeiing in de Nationale *inkomsten* en gedurige herhaling van de gelijke *circrende* werking bij elke vernieuwde *leening*, noodzakelijkerwijze, — (ten gevolge van het *buitengewoon* groote bedrag der alzoo in de massa der Nationale inkomsten uitgevloede *Staats-uitgaven*) — zich oplossen in eene nieuwe kapitalisatie van bezittingen of geldskrachten, en derhalve ook in het Nationale *vermogen* terugkeeren, — hetwelk alsdan DAARENBOVEN de uit het bezit der *effecten* geboren geldskrachten verkregen heeft, —

— Welke *vermeerdering* van geldskrachten, mits de *beweging* en *werking* daarvan niet door eenen zeldzamen zamenloop van omstandigheden (gelijk bij ons te lande vóór 1814) gestremd zij, zoo zeer tot bevordering der *algemeene welvaart* zal kunnen strekken, —

— en daardoor een zooveel ruimer bedrag der algemeene *inkomsten* voor den Staat *beschikbaar* zal kunnen stellen, —

door het geval voor te stellen ¹⁾, dat een dief, overtuigd van het geld eens koopmans gestolen te hebben, zich verdedigde met te zeggen, dat hij den koopman geen nadeel toebrengt, omdat het ontstolen geld geheel of gedeeltelijk weder tot dezen gekomen zou zijn door den verkoop der waren, waarin hij handelde.

§ 4.

Staatsschulden bevorderen de circulatie.

Ook dit hebben de verdedigers der staatsschulden als een voordeel aangevoerd. Leeningen, zoo spreken zij, brengen kapitalen in omloop, en de effecten doen daarenboven eenen levendigen tak van handel ontstaan. Alzoo vermeerderd de circulatie (omloop), welke groote levendigheid verspreidt, aan vele menschen arbeid verschafft en de nationale welvaart doet toenemen.

Maar de kapitalen ²⁾, welke de regering leent, worden niet in omloop gebragt; zij worden vernietigd, en derhalve aan den omloop onttrokken. Het geld echter, de vorm, waarin de kapitalen aan de regering geleend worden, komt in omloop. Wanneer hij, die aan de regering leent, de voortbrengselen bezat, welke zij noodig heeft, zou hij

— dat alsdan het hooge bedrag van het voor de interessen der Staatsschuld te heffen gedeelte der belastingen — (welk bedrag al wederom, door de Staatsuitgaven, bij wijze van rente-betaling; onmiddellijk aan de houders der effecten, en, door de verteringen van dezen, in de massa der Nationale inkomsten terug vloeit —) slechts een ingebeeld (!!) bezwaar oplevert.* (bl. 20 en 21. Vg. bl. 12).

1) *Hamilton*, pag. 33.

2) Kapitalen zijn stoffelijke voortbrengselen, goederen. Wanneer zij in den vorm van geld bestaan, kunnen zij dadelijk in alle andere soorten van goederen verwisseld worden.

haar geen geld geven. Heeft hij voortbrengselen, welke zij niet verlangt, dan moet hij die eerst tegen geld ruilen; de regering verwisselt dat geld tegen hare benoedigheden; zoo komt het geld weder in omloop, maar het kapitaal, dat de regering er voor geruild heeft, wordt onvruchtbaar verbruikt, verteerd en aan den omloop onttrokken.

Worden daarentegen de kapitalen niet aan de regering geleend, maar in de nijverheid aangewend, dan komen zij in omloop. Stel, dat A een kapitaal bezit, voortbrengselen heeft opgespaard, b. v. ruw katoen. Een ondernemer B, die ook een kapitaal bezit, maar in den vorm van geld, koopt daarvoor het ruwe katoen. Dan is A even rijk gebleven; hij bezit een even groot kapitaal als vroeger, in den vorm van geld. Thans echter bestaat het kapitaal van B in ruw katoen. B laat er garen van spinnen, en verkoopt het aan een' anderen ondernemer C. Deze geeft hem echter een grooter kapitaal in geld dan hij aan A gaf, omdat het garen meer waard is dan het ruwe katoen; dat meerdere is de belooning zijner nijverheid. C laat het garen weven en verkoopt de weefsels aan eenen groothandelaar D, die alweder meer betaalt dan C, omdat de weefsels meer waard zijn dan het garen. D zet de weefsels, waarin zijn kapitaal is overgegaan op zijne beurt af aan kleinhandelaars, deze eindelijk aan de verbruikers. Ook de kleinhandelaars bekomen hunne kapitalen met winst terug. De verbruikers betalen de weefsels uit hunne inkomsten.

Men ziet, er gaat hierbij geen kapitaal verloren, terwijl de circulatie der goederen (in het gestelde geval ruw katoen) de waarde dier goederen verhoogd, en alzoo den algemeenen rijkdom vermeerderd heeft. Wanneer nu echter het ruwe katoen door B onvruchtbaar verbruikt, vernietigd ware geworden, doordat hij er b. v. schietkatoen en

daarvan een vuurwerk vervaardigd had, dan was het aan den omloop onttrokken geworden, maar het geld, waarmede hij het, kocht zoude altijd aan den omloop teruggegeven zijn.

De omloop, waardoor de goederen eene meerdere waarde verkrijgen, is zeer gunstig en vermeerderd den algemeenen rijkdom, maar een bloote omloop, een bloote overgang van de eene hand in de andere, waarbij de waarde der goederen niet vermeerderd wordt, en die niet de kortste weg is, om de goederen tot de verbruikers te doen komen, veroorzaakt slechts nutteloozen arbeid. De levendigheid, die daardoor ontstaat, kan niet als een gunstig teeken worden aangemerkt. Wat zou de algemeene rijkdom er door bevorderd worden, indien het ruwe katoen onveranderd tot den groothandelaar kwam, of de weefsels door hem, in plaats van aan de kleinhandelaars, aan eenen anderen groothandelaar werden afgezet, die ze daarna aan dezelfde kleinhandelaars overgaf?

Men kan hieruit nagaan, dat de nationale rijkdom door den effektenhandel niet wordt vermeerderd. Die papieren hebben op zich zelve geene waarde, de natie zoude even rijk blijven, al werden ze allen vernietigd. De circulatie kan derhalve aan de effekten geene meerdere waarde bijzetten. Omdat zij echter een regt geven op eene bepaalde hoeveelheid goederen, brengen zij verplaatsing van rijkdom te weeg. Den eenen dag wordt er meer waarde aan gehecht dan den anderen; den eenen dag geven zij dus aanspraak op eene grootere hoeveelheid goederen dan den anderen. Daardoor kan men er ook winsten mede behalen, doch wat de een wint, verliest de ander. Die zijn papier verkoopt, ontvangt eene werkelijke waarde, maar nu heeft de koper een papier; door die ruiling zelve kan de nationale rijkdom onmogelijk vermeerderen.

Een voordeel, dat de staatsschulden voor de circulatie opleveren, is, dat zij een gemakkelijk middel aan de hand geven, om wissel- of andere schulden te vereffenen. Wanneer Engeland b. v. eene groote som aan Nederland verschuldigd is, en effekten ten laste van onzen staat bezit, heeft het slechts die papieren op eene onzer beurzen te gelde te laten maken, om de schuld te voldoen.

§ 5

Leeningen van den staat beletten, dat de kapitalen uit het land gaan.

Nog wordt als een voordeel van eene staatsschuld aangevoerd, dat zij verhindert, dat de kapitalen uit het land gaan. Eene staatsschuld is het beste middel, zegt men, om den uitvoer van het geld te beletten¹⁾.

Het kan voorzeker een groot nadeel zijn voor den nationalen rijkdom, dat er kapitalen naar het buitenland gezonden worden, die met voordeel in de inlandsche nijverheid hadden kunnen worden aangewend. Zonderling mag het echter genoemd worden, zulks te willen verhinderen, door die kapitalen te vernietigen, gelijk pleegt te geschieden, wanneer ze aan den staat gelcend worden. Op die wijze wordt de nationale rijkdom verminderd, en moeten er belastingen worden opgelegd, terwijl zij naar het buitenland gezonden, al konden zij ook met meer voordeel in de inlandsche nijverheid aangewend worden, voortdurend aan de natie, die ze uitleent, inkomsten opleveren, tot welk doel zij ook mogen worden aangewend.

Leeningen aan het buitenland moeten voor het uitlee-

1) Zie *Sinclair*, pag. 360,361.

nende land zelfs als een voordeel worden beschouwd, als de kapitalen, die men uitleent, bij het ontbreken van die gelegenheid tot geldbelegging niet zouden verzameld zijn geworden. In dat geval toch stellen de renten, die men van het buitenland ontvangt, eene vermeerdering van de nationale inkomsten daar, die men anders zoude gemist hebben.

§ 6.

*De staatsschulden zijn een prikkel voor de regeringen,
om zich goed te gedragen.*

De stand der effecten wijst de openbare meening aan, heeft men gezegd; derhalve stelt eene staatsschuld een prikkel daar voor de regeringen, om zich goed te gedragen. De Heidelbergsche hoogleeraar Zachariaë heeft voornamelijk op dit voordeel de aandacht gevestigd. „Wenn —, so darf man wohl behaupten,“ zegt hij o. a. ¹⁾, dasz kein (größerer) Staat ohne Schulden seyn darf, wenn seine Angelegenheiten mit Stetigkeit und Besonnenheit verwaltet werden sollen. — Für die altgriechischen Freistaaten, für den römischen Freistaat, für das altrömische Reich, war es ein großes Unglück, dasz sie keine Schulden hatten.“

Aardig is de volgende opmerking van Say, die ook van dit verdedigingsmiddel der staatsschulden melding maakt ²⁾: *«Se bien conduire pour les créanciers de l'état, c'est payer exactement les arrérages de la dette; se bien*

1) *Ueber das Schuldencesen der Staaten des heutigen Europa*, Leipzig, 1830.

2) *Traité*, pag. 546.

conduire pour le contribuable, c'est dépenser peu. Le prix courant des rentes offre à la vérité un gage de la première manière de se bien conduire, mais nullement de la seconde."

Daarbij komt nog, dat de stand der effekten niet in onafscheidelijk verband staat tot het krediet der regeringen. De effekten zullen ongetwijfeld laag staan, waar de regering trouweloos handelt en geen krediet bezit, maar men mag daarom nog niet tot het omgekeerde besluiten, namelijk, dat wanneer de effekten laag staan of dalen, de regering trouweloos handelt of haar krediet verliest. Er zijn te velerlei omstandigheden, die op den koers der effekten invloed uitoefenen, gelijk wij vroeger gezien hebben.

Diep zoude het land te beklagen zijn, waar de regering buiten den effektenkoers geene prikkels overhield, om zich goed te gedragen en voor het heil en de belangen der onderdanen te waken.

B E S L U I T.

Wij hebben onze taak ten einde gebracht; wij hebben de wijzen beschouwd, waarop eene staatsschuld ontstaat, en men voorstelt haar weder te delgen; wij hebben de voor- en nadeelen, die er mede gepaard gaan, in overweging genomen.

Wanneer wij nu vragen, welke de uitkomst zij van dit onderzoek, dan komen wij tot de volgende slotsom:

Leeningen zijn het beste middel, om in groote buitengewone uitgaven te voorzien. Onder die leeningen verdienen de vrijwillige de voorkeur, en wel in het algemeen die, waarbij de staat zich het regt voorbehoudt, om de sommen, die hij, hetzij door tusschenkomst van bankiers, hetzij onmiddellijk van elken kapitalist ontvangt, naar welgevallen te kunnen aflossen, zonder een grooter nominaal kapitaal toe te kennen, waardoor men, om zich tijdelijke voordeelen te verschaffen, het nageslacht met eenen grooteren last bezwaart dan noodig is. De staat zij er intusschen op uit, de aflossing zooveel mogelijk te bewerkstelligen en late geene gelegenheid voorbijgaan, om door conversiën de renten te verminderen.

Bij de leeningen moet men noodwendig onderscheiden, tot welk doel zij worden aangegaan: tot een vruchtbaar, of tot een onvruchtbaar verbruik. Leeningen tot een vruchtbaar ver-

bruik zullen meestal de welvaart vermeerderen; tot een onvruchtbaar verbruik aangewend, hebben zij het nadeel, dat er kapitalen vernietigd worden. Er kunnen echter omstandigheden zijn, dat ook de leeningen tot een onvruchtbaar verbruik het heil der natiën bevorderen, wanneer zij b. v. strekken, om de nationale eer of onafhankelijkheid te handhaven. Tot zulk een einde kan geen offer te zwaar genoemd worden.

Maar het rockeloos schuldenmaken, waardoor niet in een, of ander opzigt cenig voordeel verworven wordt, is onverantwoordelijk. „— wie door eene onbepaalde goedkeuring tot het sluiten van Staatsgeldleeningen onberaden aanspoort,“ schreef de hoogleeraar der Tex¹⁾, „ik zou bijna vreezen, hem van verraad jegens het Vaderland te moeten beschuldigen.“ De staat, die leeningen sluit, roept de hulp in van volgende geslachten. Leeningen zijn als een wissel op de nakomelingschap getrokken. Aan het tegenwoordige geslacht kan het regt hiertoe niet ontzegd worden, mits het zorg drage, dat er om zoo te zeggen eene waarde voor dien wissel aanwezig zij²⁾, voortreffelijke wegen, doelmatige kanalen, een onbesproken naam, een onafhankelijk volksbestaan. „Wie door schulden het vermogen zijner erfgenamen en opvolgers vermindert,“ zegt Rau³⁾, „kan wel is waar door hen niet tot geregtelijke verantwoording worden opgeroepen, maar des te grooter is zijne zedelijke verplichting, hen niet onbedachtzaam de gevolgen eener vroegere vertering op de schouders te laden, vooral, daar hij niet weet, welke staatsuitgaven zij zelve te bestrijden zullen hebben.“

1) bl. 135

2) Vg. *de Bruyn Kops*, bl. 217.

3) III, § 472.

Op zich zelve kan eene staatsschuld nimmer als eene weldaad worden beschouwd; mogen er enkele voordeelen aan verbonden zijn (b. v. de gemakkelijke geldbelegging, die zij aanbiedt), de nadeelen, die er tegenover staan, zijn oneindig veel grooter. Door de vernietiging van kapitalen, die in den regel plaats vindt, wordt middellijk en onmiddellijk de nationale rijkdom verminderd, terwijl de belastingen, het noodzakelijke gevolg der leeningen, om van andere nadeelen niet te spreken, de nijverheid, de groote bron van welvaart, belemmeren.

Leeningen zijn een gevaarlijk hulpmiddel, dat ligt kan misbruikt worden, en reeds groote rampen aan de maatschappij berokkend heeft. Eene klimmende staatsschuld doet een bankroet te gemoet zien, en verzwakt een rijk ten opzichte van andere rijken, die zich de hulpbronnen van het krediet minder ten nutte maakten.

Gelukkig de staat, wiens regering van de zuivere beginselen der wetenschap doordrongen is, — wiens regering nimmer tot eene uitgaaf of eene leening besluit zoo zij niet nuttig is of noodzakelijk, en onbekrompen spaarzaamheid met goed overleg weet te paren! Gelukkig de staat, wiens financiën met wijsheid worden beheerd! De financiën maken een gewichtig deel van de staatshuishouding uit. „Het geldt niet bloot stoffelijke belangen; al de politieke, en zedelijke rampen, die volken doen te gronde gaan, zijn onvermijdelijk met de financiën van den staat verbonden“¹⁾.

1) *Achersdyck, Ned. Fin.*, bl. 13.

THESES.

I.

L. 1 Dig. in quib. caus. pign. tac. sensu restrictivo est accipienda, non producenda ad eos, qui ad reficiendum pecuniam aliudve crediderint.

II.

Mulier rei donatae propter nuptias est domina constante matrimonio.

III.

Testamentum factum contra praecepta Nov. 115 ipso jure nullum est, utique quod ad heredis attinet institutionem.

IV.

Jure nostro superficiarius non est dominus aedium.

V.

Minime probandum servitutes discontinuas usucapi non posse.

VI.

Actio civilis, quae ex facto illicito nascitur, quod non poenali actioni locum dat, praeter eam actionem, quae de injuria datur, finitur demum per 30 annorum praescriptionem, quod mihi quidem probandum non videtur.

VII.

Perperam consult. de Pinto (Themis, V, pag. 276 sqq.) statuere videtur in societate commenditaria, quae dicitur, sociorum nomina in singulis titulis, qui iis exhibentur, esse inserenda.

VIII.

In art. 254. C. M. vocabulum *nidrukkelijk* peculiarem significationem habere non videtur.

IX.

Regimen carcerum Auburnicum minus commendandum videtur quam illud, quod dici solet Pennsylvano-Philadelphicum.

X.

Accurate Rossi (Traité de Droit pénal, liv. III, ch. 13):

„Il n'existe aucune peine qui réunisse toutes les qualités désirables, moins encore une peine qui les réunisse toutes au même degré.“

XI.

Legem poenalem aequalem esse decet, nulla personarum habita ratione.

XII.

Ministerio publico liberum non est delicti querelam non persequi.

XIII.

Jure gentium nulla sunt utpote turpia pacta in fraudem vectigalium tributorumque alterius regionis inita.

XIV.

Civitas ut provideatur magnis expensis extraordinariis pecuniam mutuamumat.

XV.

Leges jubentes pecuniam in debitis publicis collocare non probandae sunt.

XVI.

Avarus publicae prosperitati minus nocet quam prodigus.

XVII.

Leges usurariae improbandae sunt.

XVIII.

Civitas ludos publicos (loterijen) instituens non probanda.

XIX.

Erravit scriptor Gallicus Bastiat dicens (Sophismes économiques, pag. 74): «N'est-ce point un axiome incontestable en économie politique que les impôts, à la longue, retombent sur le consommateur?»

XIX.

XIX.

XIX.

XIX.

XIX.

XIX.

Bij den uitgever dezes is te gelijktijd verschenen:

- BESCHEIDEN ANALYSE der proeven van een ontwerp van wet op het beleid der regering in Nederlandsch Indië van Mr. A. A. VAN VLOTEN en den heer P. VAN SWIETEN, door Mr. R. W. J. C. BAKE, Advokaat en Procureur te Soerabaya Prijs f 0,75.
- HOE DE DUITSCHER DENKT over Nederland en zijne Koloniën 2^e druk Prijs f 1,15.
- BAKE, een woord over de regeling van het bestuur in Nederlandsch Indiën Prijs f 0,70.
- BEZUINIGING op de Regterlijke Organisatie door S. Prijs f 0,30.
- SCHONENBERG EN ZOON, goudsmeden te Utrecht. Adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, inhoudende verzoek tot wijziging der wet op den Waarborg van Gouden en Zilveren werken. Prijs f 0,15.
-

